

43. TORSTAINA 30. MAALISKUUTA 2000

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

- 1) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1998, Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1998..... 1183
Kertomus K 8, 11/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 6/2000 vp

Lähetekeskustelu

- 2) Sonera-yhtymä Oyj:n valtion omistusosuuden myyminen..... 1192
Toimenpidealoite TPA 26/2000 vp (Klaus Hellberg /sd ym.)
- 3) Kirjastotoimen valtionosuuksien rahoittaminen yleisin budjettivaroin 1204
Toimenpidealoite TPA 27/2000 vp (Ilkka Kanerva /kok ym.)
- 4) Miesten eturauhasen syövän seulontatutkimukset..... 1210
Toimenpidealoite TPA 48/2000 vp (Jukka Vihriälä /kesk ym.)
- 5) Ulkomaalaisten paluumuuton edistäminen 1216
Toimenpidealoite TPA 49/2000 vp (Marjatta Vehkaoja /sd ym.)
- 6) Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta 1222
Lakialoite LA 30/2000 vp (Liisa Hyssälä /kesk ym.)
- 7) Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 19 ja 20 §:n muuttamisesta 1222
Lakialoite LA 32/2000 vp (Jukka Vihriälä /kesk ym.)

- 8) Laki tuloverolain 56 ja 72 §:n muuttamisesta..... 1223

Lakialoite LA 36/2000 vp (Pekka Ravi /kok ym.)

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu seuraava edustaja:

Esko Helle /vas

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Janina Andersson /vihr
 Pirjo-Riitta Antvuori /kok
 Mikko Elo /sd
 Merikukka Forsius /vihr
 Jukka Gustafsson /sd
 Satu Hassi /vihr
 Olli-Pekka Heinonen /kok
 Esko Helle /vas
 Seppo Kanerva /kok
 Matti Kangas /vas
 Marjukka Karttunen-Raiskio /kok
 Tarja Kautto /sd
 Mari Kiviniemi /kesk
 Juha Korkea-aho /kesk
 Seppo Kääriäinen /kesk
 Suvi Lindén /kok
 Hanna Markkula-Kivisilta /kok
 Jukka Mikkola /sd
 Kari Myllyniemi /kesk
 Pertti Mäki-Hakola /kok
 Håkan Nordman /r
 Margareta Pietikäinen /r
 Virpa Puisto /sd
 Susanna Rahkonen /sd
 Antti Rantakangas /kesk
 Petri Salo /kok
 Sari Sarkomaa /kok
 Kimmo Sasi /kok
 Suvi-Anne Siimes /vas
 Osmo Soininvaara /vihr
 Katja Syvärinen /vas
 Irja Tulonen /kok
 Harry Wallin /sd

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

30.3. edustaja
 Satu Hassi /vihr
 30. ja 31.3. edustajat
 Suvi Lindén /kok
 Håkan Nordman /r

Sairauspoissaolot

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta sairauden vuoksi:

30.3. edustaja
 Margareta Pietikäinen /r
 30. ja 31.3. edustaja
 Harry Wallin /sd
 30.3.—28.4. edustaja
 Seppo Kääriäinen /kesk

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

30.3. edustajat
 Jukka Gustafsson /sd
 Matti Kangas /vas
 Marjukka Karttunen-Raiskio /kok
 Esko Kurvinen /kok
 Hanna Markkula-Kivisilta /kok
 Pertti Mäki-Hakola /kok

Virpa Puisto /sd
 Petri Salo /kok
 Sari Sarkomaa /kok
 Osmo Soininvaara /vihr
 Irja Tulonen /kok
 30. ja 31.3. edustajat
 Pirjo-Riitta Antvuori /kok
 Juha Korkeaoja /kesk
 Jukka Mikkola /sd
 Antti Rantakangas /kesk

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1998, Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1998

Ainoa käsittely
 Kertomus K 8, 11/1999 vp
 Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 6/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelu:

¹ **Olavi Ala-Nissilä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainvaliokunta on antanut mietintönsä Hallituksen kertomuksesta valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 98 sekä Valtiontilintarkastajien kertomuksesta vuodelta 98. Kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta sisältää ensimmäisen kerran myös Hallituksen kertomuksen niistä toimenpiteistä ... (Hälinää)

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Ala-Nissilä, ihan pieni hetki.

Arvoisat edustajat! Muistutan jälleen siitä, että kahdenkeskiset keskustelut on käytävä salin ulkopuolella. Pyydän hiljentymään ja kuuntelemaan puhujaa. Ed. Ala-Nissilällä on puheenvuoro.

Puhuja: Kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta sisältää siis ensimmäisen kerran myös Hallituksen kertomuksen niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain

hoidosta ja tilinpidosta vuonna 97 ovat antaneet aihetta.

Arvoisa puhemies! Valtion tarkastustoiminta ollaan kehittämässä. Valtiontilintarkastajien toiminta mielestäni on tehostunut. Nyt Valtiontalouden tarkastusviraston asemaa ollaan uudistamassa. Myös on käyty keskusteluja siitä, miten voitaisiin hallituksen kertomusta valtiovarain hoidosta ja tilasta uudistaa siten, että se antaisi enemmän ja paremmin informaatiota muun muassa kansanedustajille ja muille asiasta kiinnostuneille. Tästä järjestettiin erikseen muun muassa seminaari syksyllä. Tämä työ on meneillään ja se on tärkeää.

Mietintö on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa ja myös osin sivistys- ja tiedejaostossa aika laajan asiantuntijakuulemisen jälkeen. Valtiontilintarkastajien kertomus on varsin laaja, ja siitä olemme poimineet muutaman asian erityisesti esille, ensinnäkin valtion ja kuntien välisen ohjausmekanismin, johon tilintarkastajat ovat kiinnittäneet huomiota. Viime vuosikymmenen puolivälissä tehtyä perusoikeusuudistusta voidaan pitää perustana myös kansalaisten yhdenvertaisuuden tarkastelulle peruspalvelujen suhteen. Yhtenä ongelmana tällöin nähtiin, että terveyden peruspalveluille ei ole määritelmää. Aiemmin valtio käytti ohjauskeinonaan normiohjausta ja resurssiohjausta. Nyt on menty informaatio-ohjauksen suuntaan, ja tämä voi tuottaa ongelmia peruspalvelujen tuottamisessa ja turvaamisessa. Paitsi että peruspalvelujen käsitettä ei ole määritelty myöskään palvelujen tasojä ja ei ole määritelty lainsäädännössä yksiselitteisesti.

Tilintarkastajat ovat kertomuksessaan todeneet, että perusturvalautakunnan merkitys on jäänyt vähäiseksi, ja mikäli lautakunnan roolia aiotaan kehittää aktiivisempaan suuntaan, lainsäädäntöä pitäisi muuttaa ja antaa lautakunnalle lisää resursseja. Valtiovarainvaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että sosiaali- ja terveydenhuolto ja opetustoimi eivät ole tasavertaisessa asemassa valtion rahoitusosuuden suhteen eri kunnissa ja alueilla. Tässä valtiontilintarkastajat ovat viitanneet siihen, että kuntien eriytymiskelitys näyttää jatkuvan ja se vaikuttaa myös jatkossa kansalaisten saamien peruspalvelujen määrään ja laatuun.

Valtionosuusjärjestelmän uudistusta pohjustetaan nyt selvitystyöllä, jonka tavoitteena on arvioida kuntien tehtävien, rahoituspohjan sekä kun-

tien ja valtion välisen rahoitusosuuden muodostamaa kokonaisuutta. Tätä työtä seuraa neuvotteluryhmä, joka on asettanut tietyt tavoitteet. Valtiovarainvaliokunta tukee näitä lähtökohtia ja pitää tärkeänä, että selvitystyössä peruspalvelujen turvaamisen näkökulma on keskeinen.

Jaostossa ja valiokunnassa käsiteltiin myös valtion talousarvion ulkopuolisia rahastoja, Valtion eläkerahastoa, Maatilatalouden kehittämishastoa, Valtiontakuurahastoa ja Valtion asuntorahastoa. Johtopäätöksinä valtiontilintarkastajat ovat todenneet, että mainituilla neljällä suurimmalla rahastolla niin kuin muillakin valtion talousarvion ulkopuolisilla valtion rahastoilla on selkeästi määritelty ja täsmällisesti rajattu tehtävä- ja toiminta-alue. Näissä tapauksissa rahastointimuoto on katsottu joustavimmaksi ottaen huomioon rahastojen tavoitteet ja toimintatapa-

peat. Koska valtioneuvosto ja eduskunta voivat useimpien rahastojen toimintaan joko välittömästi tai välillisesti vaikuttaa, ovat valtiontilintarkastajat katsoneet, että eduskunnan budjettivallan käyttöä ei ole loukattu. Valtiovarainvaliokunta yhtyy tähän käsitykseen mutta katsoo, että uusien valtion talousarvion ulkopuolisten rahastojen perustamisessa tulee jatkossa noudattaa erittäin suurta pidättyvyyttä. Ennen mahdollisen uuden rahaston perustamista on tarkoin selvitettävä, voitaisiinko ajatellut tavoitteet saavuttaa valtion talousarvioon otettavien tulo- ja menomomenttien kautta.

Olemme myös katsoneet tarpeelliseksi käsitellä erityisesti yliopistojen ulkopuolista rahoitusta, joka on sivistysjaoston käsittelemä asia. Valtiontilintarkastajat ovat siihen puuttuneet. Sinällään valiokunta yhtyy opetusministeriön näkemykseen siitä, että yliopiston ulkopuolisen rahoituksen lisääminen on kannatettavaa, mikäli toiminta tukee yliopistojen perustoimintoja sekä erityisesti yliopiston profiloitumista ja painopistealueita. Ulkopuolinen rahoitus vahvistaa myös yliopistojen yhteiskunnallista ja alueellistakin roolia. Yliopiston perustehtävien suorittamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa valtion budjettirahoitus on kuitenkin ensisijainen ja ulkopuolinen rahoitus pitää nähdä täydentävänä. Valtiontilintarkastajat ovat kertomuksessaan katsoneet, että opetusministeriön tulee saada yliopiston ulkopuolisen rahoituksen käytön seurantaan aukoton valvontajärjestelmä. Valiokunta ei kuitenkaan pidä

tarkoituksenmukaisena minkään uuden valvontaelimen perustamista.

Transitoliikenteestä on kuultu asiantuntijoita. Valtiontilintarkastajat toteavat kertomuksessaan transitoliikenteen kehitysnäkymien heikentyneen aivan oleellisesti kertomusvuoden loppupuolella alkaneen liikennemäärien laskun takia. Supistumisen todetaan johtuneen Venäjän taloudellisista ongelmista ja Baltian maiden transitoliikenteen kehittyneestä kilpailukyvystä.

Saamiensa selvitysten perusteella valiokunta totesi, että Suomen maantieteellinen sijainti ja satamakapasiteetti mahdollistavat nykyistä merkittävästi suuremman transitoliikenteen. Transitoliikenteen kehittämiseksi on yhteinen perustrategia välttämätön. Sekä yritysten että Suomen logistiikka-alan on pyrittävä yhdessä syventämään asiakassuhteita venäläisiin loppuasiakaisiin. Valtiovarainvaliokunta on pitänyt tärkeänä, että Merenkululaitokselle myönnetään välittömästi valtuudet väylämaksujen kohtuullistamiseen niissä tapauksissa, joissa se on Merenkululaitoksen nettotuloksen kannalta perusteltua.

Erityisen perusteellisesti on kuultu asiasta, johon valtiontilintarkastajat ovat kiinnittäneet huomiota, nimittäin työttömyyden alueellisesta kehityksestä. Valtiontilintarkastajat ovat todenneet, että vuodesta 94 jatkuneesta yhtäjaksoisesta talouskasvusta huolimatta työttömien määrä ei ole vähentynyt samassa suhteessa työllisyyden parantamisen kanssa ja että työttömyys jakaantuu alueellisesti hyvin epätasaisesti. Työpaikat ovat syntyneet lähinnä Länsi- ja Etelä-Suomen kasvukeskuksiin, ja korkea työttömyys on erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomen ongelma. Esimerkiksi Lapin työvoima- ja elinkeinokeskuksen alueella työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä ja työttömyyseläkkeellä on keskimäärin noin 34 prosenttia työvoimasta, kun vastaava luku Uudellamaalalla on 14.

Valtiontilintarkastajat totesivat, että alueellisia eroja on kasvattanut avoimien työmarkkinoiden lisäksi myös työvoimapolitiittisten toimenpiteiden volyymin alentaminen kertomusvuoden aikana. Samalla työttömyyden rakenne on valitettavasti muuttunut pitkäaikaistyöttömien ja ikääntyneiden työttömien suuntaan. Rakenteellisen työttömyyden lisääntyessä työvoimakapeikko-ongelmat ovat toisaalla maassa kasvussa.

Kuntien valtionosuusleikkaukset ovat johtaneet myös siihen, että julkisen sektorin kyky tar-

jota uusia pysyviä työpaikkoja on selvästi heikentynyt. Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että työttömyyden tilastointi perustuu työvoimaja elinkeinokeskusjakoon. Kuitenkin saman teoksen alueella voi olla useita maakuntia ja seutukuntia. Näin ollen alueelliset erot eivät tule esille. Pidämme tärkeänä sitä, että selvitetään mahdollisuudet työttömyyden tilastointiin myös maakuntapohjaisesti.

Aktiivisilla työvoimapolitiittisilla toimenpiteillä voidaan tasata työttömyyden alueellisia eroja. Tätä voitaisiin valiokunnan mielestä tehostaa vielä sillä, että työttömyyden alentuessa säästyviä varoja ohjattaisiin painotetummin vaikeimmille työttömyysalueille. Valtiontilintarkastajat ovat myös todenneet, että tarvitaan erityistoimia esimerkiksi yrittäjyyden lisäämiseksi, rakenneuudistalojen työpaikkahävikin vähentämiseksi ja työllistämisen sivukulujen alentamiseksi. Tähän on helppo yhtyä.

Erikseen vielä olemme poimineet hallituksen jatkoselvitystä vaativiksi asioiksi vankeinhoidon kehittämisen, erityisesti huumetilanteen vankiloissa, Veikkauksen voittovarojen käyttämisen lakisääteisiin menoihin sekä lääke- ja lääkärivajauksen poistamisen. Toivomme hallitukselta selvitystä ja jatkotoimenpiteitä näiden asioiden osalta.

Arvoisa puhemies! Hallituksen kertomuksesta valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 98 on erityisesti nostettu esille valtiontalouden tuloksellisuus ja tuottavuus. Se on tietysti tavattoman tärkeä ja kannatettava asia. Kuten kertomuksessakin todetaan, vastuu hyvinvointipalveluista, joita valtaosa julkisista palveluista on, kuuluu kuitenkin yhteisesti valtiolle ja kunnille. Tästä seuraa valiokunnan mielestä se, että näiden palvelujen saatavuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tuloksellisuuden ja tuottavuuden yksipuolinen tavoittelu saattaa johtaa siihen, että osa kansalaisista jää näiden palvelujen ulkopuolelle.

Tilimuistutuskertomuksessa on puututtu arvonlisäverojärjestelmään, joka tuli meille EU-jäsenyyden myötä. Valtiontilintarkastajat ovat aika voimakkaasti kritisoineet vuotta 97 koskevassa tilikertomuksessa arvonlisäverotusta siitä, että sen kokonaiskuva on sekava. He pitivät ymmärrettävänä yritysten näkemyksiä siitä, että arvonlisäverolakia tulisi selkeyttää jopa kirjoittamalla se kokonaan uudestaan. Hallitus toteaa tilikertomuksessaan, että arvonlisäverojärjestelmä toimii keskeisiltä osiltaan hyvin. Se pitää kuitenkin

EU-jäsenyyden myötä omaksuttua arvonlisäverolain yhteisökauppaa koskevia säännöksiä vaikeaselkoisina. Hallitus on katsonut, että verojärjestelmän ymmärrettävyyttä voidaan tehokkaimmin parantaa verohallinnon tiedotus- ja ohjaustoimintaa tehostamalla ja kehittämällä. Valtiovarainvaliokunta tukee Verohallituksen pyrkimystä panostaa ennen kaikkea arvonlisäverotuksen ohjaukseen. Myös suuntausta arvonlisäverotuksen ohjeistuksessa asiakastiedotteista julkisiin ohjekirjeisiin voidaan pitää aivan oikeana.

Pienenä yksityiskohtana on esille nostettu se valtiontilintarkastajain esille nostama asia, että pienyritysten arvonlisäverotuksen valvontailmoitusten antamista harvennettaisiin. Saamamme selvityksen mukaan pienyrityksen arvonlisäveron ilmoittamis- ja maksuajan pidentäminen onkin vireillä ja valmisteilla, ja valiokunta kiirehtii uudistuksen toimeenpanoa.

Valiokunta esittää, että eduskunta päättää lähettää mietinnön siihen liittyvine muistutuksineen ja ehdotuksineen hallitukselle niihin toimenpiteisiin ryhtymistä varten, joihin valiokunnan mietinnössään esille ottamat asiat antavat aihetta, ja kehottaa hallitusta sisällyttämään vuodelta 99 annettavaan hallituksen kertomukseen valtiovarain hoidosta ja tilasta kertomuksen näistä toimenpiteistä.

Arvoisa rouva puhemies! Valtiontilintarkastajain kertomus on laaja asiakirja, ja tarkastustoimintaa ollaan uudistamassa ja raportointia tehostamassa. Tämä on oikea ja kannatettava suunta. Se tarjoaa myös eduskuntalaitokselle yhden tehokkaan keinon seurata valtionhallintoa kokonaisuutena.

2 Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho: Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Nissilä toi kertomuksesta esille muun muassa peruspalvelujen, hyvinvointipalvelujen, ohjaus- ja valvontajärjestelmän heikkoudet ja puutteet. Niihin pyritään vastaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmassa sillä tavoin, että siellä on ohjelma, miten näiden palvelujen arvioimiseksi valmistellaan laatuksiteereitä esimerkiksi vanhustenhuoltoon ja minkälaisia henkilöstösuosituksia eri alueille valmistellaan.

Pidemmälle menevän ohjauksen ongelmana, esimerkiksi vanhan normiohjauksen, on se, että Kuntaliitto, joka on tietysti meidän yhteistyökumppanimme, ei pidä suotavana ja hyvänä pa-

luuta normeihin tai subjektiivisten oikeuksien laajamittaiseen lisäämiseen.

³ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd:** Arvoisa puhemies! Valtiovarain hallinto- ja tarkastusjaoston puheenjohtaja ed. Ala-Nissilä selvitti tarkoin valtion tilintarkastajien kertomuksen yleisasioita. Itse haluan puuttua valtiovarain sivistys- ja tiedejaoston lausuntoon, jonka me annoimme asian käsittelyn yhteydessä.

Yliopistojen ulkopuolisen rahoituksen lisäämistä on pidetty kannatettavana, mikäli toiminta tukee yliopiston perustoimintoja sekä erityisesti painopistealueita. Ulkopuolinen rahoitus vahvistaa myös yliopistojen yhteiskunnallista ja alueellista roolia. Yliopistojen ulkopuolisen rahoituksen osuus kokonaisrahoituksesta on vuonna 1998 ollut keskimäärin 32 prosenttia. Ulkopuolinen rahoitus oli 2,7 miljardia markkaa vuonna 1998. Se on lisääntynyt vuoden 1991 tasosta 1,4 miljardilla markalla. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että pääosa ulkopuolisesta rahoituksesta on kuitenkin julkista rahoitusta, lähinnä Suomen Akatemian ja Tekesin kautta rahoitettavaa toimintaa.

Parhaillaan opetusministeriössä tehdään tutkimusta, josta tulee selviämään puhtaasti yksityisen rahoituksen osuus yliopistoissa. Arvioiden mukaan se kuitenkin tällä hetkellä on noin 8–9 prosenttia koko ulkopuolisesta rahoituksesta. Ongelma ulkopuolisesta rahoituksesta on tullut esille valitettavasti Kuopion yliopiston kohdalla, jossa jouduttiin käymään myös oikeutta rahoituksista ja rahojen ohjauksesta omille tileille. Myöhemmin nämä henkilöt ovat sitten saaneet tuomionsa.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että samalla kun ulkopuolisen rahoituksen avulla voidaan merkittävästikin kehittää yliopistojen toimintaa, se myös kuluttaa yliopistojen muihin toimintoihin varattuja resursseja. Merkittävä ongelma rahoituksessa on myös se, että Suomen Akatemian rahoittamiin hankkeisiin ei sisälly niin sanottua yleiskustannuslisää. Toivottavasti tätä epäkohtaa voidaan tulevissa talousarvioissa korjata.

Valtiontilintarkastajat ovat kertomuksessaan katsooneet, että opetusministeriön on luotava yliopistojen ulkopuolisen rahoituksen käytön seurantaan aukoton valvontajärjestelmä väärinkäytösten välttämiseksi. Valtiovarainvaliokunta ei pidä tarkoituksenmukaisena uuden valvontaeli-

men perustamista. Valvonnan kannalta pääosa ulkopuolisesta sekä kotimaisesta rahoituksesta, (Suomen Akatemia, Tekes, eri ministeriöt, kunnat) että ulkomaisesta rahoituksesta (EU) ei aiheuta ongelmia. Rahoitus tulee yliopistoille, ja se on helposti valvottavissa. Riskin muodostaa lähinnä sellainen ulkomainen rahoitus, jossa rahoittaja on valmis solmimaan tutkimussopimuksen yksittäisen tutkijan kanssa. Jos jollakulla on yliopistostatus, rahoittaja ei millään tavalla kontrolloi, onko sopimus todella tehty yliopiston kanssa. Vastuu valvonnasta on aina viime kädessä tilivirastossa.

Yliopistojen on kehitettävä sisäisen valvonnan ja tarkastuksen järjestelmänsä. Kuten täällä kyselytunnilla esitin kysymyksen tästä asiasta, niin toivon, että opetusministeriön tulee tutkia, onko sen ohjeistus yliopistojen ulkopuolisen rahoituksen valvonnasta riittävä.

Arvoisa puhemies! Meillä oli jaostossa esillä myös yhteiskunnallinen vaikutus, mikä se on, liittyen yliopistojen ulkopuoliseen rahoitukseen ja sen lähtökohtiin. Haluan todeta, että ulkomaisia ja suomalaisia ulkopuolisia rahoittajia on tietysti olemassa, mutta kyseessä olevassa asiassa kuitenkin yli 90 prosenttia ulkopuolisesta rahoituksesta tulee Tekesin, Suomen Akatemian, eri ministeriöiden ja kuntien rahoituksina. Tämä olkoon selvityksenä niille, jotka epäilivät sivistys- ja tiedejaoston lausuntoon liittyvää yhteiskunnallista vaikutusta.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan toivon, että valtiovarainvaliokunnan lausunto Valtiontilintarkastajien kertomuksesta otetaan vakavasti myös valtioneuvostossa.

Ed. Helle merkitään läsnä olevaksi.

⁴ **Kari Urpilainen /sd:** Arvoisa puhemies! Tänään meillä on ainoassa käsittelyssä Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1998, joka luovutettiin eduskunnalle tasan neljän kuukautta sitten, ja sitä koskeva valtiovarainvaliokunnan mietintö.

Valiokunnan mietinnössä on käsitelty myös Hallituksen kertomusta valtiovarain hoidosta ja tilasta samalta vuodelta sekä siihen sisältyntä Tilimuistutuskertomusta vuodelta 1997. Kysees-

sä on siten tavallaan valtiontalouden valvontaa koskeva kahden vuoden pituinen tarkastelu, jossa pohjatyön on tehnyt eduskunnan oma tarkastus- ja valvontaorganisaatio Valtiontilintarkastajien oman kansliansa avustamana.

Totean alkuun eräitä keskeisiä asioita valtiontalouden valvonnan muuttuvan toimintaympäristön kannalta. Kertomuksen luovutuksen jälkeen olemme eläneet jo kuukauden ajan uuden perustuslain aikaa, jolla on merkitystä myös tämän aihepiiriin osalta. Perustuslain 90 §:n mukaan eduskunta valvoo valtion taloudenhoitoa ja valtion talousarvion noudattamista. Tätä varten eduskunta valitsee keskuudestaan valtiontilintarkastajat. Uutta sen sijaan on, että valtion taloudenhoidon ja valtion talousarvion noudattamisen tarkastamista varten eduskunnan yhteydessä tulee 1.1.2001 alkaen olemaan riippumaton Valtiontalouden tarkastusvirasto, jonka asemasta ja tehtävistä säädetään tarkemmin lailla. Hallitus ei vielä ole antanut asiasta lakiesitystä eduskunnalle.

Valtiontilintarkastajain kanslian edustaja on ollut kiinteästi mukana siinä eduskunnan apulaispääsihteerin Jouni Vainion puheenjohtamalla työskennelleessä Vtv 2001 -toimikunnassa, joka viime vuoden marraskuussa sai valmiiksi ehdotuksen Valtiontalouden tarkastusviraston asemaa ja tehtäviä koskevaksi lainsäädännöksi. Toimikunnan ehdotuksen mukaan Tarkastusvirasto antaa eduskunnalle vuosittain syyskuun loppuun mennessä kertomuksen toiminnastaan ja tarvittaessa erilliskertomuksia. Tarkastusviraston toimintaa johtaa ehdotuksen mukaan eduskunnan kuudeksi vuodeksi valitsema pääjohtaja.

Perustuslain uudistamiseen liittyy myös Valtiontilintarkastajain johtosäännön uudistaminen, johon pohjatyö on jo tehty Valtiontilintarkastajain kansliassa. Johtosääntöesitys on käsitelty Valtiontilintarkastajain kanslian yhteistoimintakokouksessa ja on hyväksytty valtiontilintarkastajain kokouksessa jo vuosi sitten eli maaliskuussa 99 esitettäväksi eduskunnan puhemiesneuvostolle. Tätä esitystä on viimeistelty kanslian ja eduskunnan virkamiesjohdon toimesta, ja se lienee lähiaikoina valmis valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaoston käsittelyyn.

Esityksen keskeinen sisältö on se, että siirrytään tilivuosi pohjaisesta jatkuvaan valvontaan. Tämä mahdollistaa muun muassa sen, että parannetaan Valtiontilintarkastajain kertomuksen ajankohtaisuutta ja siten sen sisällön merkittävyyttä, muutetaan Valtiontilintarkastajain toimi-

kausi käytännön työnkin kannalta vaalikaudeksi sekä kehitetään yhteistyötä parlamentaaristen Valtiontilintarkastajain ja virkamiesjohtoisen Valtiontalouden tarkastusviraston kesken.

Avainsanoina ulkoisessa tarkastus- ja valvontatoimessa tulevat olemaan juuri nämä sanat: valvonta ja tarkastus. Yleispiirteinen valvonta tulee edelleen kuulumaan parlamentaarisesti toimiville valtiontilintarkastajille, joita avustaa oma kanslia. Yksityiskohtaisempi tarkastus tulee edelleen kuulumaan Valtiontalouden tarkastusvirastolle. Se, mitä nämä kaksi rinnakkaista tarkastusorganisaatiota tulevat jatkossa eduskunnalle kertomuksissaan ja mahdollisissa erilliskertomuksissaan raportoimaan, tulee olemaan tulevaisuudessa hyvin tärkeää, kuin myös se, miten ainakin tähänastisen tasoinen jännite eduskunnan ja hallituksen välillä kyetään aikaansaamaan valtiontalouden valvontaa ja tarkastusta vaativissa asioissa. Tässä kehittämistyössä myös eduskunnalla ja sen valiokunnilla tulee toivon mukaan olemaan oma aktiivinen kehittäjän roolinsa.

Nyt käsitellyssä oleva Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1998 on jälleen kerran mittava asiakirja, jossa on painavaa asiaa. Arvioin kertomusta vain lähinnä siltä osin, mitä asian käsittelyssä valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa ilmeni. Käsittely tapahtui jaostossa hyvässä yhteistyön ilmapiirissä, mistä on syytä lausua kiitokset niin puheenjohtajalle kuin jaoston jäsenille.

Arvoisa puhemies! Valtion velka oli kertomusvuoden lopussa yhteensä 432,7 miljardia markkaa. Markkamääräistä velkaa oli tarkasti ottaen 275,4 miljardia ja valuuttamääräistä velkaa 157,3 miljardia markkaa. Valuuttamääräisen velan osuus oli kertomusvuoden päättyessä 36 prosenttia, joka on 3 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Myös tilintarkastajat toteavat valtionvelan hoidon aiheuttavan edelleen merkittäviä vuotuisia kustannuksia, jotka osaltaan rajoittavat harjoitettavaa finanssipolitiikkaa. Myönteistä on kuitenkin se, että velka on suhteessa bruttokansantuotteeseen kääntymässä laskuun ja näköpiirissä on myös valtionvelan markkamääräinen vähentyminen. Tilintarkastajat korostavat, että velkaongelma on kuitenkin kokonaisuudessaan edelleen merkittävä.

Kertomuksessa on käsitelty valtion ja kuntien välistä ohjausmekanismia kansalaisten peruspalvelujen turvaajana. Valtiontilintarkastajien mie-

lestä peruspalveluiden tuottamista koskevan rahoitus- ja ohjausjärjestelmän jatkuvat muutokset ovat tuoneet järjestelmään epävakautta ja vaikeuttaneet järjestelmän vaikutusten seuranta ja arviointia. Puuttuva vertailukelpoinen tieto kansalaisten peruspalveluiden toteutumisesta ja erityisesti perusturvalautakunnan roolin vähäisyys eivät ole mahdollistaneet valtion ohjauksen suuntaamista tarpeen vaatimalla tavalla. Perusturvalautakunnan toiminnan edellytyksiä tulisi-kin kiireesti selvittää sen toiminnan tehostamiseksi.

Tilintarkastajat korostavat edelleen sitä, että järjestelmän epävakaus on aiheuttanut ongelmia peruspalveluja tuottaville kunnille, sillä tehdesään pitkäjänteisiä toiminnan kehittämis- ja toteuttamiskäytäntöjä ei kunnallisilla päättäjillä ole aina tietoa valtion rahoitusosuuden määrästä. Kuten mietinnöstä ilmenee, 1990-luvulla tapahtuneet uudistukset ovat johdonmukaisesti siirtäneet painopistettä niin sanotusta normi- ja resurssiohjauksesta informaatio-ohjauksen suuntaan, johon liittyy läheisesti asiakasohjaus, eli asiakkaiden tarpeiden tulisi olla palvelujen järjestämisen lähtökohta.

Eittämättä viime vuosikymmenen puolivälissä tehtyä perusoikeusuudistusta voidaan pitää perustana myös kansalaisten yhdenvertaisuuden tarkastelulle peruspalvelujen suhteen. Yhtenä ongelmana kuitenkin on se, ettei termillä peruspalvelu ole määritelmää. Myöskään valtionosuusjärjestelmässä ei ole selkeästi määritelty peruspalvelun käsitettä. Tämä puute tulisi korjata mahdollisimman pikaisesti.

Valtio—kunta—kansalainen-suhteen arviointi on sinällään tärkeää ja myönteistä, koska monien valtionosuusjärjestelmän muutosten jälkeen vastuu perusoikeuksien ja niitä toteuttavien peruspalvelujen toteutumisesta on hajautunut useammalle toimijalle. Valtiontilintarkastajat toteavat, että ministeriötasolla ei näytä olevan kokonaisvaltaista ohjausotetta ja yhtenäistä käsitystä järjestelmän toimivuudesta. Esitettyyn kritiikkiin on ainakin eräin osin vastattavissa niin, että asetettu selvitysmies Jukka Pekkarinen ja hänen työnsä tukemaan perustettu erillinen valtio—kunta-neuvotteluryhmä ovat tuomassa — näin koimme jaostossa — uusia ratkaisumalleja todettujen ongelmien ratkaisemiseksi. Samalla arvioidaan ja etsitään lääkkeitä meneillään olevaan kuntien talouksien eriytymiskehitykseen. Tietojen mukaanhan negatiivisen vuosikatteen kunti-

en määrä kipusi viime vuonna 85 kuntaan. Merkille pantavaa on kuitenkin se, että negatiivisen vuosikatteen yhteinen markkamäärä aleni vuoden 1997 340 miljoonan markan tasosta viime vuoden 130 miljoonaan markkaan.

Valtiontilintarkastajat ovat kertomuksessaan arvioineet valtion talousarvion ulkopuolisia rahastoja nimenomaan siitä näkökulmasta, loukkaavatko ne eduskunnan budjettivallan käyttöä. Kertomuksesta käy ilmi, että vuonna 98 toimi kymmenen talousarvion ulkopuolista valtion rahastoa. Näistä olivat suurimmat rahastoitujen pääomien suhteen Valtion eläkerahasto, Maatila-talouden kehittämisrahasto, Valtiontakuurahasto ja Valtion asuntorahasto. Jaosto päätyi asiantuntijakuulemisen ja perusteellisen keskustelun jälkeen arvioon, että rahastointimuoto on perustettujen rahastojen osalta katsottu joustavimmaksi toimintatavaksi. Koska valtioneuvosto ja eduskunta voivat useimpien rahastojen kohdalla vaikuttaa rahoituksen hankintaan ja varojen käyttöön välittömästi tai välillisesti, eivät talousarvion ulkopuoliset rahastot loukkaa eduskunnan budjettivallan käyttöä. Katsoimme edellä todetusta huolimatta, että jatkossa tulee noudattaa erittäin suurta pidättyvyyttä uusien rahastojen perustamisessa. Aina ennen uuden rahaston perustamista on syytä tarkoin selvittää mahdollisuudet saavuttaa asetetut tavoitteet valtion talousarvioon otettavien tulo- ja menomomenttien kautta.

Arvoisa puhemies! Lopuksi käsittelen transiitoliikenteen kehitysnäkymiä, joista valtiontilintarkastajat olivat myös huolissaan. Taustaksi todettakoon, että transiitoliikennettä kulki suomalaisten satamien kautta eniten vuonna 94, jolloin sen määrä oli noin 5,6 miljoonaa tonnia. Viime vuonna kulki maamme satamien kautta transiitotavaraa noin 3,3 miljoonaa tonnia, missä oli vähennystä edelliseen vuoteen liki viidennes. Transiitokuljetukset itään vähenivät 46 prosenttia ja länteen 4 prosenttia.

Asiantuntijakuuleminen jaostossa toi selvästi esille sen, että Venäjän taloudellinen romahdus näkyy liikenneluvuissa, mutta vaikka nousu Venäjällä alkaisikin, mistä lienee jo merkkejä olemassa, on maamme merenkulkuviranomaisten syytä seurata kilpailuympäristössä tapahtuvaa muutosta. Erityisesti Baltian ja Venäjän omat satamat ovat aktivoituneet tavalla, joka velvoittaa meitä pohtimaan sitä, millaisen kansallisen toimijan roolin Suomi valitsee kauttakululiiken-

teessä, mikäli haluamme säilyttää asemamme ja vastata kiristyvään kilpailuun.

Kansantaloudelle kauttakulkuliikenne on varsin tuottavaa toimintaa. Liikenneministeriön selvityksen mukaan transitoliiikenteen suomalaisille tuottamat myyntitulot ovat olleet parhaimmillaan yli miljardi markkaa vuodessa. Tämän lisäksi tulee markkamääräisesti vaikeasti osoitettava hyöty suomalaiselle kaupalle ja teollisuudelle.

Eittämättä on niin, että Suomen maantieteellinen sijainti ja satamakapasiteetti mahdollistavat nykyistä merkittävästi suuremman transitoliiikenteen. Näin voi käydä etenkin siinä vaiheessa, kun Luoteis-Venäjän suuria raaka-ainevarantoja aletaan hyödyntää. Tämän vuoksi mietinnössä korostetaan yhteisen perusstrategian välttämättömyyttä. Luonnollisesti tämä koskettaa sekä yksittäisiä yrityksiä että maamme logistiikka-alaa.

Myös transitoliiikenteessä parhaillaan kilpailaan hinnoilla tavarankäsittelynopeuden ja luotettavuuden ohella. Tämän päivän ongelma näyttää olevan erityisesti se, että Merenkululaitoksella ei ole riittävästi harkintamahdollisuuksia väylämaksujen kohtuullistamiseksi. Tätä nimenomaan tarvittaisiin, jotta voitaisiin kilpailla avoimessa kilpailutilanteessa. Siksi valiokunta pitääkin tärkeänä, että Merenkululaitokselle myönnetään valtuudet väylämaksujen kohtuullistamiseen niissä tapauksissa, joissa se on Merenkululaitoksen nettotuloksen kannalta perusteltua.

Arvoisa puhemies! Jatkossa hallitukselta odotetaan selvitystä muun muassa veikkausvoittovarojen käyttämisestä lakisääteisiin menoihin sekä toimenpiteitä lääkarivajauksen poistamiseksi.

⁵ **Ossi Korteniemi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Suomella on mennyt taloudellisesti hyvin viime vuosina. Siitä huolimatta työttömyys on edelleen varsin korkea. Työttömyyden alueelliset erot ovat jopa kasvaneet. Kun työllisyystilanne on parantunut, työllisyysvaroja on vähennetty. Tämä on hidastanut työttömyyden alentumista. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä todetaan: "Aktiivisilla työvoimapolitiittisilla toimenpiteillä voidaan tasata työttömyyden alueellisia eroja. Tätä voitaisiin valiokunnan mielestä tehostaa vielä sillä, että työttömyyden alentuessa säästyviä varoja ohjattaisiin painotetummin vaikeimmille työttömyysalueille."

Minusta juuri näin pitäisi menetellä. Vain niin menetellen työttömyyden alueelliset erot kaven-

tuvat. Nykyinen käytäntö, jonka mukaan työllisyysvaroja vähennetään sitä mukaa kuin kokonaistilanne paranee, tietyllä tavalla betonoi erot ja johtaa erojen kasvamiseen, koska työllisyystilanne paranee nopeammin niillä alueilla, joilla lähtötilannekin on parempi.

Mietinnössä todetaan myös, että kuntien valtionosuuksien leikkaukset ovat johtaneet siihen, että myös julkisen sektorin kyky tarjota uusia pysyviä työpaikkoja on heikentynyt. Tämä koskee erityisesti taloudelliselta pohjaltaan heikoimpia kuntia. Nämä ovat pääosin samoja kuntia, joissa työttömyysaste on korkein.

Eri yhteyksissä on todettu, miten hyvinvointipalvelut ovat heikentyneet viime vuosina. Lähes kaikissa kunnallisissa palvelulaitoksissa terveydenhoidon, sosiaalitoimen ja opetustoimen piirissä tarvittaisiin kiireellisesti lisätövoimaa. Kuntien rahoitus olisi saatava pikaisesti vakaammalle ja paremmalle tasolle. Se avaisi runsaasti tarpeellisia työpaikkoja kuntasektorilla. Siksi valtionosuusuudistus tulee toteuttaa nopeasti siten, että jokainen kunta pystyy tarjoamaan peruspalvelut asukkailleen.

Mietinnössä todetaan, että hallituksen tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti, että uusien työpaikkojen määrä lisääntyy ripeästi ja työsäkävien osuus työikäisestä väestöstä lähestyy EU:n työllisyysuuntaviivoissa tavoitteeksi asetettua 70 prosentin tasoa. Tavoite herättää sikäli ristiriitaisia kannanottoja, että esimerkiksi eläkeiän nostaminen on asia, josta vallitsee paljon erilaisia näkemyksiä.

Jo nykyisen hallituksen hallitusohjelmasta on luettavissa, että sanaa työttömyys vältetään. Puhutaan mieluummin siitä, millainen prosenttiosuus on työllistynyt, kuin siitä, kuinka paljon on työttömiä. Minusta tätä ei pidä tehdä siten, että työttömyysongelma lakaistaan maton alle. Näin on valitettavasti tehty ja vaikeutettu työttömien asemaa.

Olen sitä mieltä, että jos yhteiskunta ei pysty nykyistä paremmin turvaamaan työllistymismahdollisuuksia, ei ole oikein heikentää työttömän taloudellista asemaa. Työttömyys on suuri ongelma yksityiselle kansalaiselle. Yhteiskunnan tulee kantaa paremmin vastuuta kaikkien kansalaisten, myös työttömien hyvinvoinnista.

⁶ **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjasto on tehnyt hyvin perusteellista työtä käsitel-

lessään Valtiontilintarkastajien kertomuksen ja myös Hallituksen kertomuksen valtiontalouden hoidosta ja tilasta, molemmat vuodelta 98.

Arvoisa puhemies! Haluan sanoa muutaman sanan kertomusmenettelyiden kehittämisestä ja kehittämistarpeista tulevaisuudessa. Eduskunnan budjettivallan kannalta näillä kertomuksilla on varmasti vähintäänkin yhtä paljon merkitystä kuin nyt paljon julkisuutta saaneella kehysmenettelyllä. Käytännössä voi olla, että eduskunnan budjettivallan käyttämisen kannalta kertomusmenettelyt voivat olla paljon tehokkaampia kuin eri ministeriöitten alalla oleviin epäkohtiin puuttumisessa kuin kehysmenettely, joka on nyt muista syistä saanut hyvin paljon julkista huomiota.

Tähän pakettiin sisältyy nyt kaksi kertomusta, ensinnäkin Valtiontilintarkastajien kertomus, johon minusta soveltuu nyt ja jatkossakin hyvin seuranta niistä suuntaviivoista ja kannanotoista, joita eduskunta on sisällyttänyt esimerkiksi budjettimietintöön tai keskeisten budjettilakien mietintöihin. Näen, että Valtiontilintarkastajien tarkastustoiminnassa tarkoituksenmukaisuustarkastuksen pitäisi olla kaikkein keskeisin. Valtiontilintarkastajien toimiessaan niin läheisessä yhteistyössä eduskuntaan tulisi erityisen tarkkaan seurata juuri niitä ponsia, kannanottoja ja suuntaviivoja, joita eduskunta eri yhteyksissä hallitukselle talouden hoidosta antaa.

Toinen raportti, joka tähän sisältyy, on hallituksen itse laatima Kertomus valtiontalouden hoidosta ja tilasta. Tähän taas minusta parhaiten soveltuu eri ministeriöitten, virastojen ja laitosten tulostavoitteiden toteutumisen arviointi ja sen seuranta verraten tuloksia aina siihen talousarvioon, jossa tulostavoitelupauksia on annettu. Useinhan on kritisoitu juuri sitä, että tulosohtausmenettely on vienyt eduskunnan budjettivaltaa. On vaikea seurata sitä, toteutuvatko eduskunnan asettamat ja hyväksymät tulostavoitteet todellisuudessa. Juuri valtiontalouden tilakertomuksen kautta hallitus voisi tätä seurantaa jatkossa varmasti tehostaa.

Valtiovarainministeriö onkin ollut kiitettävän aktiivinen yhteydenpidossa eduskuntaan kertomuksensa kehittämisessä. Muun muassa viime syksynä oli seminaari, jossa pohdittiin, miten eduskunnan valvonta tulosohtauksen suhteen voisi paremmin toteutua. Yksi pulma, joka tuli esille, oli juuri kuntatalouden osuus julkisesta taloudesta, joka tulee esiin myös valiokunnan mie-

tinnössä. Pohdimme sitä, että tulisi löytää joitakin mittareita, indikaattoreita, joilla voitaisiin seurata, miten peruspalvelut toteutuvat kuntien kautta, koska eduskunnassa on monesti aika turhauttavaakin keskustelua siitä, mikä on muna ja mikä on kana, kuka on syyllinen ja kuka on syytön peruspalveluitten huonoon tilaan. On erittäin hyvä, jos valtiovarainministeriössä kyetään joitakin mittareita tai indikaattoreita löytämään, joissa myös kuntatalouden puoli julkisesta taloudesta saataisiin mukaan ikään kuin samalle kartalle.

Kolmas kertomus, joka eduskuntaan vielä jatkossa tulevaisuudessa on tulossa, on Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus. Kuten ed. Urpilaisen puheenvuorosta hyvin kävi ilmi, niin on toivoa, että hallitus antaisi eduskuntaan mielellään mahdollisimman pian esityksen, jolla Valtiontalouden tarkastusvirasto siirtyisi eduskunnan yhteyteen. Tältä uudelta tarkastusvirastolta on myös tulossa kertomus, josta valiokunta antaisi palautteen tällä kertaa suoraan tälle tarkastusvirastolle, ei hallitukselle niin kuin näistä muista kertomuksista. Se taas tietenkin tuo tähän mukaan uuden kierroksen, jota on tärkeä seurata, ettei näistä tule tarta pä tarta -menettelyitä. Ehkä pitemmällä tähtäimellä on myös syytä tutkiakin, olisiko näitä eri kertomusmenettelyjä talouden puolelta mahdollista yhdistää. Mutta todellakin, arvoisa puhemies, on tärkeintä, että ensiksi saadaan aikaan lainsäädäntö Valtiontalouden tarkastusviraston siirtämisestä eduskunnan yhteyteen.

Arvoisa puhemies! Ihan lopuksi yhdestä mietinnön sisältämästä asiasta eli yliopistojen niin sanotusta ulkopuolisesta rahoituksesta. Minusta mietinnössä on hyvin käsitelty tämän asian kokonaisuutta, ja erityisesti täällä eduskunnassa on syytä kiinnittää huomiota ulkopuolisen rahoituksen siihen osuuteen, joka tulee julkisilta rahoittajilta eli Akatemialta, Tekesiltä, erilaisilta EU-rakennerahastoilta jnp. Minusta mietinnössä on nyt hyvin muistutettu siitä, että julkinen ulkoinen rahoitus on toisaalta yliopistojen kannalta hyvä, sitä kautta tulee uusia resursseja, voimavaroja kehittämiseen, laitteiden hankintaan, alueelliseen vaikuttavuuteen, mutta toisaalta siihen sisältyy pienoinen ongelma, koska ulkopuolisessa rahoituksessa otetaan hyvin sekalaisesti huomioon niin sanotut yleiskustannukset, joita yliopistolle aiheutuu. Jos on Akatemian tutkijoita tai EU-hankkeita, niille on varattava omat tilat, omat voimavarat, erilaiset yleiskustannukset. Tämä on nyt ollut omiaan verottamaan ja naker-

tamaan yliopistojen perusasiaan eli opetukseen ja tutkimukseen tarkoitettua rahoitusta.

Minusta oli myönteistä, että kehystiedonannossa todettiin, että tällainen yleiskustannusosuus tultaisiin näihin julkisiin rahoituksiin lisäämään esimerkiksi Akatemian osalta. Minusta olisi hyvin tärkeää, että se tapahtuisi myös EU-hankkeitten osalta, koska eri ministeriöillä on hyvin erilaisia käytäntöjä siinä, miten ne yliopistoille korvaavat EU-hankkeissa näitä niin sanottuja yleiskustannuksia.

Tämä sinänsä hyvä liikahtus yleiskustannusasiassa ei poista sitä suurta ongelmaa eikä vajetta yliopistojen perusrahoituksessa eli yliopistopetuksen voimavaroissa. Myös tässä mietinnössä valiokunta varmaan jo kolmatta kertaa muistuttaa siitä, että se on edellyttänyt hallitukselta ohjelmaa yliopisto-opetuksen ja perustutkimuksen voimavaravajeen korjaamiseksi. Tilanteen vakavuutta yliopistorahoituksen osalta kuvaa kyllä myös se, että nyt ihan näinä päivinä yliopistojen rehtorien neuvosto antoi semmoisen lausunnon, että rehtorit eivät näe mahdolliseksi hyväksyä nyt ehdotettuja vuoden 2001 yliopistojen tulossopimuksia, jos ei tähän perusvoimavara- ja yliopisto-opetuksen rahoitukseen tule korjausta, koska he ovat sitä mieltä, että laatua ei pystytä ylläpitämään tällä rahoituksella. Jos koko ajan odotetaan ja vaaditaan tutkintojen määrän lisäämistä mutta rahoitus pysyy samana, niin on selvä, että kyllä siinä laatu kärsii. Tämä kyllä näkyy osaltaan näissä työvoimakapeikko-ongelmissakin, että yliopisto-opinnot pitkittyvät eivätkä opiskelijat saa tarvitsemaansa opetusta. Varmasti myös innovaatiojärjestelmän perusta pitkällä aikavälillä tulee kärsimään, jos nimenomaan vapaalle perustutkimukselle ei ole tarpeeksi voimavaroja.

⁷ **Kyösti Karjula /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Muutamilla ajatuksilla haluan pysähtyä valtiovarainvaliokunnan mietintöön, joka tarkastelee Hallituksen kertomusta vuodelta 98 ja Valtiontilintarkastajain kertomusta vastaavalta vuodelta.

Enemminkin kulminoin oman puheenvuoroni tarkasteluun siitä, millä tavalla eduskunnan roolia kaiken kaikkiaan vahvistetaan tässä vuoropuhelussa hallituksen kanssa ja nimenomaan siinä, että me pääsisimme keskustelemaan kokonaisuuksista, joilla on merkitystä valtion budjetin rakentamiseen. Siksi ensimmäisenä asiana puutun keskustelun ajoitukseen. Me nyt ensimmäi-

sen kerran keskustelimme raamibudjetista. Minusta jatkoa ajatellen olisi tarkoituksenmukaista, että menneisyyteen suuntautuva keskustelu, josta tavallaan nousee johtopäätöksiä myös jatkoa ajatellen, edeltäisi raamibudjettikeskustelua, jonka jälkeen eduskunta pystyisi hahmottamaan sen, mitä todella ne kokemukset, ne korjaavat toimenpiteet, merkitsevät edellisiltä vuosilta ja millä tavalla nämä pitäisi ottaa nyt tulevia vuosia suunniteltaessa huomioon.

Minusta tämä, että me keskustelemme nyt näistä kertomuksista, osoittaa sen, että tämä kokonaisuus ei ole vielä kukaan meillä sillä tavalla kässissä, että tähän tulisi jotain johdonmukaisuutta, vaan enemmänkin on taas kysymys siitä, että meille eduskuntaan tuodaan muodollisesti erilaisia asioita, että saadaan taas tämäkin kevät kulumaan. Sen vuoksi, arvoisa rouva puhemies, toivon, että tämä asia otetaan hallituksen näkökulmasta huomioon. Minusta tähän liittyy ihan suoranaisesti eduskunnan työn ja toiminnan arvonto, että todellakaan ei ole kysymys näennäisistä asioista vaan todella merkityksellisistä tulevaisuuteen suuntautuvista kysymyksistä.

Sen lisäksi haluan pysähtyä periaatteessa kahteen valtiovarainvaliokunnan mietinnössä esiin nousseeseen asiaan, ensimmäisenä työllisyyden alueelliset erot. On erittäin hyvä asia, että tähän on puututtu. Täällä selvästi todetaan: "Työttömiä määrä ei ole vähentynyt samassa suhteessa työllisyyden parantumisen kanssa. Osittain tämän katsotaan johtuvan piilotyöttömien siirtymisestä työmarkkinoille aiempaa enemmän. Työttömyys jakaantuu alueellisesti hyvin epätasaisesti."

Tämäkin on asia, josta on vuosia keskusteltu. Tästä huolimatta ei vielä kukaan päästy kehysbudjettiesityksessäkään siihen, että työttömyyteen suunnattavia varoja lähdetäisiin rakentamaan erilaisten alueellisten tarpeiden, hyvinkin erilaisten alueellisten kokeilujen pohjalta, mikä on täysin välttämätöntä, jotta pystymme tasaamaan koko ajan vahvistuvaa alueellista epätasapainoa.

Tähän liittyvät hyvin läheisesti myös ne toimenpiteet, joilla vahvistetaan omatoimisuutta, yrittäjyyttä ja ennen kaikkea vaikutetaan siihen, että myös pienyritystoiminnan kautta heikoimmilla työllisyysalueilla syntyy nykyistä enemmän työpaikkoja. Tämä on hyvin merkittävä kysymys, ja minusta tässä valtiovarainvaliokunnan mietinnössä tämä tulee ehkä vahvemmin esille kuin kertaakaan aikaisemmin, että kasvukeskus-

ten työllisyyden tasapainoisen kehittymisen kannalta tuskin edes on yhtä vastaavaa merkitystä näillä korjaavilla toimenpiteillä kuin niillä alueilla, missä työllisyys on kehittynyt heikommin.

Toinen asia, johon, arvoisa puhemies, lyhyesti puutun, on valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot, joita myös mietinnössä on tarkasteltu, ja erityisesti Makeran rooli. Nyt on todettu, että Makera toimii puskurina valtion talousarvion suuntaan ja tasoittaa Emu-paineita. Minusta on valitettavaa, että Makeran roolissa ei vielääkään nouse riittävän voimakkaasti ja ponnekkaasti esille se, miten tätä noin 7—8 miljardin markan rahastoa voitaisiin nykyistä tuloksellisemmin käyttää maaseutuyrittäjyyden edistämiseen ja hyvin voimakkaasti eteen tulevien sekä maatilojen että maaseutualueella toimivien pienyritysten sukupolvenvaihdosten pehmentämiseen. Meillä on kymmeniätuhansia sukupolvenvaihdoksia edessä, ja niiden läpiviemiseen tarvitaan todella erityisrahoitusvaihtoehtoja. Tässä mielessä Maaseudun kehittämisrahasto voisi olla yksi tällainen keskeinen väline.

8 Jukka Vihriälä /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni valtiovarainvaliokunta ja sen hallinto- ja tarkastusjaosto ovat saaneet aikaan perusteellisen ja hyvän mietinnön. Haluaisin puheenvuorossani puuttua lähinnä yhteen ulkopuoliseen rahastoon eli Maatilatalouden kehittämisrahastoon, mutta toteaisin ensin, kun ed. Karjula toi esille näkemyksen, että me käsittelemme nyt vuoden 1998 kertomusta valtiovarain hoidosta ja tilasta, että varmasti olisi perusteltua, että tämä saataisiin jo puoli vuotta aikaisemmin käsiteltyyn. Siitä olisi pohjaa tulevillekin vuosille. Minusta on tärkeää, että kertomukset tänne tuodaan ja niitä käsitellään ja niistä otetaan jotain oppia ja katsotaan eteenpäin. Näinhän sen olla pitää.

Maatilatalouden kehittämisrahastoon eli Makeraan. Niin kuin mietinnössä todetaan, rahaston tulevaisuutta on selvitetty erillisessä työryhmässä vuonna 1998. Työryhmä on katsonut, että rahasto tulee säilyttää keskeisenä maa- ja puutarhatalouden rahoittajana ja että sen toimintaa on kehitettävä. Maatilatalouden kehittämisrahastolla ja rahoituksella on katsottu olevan erityismerkitys, joka voi olla vaikeasti aikaansaattavissa valtion talousarvion korkotukilainoituksella. Näinhän asia on, ja kuten ed. Karjula totesi, tätä voidaan käyttää puskurina monella tavalla myös Agenda 2000:n sopeutuksessa maatalouden osal-

ta. Kuten maa- ja metsätalousministeriö, samalla tavoin valtiovarainvaliokunta katsoo nyt mietinnössään, että rahaston toiminnan kehittäminen vahvistaa sen mahdollisuuksia toimia todella valtion talousarvion suuntaan ja ennen kaikkea tasoi-
soittaa niin sanottuja Emu-paineita.

Mutta tähän Makeraan. Vaikka voisi yhtyä siihen, mitä ed. Karjula toi äsken esille, että nimenomaan pienyritystoiminnan sukupolvenvaihdosten edistämiseen sieltä tarvittaisiin rahoja, mutta kyllähän sen perustehtävä on ja sen tulee olla nimenomaan maatalouden rakenteen kehittämisen, perusmaatalouden, joka on kuitenkin se perusrunko, johon Suomen elintarviketuotanto perustuu. Meidän pitää muistaa, että Maatilatalouden kehittämisrahastoon ei ole budjetista tehty siirtoja sitten 80-luvun. Ellen ihan väärin muista, vuonna 1983 tai 1984 viimeisen kerran budjetista siirrettiin varoja Maatilatalouden kehittämisrahastoon. Kun ajatellaan niitä haasteita, joita suomalaisella maataloudella ja koko maaseudulla tällä hetkellä on, olisi myös perusteltua, että Maatilatalouden kehittämisrahastoa voitaisiin vahvistaa, jotta sieltä olisi entistä enemmän jaettavaa sekä perusmaatalouden että maaseudun kaikinpuoliseen kehittämiseen.

Keskustelu päättyy.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Sonera-yhtymä Oyj:n valtion omistuso- osuuden myyminen

Lähetekeskustelu

Toimenpidealoite TPA 26/2000 vp (Klaus Hellberg /sd ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

1 Klaus Hellberg /sd: Arvoisa rouva puhemies! Toimenpidealoite valtion omistusosuudesta Sonera-yhtymä Oyj:ssä luopumisesta on tietysti varsin merkittävä ja jossain määrin hätkähdyttäväkin aloite. Minulla ei ole minkäänlaista intohimoa myydä valtion omaisuutta eikä valti-
onyhtiöitä, mutta sitä vastoin minulla on erittäin

suuri halu nykyisessä tilanteessa alentaa valtion riskitasoa.

Nyhtäen tilanne on se, että meillä on runsaat 400 miljardia valtionvelkaa, josta maksamme tänä vuonna noin 28 miljardia korkoa, eli luovutamme 28 miljardia valtion omaisuutta ulkopuolisille. Siinä mielessä tämä esitys, että valtio olisi valmis myymään jopa kaikki Soneran osakkeet, ei lähde siitä, että valtio luovuttaisi omaisuutta, vaan päinvastoin siitä, että se turvaisi omaisuuttaan.

Mielestäni valtion omistussuudesta luopumisen vahvistaisi valtiontalouden rakennetta. Se mahdollistaisi myös laajan tulevaisuuspaketin suomalaisen koulutuksen osaamisen ja tuotekehittelyn vahvistamiseksi vaikka nopeallakin aikataululla ja myös korkomenojen pienentymisen johdosta lisäisi valtiontalouden tulevien vuosien liikkumavaraa huomattavasti nykyistenkin kehysten puitteissa.

Valtio omistaa noin 55 prosenttia osakkeista, joiden pörssiarvo vaihtelee oikeastaan päivittäin, koska Soneran kurssissakin on erittäin suuria vaihteluja. En ole aivan varma, mikä valtion osakkeiden arvo tänä päivänä on, mutta kuitenkin lähemmäs 200 miljardia markkaa. Jos tällä rahalla lyhennettäisiin valtionvelkaa eli valtionvelka vähenisi noin puoleen, se merkitsisi myös, että korkomenojen vähennys olisi vuositasolla toistakymmentä miljardia markkaa. Nyt kun on arvioitu, että luovutamme valtion omaisuutta korkojen muodossa neljän vuoden aikana noin 100 miljardia, niin tämä tietysti puolittuisi. Vastaavasti, jos myös muilla keinoilla voisimme valtionvelkaa lyhentää, se tietysti edesauttaisi tätä tilannetta myös muulla lailla.

Minä en puheenvuorossani aio puuttua oikeastaan muihin tarpeisiin, mihin Soneran mahdollista myyntirahaa voitaisiin käyttää, vaan puhun pääosin velasta, vaikka jo niin kuin totesin, rahojat tietysti pitäisi käyttää myös siihen, että koulutukseen, osaamiseen ja tulevaisuuteen panostettaisiin. Sen lisäksi pitäisi vielä ottaa huomioon ennen kaikkea syrjäytyneet ihmiset, joita meillä hyvin paljon on. En kuitenkaan aio käydä mitään kilpalaulantaa siitä, mihin tätä rahaa laajemmin voisi käyttää, vaan lähdän velkaongelmasta ja siinä nimenomaan riskistä, mikä meillä tällä hetkellä on.

Huomenna viimeisenä päivänä maaliskuuta Yhdysvaltain talouskasvu on kestänyt 108 täyttä kuukautta eli kauemmin kuin yksikään katkea-

maton noususuhdanne toisen maailmansodan jälkeen. Amerikkalaiskuluttajan luottamus talouden jatkuvaan kasvuun on tällä hetkellä lähes rajaton. Kulutus perustuu hyvin vahvasti velanottoon. Kotitaloudet ovat erittäin velkaantuneita ja säästäminen on lähes olematonta. Sen lisäksi vaihtotase on erittäin vahvasti alijäämäinen, eli Yhdysvallat on oikeastaan samassa tilanteessa kuin Suomi 80-luvun lopulla.

On esitetty paljon arvioita siitä, mitä Yhdysvaltojen taloudessa tulee käymään. Helsingin Sanomissa oli kuukausi sitten erittäin mielenkiintoinen artikkeli, kuvitteellinen juttu siitä, että Yhdysvaltain talous romahtaa vuonna 2001. Toivottavasti näin ei tule käymään, mutta kukaan ei voi varmasti sanoa, miten käy, koska kaikki merkit ovat erittäin huonot, kun ne ovat niin hyvät. Tässä on se ongelma. Jos Yhdysvaltain talous romahtaa, jos siellä sattuu, vaikka ei sentään romahdusta, vaan selvä taantuma, se tulee vaikuttamaan tietysti myös Suomen tilanteeseen ja koko maailman tilanteeseen, Yhdysvaltain talous on niin oleellinen tekijä maailmantaloudessa.

Kun katsotaan meidän tilannettamme, velkaa pitää verrata myös bruttokansantuotteeseen. Jos olisi varma siitä, että noususuhdanne ja taloudellinen kasvu edelleen jatkuvat, esimerkiksi jos joku pystyisi antamaan vakuudet, että selvä noususuhdanne jatkuu kymmenen vuotta, eihän tässä kannattaisi ehkä lähteä myymään mitään. Tilanne on kuitenkin se, että meillä bruttokansantuotteeseen verrattuna on edelleen yli 50 prosentin velkamäärä. Kun hallitusohjelmassa on lähdetty siitä, että se laskee vaalikauden aikana alle 50 prosenttiin, se voi mennä jopa 40 prosenttiin, niin se on tietysti erittäin hyvä asia. Mutta vastaavasti voidaan todeta, että kymmenen vuotta sitten velka bruttokansantuotteeseen verrattuna oli vain 10 prosenttia, ja silti talouden taantuma, lama, aiheutti täydellisen kaaoksen suomalaiseen talouteen ja yhteiskuntaan ja loi sen velkatilanteen, jonka vankeja me tänä päivänä edelleen olemme. Olisi todella vakava paikka, jos velan noin 40–50 prosentin bruttokansantuoteosuudella ja lähes 400 miljardin markan velan ollessa kyseessä joutuisimme taloudelliseen taantumaa. Se olisi kyllä totaalinen katastrofi.

Kun olen esittänyt sitä, että hallitukselle annettaisiin oikeudet kaikkien Sonera-osakkeiden myyntiin, tähän lähtee siitä, niin kuin oikeastaan myös se myyntivaltuus, joka on aikoinaan annettu 34 prosenttiin, perustuu siihen, että halli-

tuksen ei tarvitse tuoda eduskunnalle käsiteltäväksi enää lisämyyntiä, jos omistusosuus on alle kolmanneksen sellaisessa yhtiössä, missä valtio on mukana. Sen takia en ole esittänyt muita prosentteja, vaan lähtenyt siitä, että hallituksella olisi mahdollisuus arvioida, mikä on järkevää. Olen lähtenyt myös siitä, että hallituksen täytyisi asiantuntijoiden kanssa pohtia mahdollista myyntiaikataulua ja muutenkin miten myynti hoidettaisiin. Nythän myytiin noin 3 prosenttia, joka tuli erittäin hyvään hintaan. Valtio sai noin 12 miljardia markkaa. Se oli tietysti erittäin hyvä asia.

Sonera-yhtiö on käsittääkseni erittäin hyvin hoidettu yhtiö. Senhän osoittaa myös se, että kurssi on noussut puolessa vuodessa yli kymmenkertaiseksi. Sillä on vahvoja tytäryhtiöitä: SmartTrust kehittää turvallisuutta nettikauppaan. Zed-yhtiö kehittää langatonta Internetiä. Zedhän on tuote, jonka avulla Internet tulee moderneimpiin puhelimiin. Merrill Lynch -investointipankki on arvioinut, että Zedin kokonaisarvo on noin 100 miljardia ja SmartTrustin noin 30 miljardia markkaa. Sen lisäksi on Sonera Plaza, joka aiotaan eriyttää omaksi yhtiökseen, jonka tavoitteena myös on kansainvälinen asema. Sillähän on Suomen suosituin Internet-portaali eli Internet-sivu.

Tuntuu siltä, että Sonera on erittäin hyvässä tilanteessa. On mahdollista, että sen kurssitaso, pörssitaso, tästä vielä nousee. Toisaalta riskit ovat erittäin suuret. Kansainvälinen kilpailu on erittäin kovaa. Jotta pääsee markkinoille, täytyy ottaa myös suuria riskejä.

Täytyy myös toisaalta huomioida se, että jos Sonera myydään kokonaan tai lähes kokonaan, meidän on varmistettava kuitenkin se, että meillä tilanne säilyy sellaisena, että lankapuhelinyhteydet ovat saatavissa ympäri maata. Täytyy myös varmistaa, että muu uudempi teknologia on käytössä koko maassa. Miten tämä varmistetaan, on sekin mielestäni sellainen asia, jota hallituksen täytyisi pohtia. Mutta se täytyy ehdottomasti varmistaa.

Ruotsin valtio on aikeissa myös myydä omaa soneraansa eli Teliaa. Nyt ollaan tekemässä päätöstä siitä, että ilmeisesti noin 49 prosenttia myydään ehkä useassa erässä. Siellä myös hallitus tulee hakemaan valtuuksia tällaiseen, eli Ruotsissa on vähän samantapainen tilanne kuin meillä. Siellä ei ole ainakaan vielä tehty sellaista päätös-

tä, että mahdollisesti enemmistö Teliasta myytäisiin.

Arvoisa rouva puhemies! Olen liikkeellä aloitteeni kanssa nimenomaan siinä mielessä, että meidän täytyy riskitaso saada hoidettua niin, että tätä hyvää taloudellista tilannetta, mikä meillä nyt on, ei vaaranneta. Jos käy niin, että talouden taantuma tulee, se on erittäin suuri ongelma.

Minua on vähän ihmetyttänyt se, että erilaiset ekonomistitkaan, jotka vastaavat suuristakin rahoista, eivät tunnu riskitasoa eli riskien tasaamista hirveästi arvostavan. Mielenkiintoista on todeta, että esimerkiksi Eläketurvakeskuksen johtava ekonomisti Reijo Vanne toteaa Soneran myynnistä Helsingin Sanomien haastattelun mukaan, että jos Soneraa myydään, muuttuu varsinaisesti vain riskitaso. Minua vähän pelottaa, kun näin vaikutusvaltaisella paikalla oleva ekonomisti halveksii riskitason muuttamista. Se on aika huolestuttava tilanne. Jos on 375 miljardia hoidossa, silloin ehkä voi sanoa näin, että vain riskitaso muuttuu, mutta minusta on se oleellinen asia. Siitähän tässä nimenomaan on kysymys, että jos menemme taloudelliseen lamaan 400 miljardin markan velalla tai 200 miljardin markan velalla, sillä on erittäin suuri oleellinen ero riskiä ajatellen. Tästähän tässä on nimenomaan kysymys, että pyrkisimme sellaiseen tilanteeseen, että jos tulee taloudellinen taantuma, niin emme ole aivan kädet levällään suurten velkojen kanssa, vaan olemme nimenomaan pystyneet tasaamaan riskit.

On tietysti vielä erilaisia analyysejä teknoyrityksistä. Itse kyllä uskon vahvasti Soneraan enkä sen takia ole tuonut sen myyntiä tänne, että Soneran arvo mahdollisesti jossain vaiheessa jotenkin romahtaisi. Kuitenkin esimerkiksi amerikkalainen Merrill Lynch -investointipankki on tehnyt maailman laajuisen selvityksen tekno-osakkeista, jossa on tehty kysely 242 johtavalle institutionaaliselle sijoittajalle, jotka hoitivat 60 000 miljardin arvoisia varoja tämän maaliskuun alussa, ja selvitysten mukaan 73 prosenttia sijoittajista pitää teknologia-, media- ja teleosakkeita ylivostettuina. Toivottavasti tällainen tilanne ei ole Soneran kohdalla, vaan sen arvo edelleen nousee.

Mistään pikakaupastahan tässä ei nyt tietenkään ole kysymys, että sellaiseen täytyisi mennä, vaan nimenomaan riskien tasaamisesta, jotta me voisimme rauhallisemmalla mielellä edelleen kehittää suomalaista yhteiskuntaa. Siksi nyt täytyy

lähteä mielestäni sille tielle, että valtionvelkaa oleellisesti vähennetään myymällä Soneran osakkeita. (Ed. Kallis: Entä Rautaruukki?) — Sen takia Rautaruukkia ei myydä, että sen arvo on lähes olematon. Valitettavasti on näin, että tilanne on sellainen tällä hetkellä. Minulla ei ole tässä tilastoa mukana, mutta muiden valtion omistamien yritysten arvo on niin huono. Muistaakseni Fortum on korkeimmalla tasolla, valtion osuuden arvo on noin 15 miljardia, kun Sonerassa se on noin 190 miljardia. Kaikkien muiden arvo on sitten, Rautaruukki mukaan lukien, vielä paljon pienempi kuin Fortumin arvo. Sen takia meillä on vain Sonera, josta voimme saada oleellisesti riskirahaa, jotta meidän ei tarvitse luovuttaa vuosittain yli 20 miljardia valtion omaisuutta korkoina. Samalla voimme tasata mahdollisen taloudellisen taantuman tuloa myymällä Soneran osakkeita.

² **Ismo Seivästö /skl:** Arvoisa puhemies! Soneran pörssi-arvo vaihtelee luonnollisesti päivittäin, mutta on todella korkealla tasolla siitä huolimatta, että tänään nyt kurssi onkin vähän laskenut. (Välihuuto vasemmalta: Aika reippaasti!) — No, aika reippaastikin, mutta halusin nyt kuitenkin näin matalalla profiililla tämänpäiväisen laskun noteerata, koska tuskin se nyt on ihan pysyvä tila.

Yhteiskunta tarvitsee varoja velkojen hallittuun maksamiseen ja työllisyyden ja koulutuksen parantamiseen sekä sitä kautta syrjäytymiskehityksen pysäyttämiseen. Suomen valtion veloista euroalueen ulkopuolisissa valuutoissa on noin 15 prosenttia. Tällä hetkellä voimassa olevat myyntivaltuudet mahdollistavat omistusosuuden pudottamisen nykyisestä runsaasta 50 prosentista aina 34 prosenttiin asti, eli kyse on kymmenistä miljardeista nykykurssillakin.

Tuo 34 prosentin omistusosuus omalta osaltaan kertoo myös valtio-omistajan uskosta yhtiöön ja sen tulevaisuuteen. Toisaalta voidaan perustellusti kysyä, pitääkö valtion irrottautua niin sanotusta riskibisneksestä, mikäli nyt yleensä Soneraa voidaan laskea riskibisnekseen. Onko Soneran kohdalla muuta riskiä kuin osakkeen odotusarvon lasku tai osakkeen odotusarvon vaihtelut?

Valtion omistusosuuden painaminen alle 50 prosentin vaikuttaa myös työntekijöiden asemaan ja heidän tulevaisuuteensa. "Eläkesäätiö" joutuu uuteen asemaan tilanteessa, jossa valtion osuus painuu alle 50 prosentin. Eläkkeiden tule-

vaan maksuun liittyvän rahaston asema onkin syytä selvittää hyvin tarkoin, ennen kuin 50 prosentin raja alitetaan, onhan Soneralla noin 10 000 työntekijää, joista ylivoimaisesti suurin osa on Suomessa. Pohtimisen arvoinen on myös kysymys palveluverkon huollosta, kehityksestä, laajakaistoista jne., niiden turvaamisesta maassamme, sekä myös ajatus siitä, että yritystä entisestään laajennettaisiin ulkomaille. Heitän vain nämä kysymykset esiin kysymyksen muodossa ottamatta tarkemmin kantaa, tulisiko juuri näin tehdä.

Joka tapauksessa tässä kysymyksessä on pöydällä niin mittava asia, että perusteellinen ja syvällinen analyysi kaikista seurausvaikutuksista on paikallaan.

³ **Tapio Karjalainen /sd:** Arvoisa puhemies! Kun aloitteen valtion luopumisesta omistajana Sonerasta on allekirjoittanut kahdeksan sosiaalidemokraattia, voisi aloittaa niin kuin ed. Hellberg, että kyseessä on tietenkin monen mielestä hämmästyttävä ilmiö.

Omalta osaltani arvostan edelleen valtioyrittäjyyttä yhteiskunnallisena ohjauskeinona, yhtenä käyttökelpoisena markkinavoimana. Silti olen allekirjoittanut aloitteen ja olen vahvasti siinä mainittujen myyntivaltuuksien, myyntimahdollisuuksien, antamisen kannalla. Lyhyet jatkopöytäkeskusteluni sille, mitä aloitteen perusteluissa jo on mainittu.

Menestyksenkin hetkellä on syytä muistaa markkinatalouden kiusallinen aaltoliike. Jossakin vaiheessa on edessä taantuma, ellei peräti lama. Voi tietenkin, jos pessimistisempi luonne on, puhua romahduksesta tai katastrofistakin. Olkoon se mahdollisimman kaukana ja mahdollisimman loiva ja lyhyt. Syytä siihen on kuitenkin varautua.

Yhdyn käsitykseen, että hyvin toimivan, peruspalvelut hyvin turvaavan hyvinvointiyhteiskunnan ohella parhaita lamapuskureita on valtion velkaisuusasteen madaltaminen. Hallituksen kaavailujen mukaan budjettikäytännöin velan suhteellinen osuus bruttokansantuotteesta laskee — kiitos ennen kaikkea talouskasvun — kohtuullisiin prosentteihin, jos kaikki menee hyvin. Olen ymmärtänyt, että valtiovarainministeriö siltä varalta, että kaikki ei todellakaan mene hyvin, haluaa mielellään tiukemman budjettitalouden avulla kerätä velanmaksuvaraa ja näin kiittää köyttä hyvinvointiyhteiskunnan kaulalla.

Tällaisen viestin voi silloin tällöin lukea ainakin keskeisten virkamiesten puheenvuoroista. En pidä tällaista ceausesculaista kunnianhimoa viisaana. Menoleikkausten sijaan velan supistamisen nopeuttamiseen on haettava apua muista tulomahdollisuuksista. Näistä yksi on valtion pörssiomaisuuden realisointi näihin tarpeisiin. Sonera on yksi mahdollisuus.

Sfääreissä tyhjänkin päällä liikkuvat pörssiomaisuudet murenevät laman tullen ensimmäisinä. Jos niitä laman puskureiksi kaavaillaan, toimenpiteiden aika on ennen lamaa, itsekkäästi ajatellen tietenkin omaisuuden ollessa suurimmillaan.

Mitä sitten menetetään Sonera-osakkeista luopumalla? Tässä tilanteessa ja aloitteen hengessä ei olla luopumassa yhteiskunnallisesta ohjauksella. Väitän nimittäin, että nykyisenkin osakuusrakenteen vallitessa ohjaukselta on mennyt. Sonera Oyj toimii kauniisti sanottuna menestyvänä esimerkkinä, muodikkaan alan kärkiosaajana, rumemmin ja mielestäni realistisemmin sanottuna: ilman isänmaata "sutena susien joukossa" — olkoot nuo kolme sanaa lainausmerkeissä — ilman sellaista yhteiskunnallista vastuuta, joka ohittaisi yksityistä osakkeenomistajakuntaa kiinnostavat lyhyen tähtäimen liiketaloudelliset tavoitteet, lyhyen voiton tavoitteet. Jos jollakulla on tuon väitteen kumoavaa tietoa, kertokoon sen. Jos suomalainen yhteiskunta haluaa Soneralta jotakin ohi raa'an liiketalouden, se joutuu sen asialla ostamaan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: Aloite esittää valtuuksien antamista. Se jättää valtioneuvoston harkintaan, milloin myydään, minkä verran myydään ja paljonko yhteiskunnan edun, mitä se milloinkin tarkoittanee, nimissä jätetään myymättä.

⁴ **Jorma Vokkolainen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Toimenpidealoitteesta lähdetään Soneran kaikkien osakkeiden myynnistä, mutta keskustelun alussa jo aloitteiden allekirjoittajat ovat vähän pehmentäneet kantojaan, eli aloitteesta saisi, jos olisi oikein kriittinen, sen kuvan, että edustajakollegat olisivat valmiit pistämään kaiken lihoiksi. Alkukeskustelu tietysti on osoittanut, että on myös paljon muustakin kysymys. Myös hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta on päätenyt siihen, että valtio voi luopua Sonerasta kokonaan.

Mielestäni myöskin tässä yhteydessä olisi hyvä keskustella yleensäkin valtionyhtiöpoliti-

kasta. Valitettavasti julkisuuteen on muodostunut sellainen kuva, että linjaukset eivät ole olleet selkeät nopeasti reagoivassa yritysmaailmassa, kuten tapaus Fortum on meille myöskin osoittanut. Myöskään ei voi välttyä ajatukselta, että valtion omistajapolitiikka on saanut liikaa myöskin finanssipoliittista painotusta, joka tässäkin keskustelussa on tullut esiin, ja myöskin aika vahvaakin ohjailua valtiovarainministeriön suunnalta. Olisi paikallaan, että hallituksessa mietittäisiin jopa selonteon antamista eduskunnalle valtionyhtiöiden tulevaisuuden kuvasta ja haasteista.

Toimenpidealoitteen pohjalta on kuitenkin syytä keskustella myös siitä, mihin myyntituloja käytetään, sillä lopultakin se antaa vastauksen siihen, miten perusteltua osakkeiden myynti yleensäkin on.

Talousromahdus 90-luvun alussa oli tietenkin syvä. Lähes velaton valtio toimi siinä tilanteessa mittavana puskurina, kun velkakanta saattoi kasvaa jopa 400 miljardiin. Harkitulla budjettipolitiikalla, mitä myös suhdannenäkymät perustelevat, tätä velkaa voidaan asteittain lyhentää. Käytämällä merkittävän osan myyntituloista velan lyhentämiseen voimme edelleen pienentää velkaa ja samalla siitä aiheutuvia menoja, jolloin syntyy väljyyttä tulevien vuosien budjetteihin. Lisäksi näin voidaan varautua Suomen ikääntymiseen ja luoda tarpeellisia puskureita tulevaisuudessa mahdollisesti kohtaamiemme vaikeiden aikojen varalta.

Silti on mielestäni perusteltua käyttää osa Soneran ja muiden valtionyhtiöiden myyntituloista Suomen taloudellisen perustan vahvistamiseen luomalla erityinen tulevaisuuspaketti, joka näinä päivinä on vähän jokaisen toimijan huulilla. Tällaisia tarpeita liittyy muun muassa tieverkon ylläpitoon ja kehittämiseen tai tutkimus- ja tuotekehityksen määrärahoihin.

Tutkimus- ja tuotekehityspanostuksissa on painopiste selkeästi siirtynyt yksityisen sektorin harteille, jopa niin, että panostukset ovat pitkälti informaatioteknologiapainotteisia. Siksi on pelättävissä, että muiden toimialojen toiveet sekä hallitusohjelmassa mainitut suunnitelmat t&k-panosten käyttämiseksi aluepoliittisena välineenä eivät tule toteutumaan. Toimenpidealoitteen allekirjoittajatkin viittaavat saatujen tulojen käyttämisestä muun muassa koulutukseen ja t&k-toimintaan, mutta haluan tässä yhteydessä

lisätä mielestäni myös tulevaisuuden kannalta merkittävän hankkeen.

Tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että maan kaikilla osilla on laajakaistainen yhteys tietoverkkoon. Se luo perustan sähköiselle kaupankäynnille ja monimuotoisille sähköisille palveluille ja edesauttaa siten tasapuolisempaa kehitystä koko maassa. On tietenkin selvää, että puhtaasti kaupalliselta pohjalta useimmat isot taajamat verkottuvat, mutta huolena ovat pienempien paikkakuntien yksittäiset pienehköt yritykset ja myös kotitaloudet. Sen varmistamiseksi, että kaikki Suomen kunnat pääsevät mukaan, tulee tulevaisuuspakettiin sisällyttää rahoitus laajakaistayhteyden varmistamiseksi.

Tässä yhteydessä lainaan eilistä Helsingin Sanomien kommenttia: "Suomi on mieluusti ylpeilyt kulkevansa tietoliikennekehityksen eturivissä. Ruotsista katsoen suomalaiset näyttävät kuitenkin tulevan pahasti jälkijunassa. Siinä missä naapurimaa on täydellä vauhdilla lähtenyt panostamaan laajakaistaverkon rakentamiseen, Suomessa asian suhteen pyöritellään lähinnä peukaloita." Siis Ruotsissa valtio aikoo myöntää kuutisen miljardia kruunua sähkökantaverkkoyhtiölle maan kattavan tietoverkon rakentamiseen siinä yhteydessä, kun valtio aikoo myydä Teliasta 49 prosenttia, jolloin paikallisista yhteyksistä vastaisivat puolestaan muut tarjoajat. Jos noudattaisimme Ruotsin-mallia, meillä tämä merkitsisi sitä, että tehtävä annettaisiin Fingrid Oy:lle, entisille kantaverkoille. Oleellista on, että Ruotsin valtion tukea ei ohjata puhelinliikenteestä vastanneelle Telialle, sillä se merkitsisi Telian muutoinkin vahvan aseman tarpeetonta pönkittämistä.

En usko, että meillä Suomessa on syytä lähteä rahoittamaan yhtä koko maan kattavaa tietokantaverkkoa, vaan suosimalla yhteyksien tarjoamaa monipuolisuutta pystymme pitämään paremmin hinnat kurissa ja samalla avaamaan mahdollisuuksia erilaisiin teknisiin ratkaisuihin. Tässä yhteydessä haluan viitata myös niihin mahdollisuuksiin, mitä sähköyhtiöillä voi olla yhteyksien tarjoajina sekä paikallisesti että jopa maan mitassa.

Kauppa- ja teollisuusjaoston tavatessa viime viikolla komissaari Liikasen myös hän painotti voimakkaasti tietoverkkojen rakentamista nimenomaan koko maahan painottaen myös, että se on yhteiskunnan vastuulla. Esimerkkejä löytyy myös Euroopasta, muun muassa Saksasta.

Liikasen totesi myös, että olemme Yhdysvaltoja jäljessä kyseisen tekniikan käyttöönotossa, joten asiaan toivoisi myös suhtauduttavan sillä vakavuudella.

Arvoisa puhemies! Koska informaatioteknologiaan panostetaan yhteiskunnan voimin myös tulevaisuudessa, on mielestäni perusteltua turvata Sonerassa kotimainen omistus myös jatkossa. Mitä tulee hallituksen lupaamaan tulevaisuusohjelmaan, on siihen syytä varata valtion panostusta laajakaistayhteyksien rakentamisen varmistamiseen ja rakentamisen nopeuttamiseen myös haja-asutusalueilla.

5 Marjatta Vehkaoja /sd: Rouva puhemies! Kuten huomataan, ed. Hellbergin aloitteen allekirjoittajien joukossa on varsin monia sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäseniä. Se voi monen mielessä herättää ihmetystä. Vastaan tässä vain omalta osaltani, kun olen aloitteen niin ikään allekirjoittanut.

Mielestäni on tärkeää lähteä etsimään keinoja, joilla saisimme muutakin keskustelun aihetta eduskunnassa kuin leikkaukset ja kireän budjetin. Omasta mielestäni ehdotuksessa tärkeintä on se, että mikäli pystyisimme Soneraa myymällä nopeassa tahdissa vähentämään valtion lainaa, sen seurauksena olisi myös korkomenojen huomattava väheneminen: arvioitu määrä on 10—13 miljardia markkaa vuodessa. Tässä yhteydessä heräävät tietysti kenen tahansa hyvinvointipoliitikon halut ajatella siihen suuntaan, että tätä säästävää rahaa voidaan käyttää myös sen luontoiisiin investointeihin, jotka lisäävät kansalaisten hyvinvointia, mitä kautta myös heidän merkityksensä työntekijöinä voisi kasvaa, joten kaikkea tästä säästävistä rahasta ei ehkä kuitenkaan tulisi käyttää perinteiseen investointiin vaan meidän olisi myös kyettävä näkemään investointeina näitä hyvinvointipoliitikan pehmeitä kysymyksiä. Tähän olen asettanut oman toiveeni ja optimismini, kun olen lähtenyt allekirjoittamaan tämän aloitteen. Minusta on tärkeintä, että tästä nyt syntyy keskustelua.

6 Reijo Laitinen /sd: Arvoisa rouva puhemies! Itse en ole aloitetta allekirjoittanut. Luulenpa niin, että salin oikealla laidalla pikkuisen ihmetellään ja kysellään, mistä tämä innostus nyt salin vasemmalla puolella on syntynyt siitä, että Sonera pitäisi nyt jollakin aikataululla, mihin toimenpidealoitteesta kantaa ei oteta, myydä.

Minä yritän omaa näkökulmaani, miksen ole tätä allekirjoittanut, vähän myöhemmin perustella. Se on kuitenkin todettava, että toimenpideoite yksittäisten kansanedustajien aloitteena on varsin raju. Ihan pakosta tulee mieleen, että aika tavalla tämän aloitteen pontimina ovat olleet enemmänkin finanssipolitiikan lähtökohdat.

Puhemies! Soneran hurja arvonnousu on kieltämättä ollut ainakin minulle enemmän tai vähemmän yllätys. Näyttää siltä, että edelleenkin markkinoiden odotusarvo on varsin korkea, vaikka nyt esimerkiksi tänään Soneran kurssi on tullut reippaasti alaspäin. Mutta luulenpa niin, että se kääntyy vielä nousuun. Pörssikurssit toimialasta riippuen sahaavat enemmän tai vähemmän.

Soneran osittainen myynti ja yksityistäminen on kuitenkin mielestäni ollut kieltämättä varsin perusteltua ja myös järkevää. Se, onko myynti ajoittunut aina oikeaan ajankohtaan ja onko merkintähinta ollut myyntihetkellä oikea, siitä varmasti voidaan perustellusti keskustella ja sitä arvostellakin, tosin jälkijättöisesti.

Aloitteen lähtökohdat ja allekirjoittaneiden motiivit ymmärrän, kun sitä peilaan valtionvelan näkökulmasta. Ajatushan on kulkenut siihen suuntaan, että Sonera myymällä voidaan valtion velkaa merkittävästi lyhentää ja varaudutaan samalla tulevaan talouden laskukauteen. Samalla myynnin kautta syntyisi velanhoitokustannusten pienentyessä valtiontalouteen liikkumatilaa, joka tulisi käyttää mahdollisimman järkevästi muun muassa koulutukseen, tutkimus- ja kehittämistointintaan, infraan panostaen.

Nyt joutuu oikeastaan kysymään, eikö valtio voi omistaa osaa pörssiyhtiötä, eikö valtio voi ottaa riskejä ja onko ylipäättään suotavaa, että valtio operoi liike-elämässä omistamalla teollisten yhtiöiden ohella myös informaatioteknologiayrityksiä tai niiden osia. Mielestäni valtio voi olla omistajana myös pörssiyhtiöissä ja omistaa pörssiyhtiöitä myös informaatioteknologian alueella. Mitä pahaa siinä on?

Joutuu myös kysymään, myydäänkö tässä nyt — jos tämä toimenpideoite, niin kuin ehkä tapahtuu, johtaa siihen lopputulokseen ennemmin tai myöhemmin, ihan muistuttaen talouspoliittisen ministerivaliokunnan ratkaisuihin — kansallisia kruununjalokiviä sillä tavalla, että luovutaan sellaisesta kansallisuusomaisuudesta kokonaan, joka olisi hyvä osittain pitää valtion omistuksessa. Minä henkilökohtaisesti olen sitä miel-

tä, että valtion tulisi pitää määrävähemmistö Soneran osakkeista eli se 34 prosenttia.

Puhemies! Kyllähän tämä toimenpideoite joka tapauksessa antaa mahdollisuuden laajemminkin nyt käydä pohdiskelevaa keskustelua ylipäättään valtionyhtiöpolitiikasta. Mielestäni hallituksen tulisi hyvinkin pikaisesti antaa valtionyhtiöpolitiikasta hyvin kattava selonteko, joka sisältää erityisesti valtion omistajapolitiikan tavoitteet, strategiset linjaukset ja myös omistamiseen liittyvät riskit ja niiden hallinnan.

On sanottu, että Soneran hinta nousee, mitä vähemmän valtio Soneraa omistaa ja ylipäättään tämän kaltaisia yrityksiä, jos valtiolla niitä on tai olisi. Tätä kysymystä pohdiskelin, kun keskustelin ed. Jurolan kanssa aiheesta, ja jäin miettimään, kun hän totesi sen, että eihän se välttämättä ole markkinoille hyvä signaali, jos valtio on nopeasti luopumassa esimerkiksi tässä tapauksessa Sonerasta. Voihan olla niin, että markkinat reagoivat siihen juuri päinvastoin eli arvo ei nousekaan vaan laskee. Markkinat ihmettelevät, minkä takia valtio on omistajana luopumassa näin kehittyvästä yhtiöstä ja merkittävästi kehittyvästä toimialasta. Tätä kysymystä tulisi mielestäni pohdiskella myös sitä taustaa vasten, onko se positiivistakin, jos valtio omistaa. Se voi olla signaali markkinoille, että valtio haluaa kasvattaa Soneran arvoa.

Arvoisa puhemies! Niin kuin sanoin, olen sitä mieltä, että valtion tulee säilyttää Sonerassa määrävähemmistö, ja toivon, että tämä toimenpideoite ei johda esitettyyn tavoitteeseen.

7 Ulla Juurola /sd: Arvoisa puhemies! Totean heti alkuun, että tällä kertaa olen aika lailla samoilla linjoilla ed. Laitisen kanssa. Hänen puheenvuoronsa oli hyvin saman sisältöinen kuin miten minäkin tätä asiaa olen pohdiskellut.

Minäkin ihmettelen sitä kiirettä, miten nopeasti valtion omaisuudesta halutaan luopua. Vaikeampiakin vuosia on tulossa, ei pelkästään suhdannevaihteluiden vuoksi vaan myös esimerkiksi väestön ikääntymisen vuoksi, mikä tulee aiheuttamaan menopaineita valtiolle. Ihmettelen siis sitä, eikö valtion omaisuutta voidakaan enää pitää minkäänlaisena puskurina vaikeimpia aikoja varten. Ihmettelyni koskee myös pörssiyhtiöitä, jollainen Sonerakin on. Eihän tietysti tulevaisuudessa pörssiyhtiöiden osakkeita tule myydä huonoina aikoina, mutta huonojenkin aikojen jäl-

keen seuraa aina parempia aikoja. Ehkä niissäkin olosuhteissa tarvittaisiin lisää maksukykyä.

Nykyisiä velkoja tulee maksaa pois mutta järkevästi. Nykyisen Soneran myyntivaltuudet ulottuvat 34 prosentin omistussuuteen. Jos myynti tapahtuu siihen osuuteen saakka, se merkitsisi jo 80—90 miljardin markan lisätuloja valtiolle. Väitetään, että nollamyntivaltuudet olisivat edullisia hinnanmuodostukselle. Väitetään myös, että valtion omistus on pörssiyhtiöissä riippa. Tätä on vaikea uskoa. Hyvinhän Soneran hinnanmuodostus on sujunut, vaikka valtion omistus on ollut vielä yli 50 prosenttia.

Yhtä hyvin mielestäni voi väittää, että myyntivaltuudet koko osakekannan myyntiin on merkki siitä, että emme enää usko Soneran tuottoon tai Soneran nousujohteisuuteen tulevaisuudessa. Eihän yritysten johtajien optioiden realisointiaakaan pidetä yrityksen imagon kannalta suotavana. Siinäkin on merkkejä siitä, että yhtiön nousuun ja nousujohteisuuteen ei enää uskota, mikäli optiotuloutus on hyvin nopeaa silloin, kun siihen on mahdollisuus.

Hallitus on vakuuttanut, että osakeanteja tullaan tekemään hyvin harkitusti ja vähitellen. Siivulauseessa vakuutetaan, että jonkin siivun pitäisi jäädä valtiolle, jotta kehityksen suuntaan voitaisiin vaikuttaa. Näin totesi esimerkiksi ryhmämme puheenjohtaja Kalliomäki kehystiedonantopuheenvuorossaan. Tosin esimerkiksi ed. Karjalainen totesi, ettei pörssiyhtiöissä valtio voi enää mitenkään vaikuttaa, mikä näkemys minusta on aika merkillinen. Mielestäni olisikin rehellisesti päätettävä, että osuuksia jätetään, onko se määrävähemmistön osuus tai mikä se prosenttiosuus olisikin, valtiolle eikä kaikkeen annetaisi myyntivaltuutta. Riskitaso valtion rahataloudessa tulee kuitenkin laskemaan vähemmälläkin myynnillä sekä järkevällä talouspolitiikalla.

Erityisen toivottavana pidän sitä, että esimerkiksi ministeri Mönkäre on jo nyt tuonut esiin, että hän on valmistelemaan kokonaisvaltaista selvitystä koko tulevasta omistajapolitiikasta. Toivonkin, että hallitus tämän tyyppisen selonteon toisi eduskuntaan.

8 Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! En itsekään ole hirveän innokas ollut missään vaiheessa valtion omaisuuden myyjänä ja lupia antamaan, mutta Sonera-tapaus on ihan omanlaatuisensa. Sen takia olen tässä allekirjoittajana, ja voi olla, että pieni osuus, 5 prosenttia, voidaan

jättää, mutta enää ei ole merkitystä sillä, onko meillä 34 prosenttia vai mikä.

Kysymys on nimittäin, niin kuin aloitteen ensimmäinen allekirjoittaja kuvasi, siitä millä tavalla saamme liikkumavaraa valtiontalouteen. Jos maksamme joka vuosi korkoa ehkä 26 miljardia tai jotain sitä luokkaa tänä vuonna, jokainen vuosi tai jokainen kuukausi on liian paljon. Maksamme sen pois, se on yhteisistä veromarkoista poissa, se on hyvinvointipalveluista, monista muista — sosiaaliturvasta, teistä — ja muistetaan menneet vuodet, miten loppujen lopuksi hyvin pienistä rahoista on kinattu täällä, kun puhuttiin työttömyysturvasta, lapsilisien leikkauksesta, muutaman sadan miljoonan potista.

Lähtötilanne siinä, kun Sonera laitettiin pörssiin oli se, että arvohan ei ollut ihan kymmenettä osaakaan ilmeisesti tämän päivän arvosta. Mitä sille sitten on tapahtunut? Siinä on syntynyt kova odotusarvo, niin kuin kaikissa tämän tyyppisissä yrityksissä, eli siinä on paljon kuplaa. Yhtenä yönä voi kupla puhjeta aika rankasti. Kurssi on laskemassa. Toivon mukaan se ei laske hirveän paljon. Joka tapauksessa kun talouslama iskee syvästi, Soneran arvo kyllä romahtaa, saatte olla ihan varmoja.

Siinä on vastaus siihen kysymykseen, jota ed. Juurela kyseli, jotta vaikeita vuosia on tulossa, jolloin tarvitaan rahaa. Vaikeita vuosia on todella tulossa. Siinä vaiheessa rahaksi muuttaminen onkin hankala homma. Sitten me joudumme kattamaan valtion budjettia, ne menot, joita ed. Juurela kuvasi — ikääntyvien ongelmat, sosiaaliturva-asiat — velalla. Joudutaan ottamaan se jostakin muualta, koska silloin Soneran myynnillä ei saada rahaa eikä millään muullakaan.

Todennäköistä on myös siinä vaiheessa, kun tulee ongelmat talouslaman aikaan, että työttömyys kasvaa, jolloin verotulot kanssa supistuvat. Ollaan samassa kierteessä, missä 90-luvun lamavuosina. Sen takia varautuminen tulevaan matalasuuhdanteeseen pitää aloittaa hyvissä ajoin, ja kun katsoo historiaan, niin taloussykli tulevat toistumaan joka tapauksessa. Sellaista talousmekaniikkaa ei ole vielä keksittykään, jotta ei näitä suhdannevaihteluita olisi. Enemmän tai myöhemmin se Suomessakin koetaan, vaikka kuinka ollaan Euroopan unionin jäseniä.

Eikö siinä mielessä valtio voi pelata samoilla pelisäännöillä kuin markkinatalous pelaa ja pörssissä muutkin sudet? Silloin kun kurssit ovat ylhäällä, silloin pitää valtionkin tehdä kauppaa ja

ottaa rahat, koska on mukana siinä pelissä, koska lähdettiin yleensä viemään Soneraa pörssiin. Tässä voisi niinkinpäin tämän kuvata, jotta eikös 90-luvulla, kun valtio velkaantui, siinä käynyt sillä tavalla, jotta ei ne rahat mihinkään hävinneet, vaan ne siirtyivät joidenkin taitavien pelureiden taskuun. Ei ne ole tältä maapallolta mihinkään hävinneet. Tapahtui vain valtavan iso siirto sillä tavalla, jotta veronmaksajat menettivät varojaan ja jotkut pelurit saivat niitä käytettäväkseen. Se tapahtui devalvaatioiden kautta, se tapahtui erinäköisesti muiden kikkojen kautta ja tietysti pankkituen kautta. Joka tapauksessa rahat on jossakin olemassa joillakin, joilla ennestään on jo hyvin paljon.

Sen takia nyt, kun tässä Sonerassa on kuplaa, olen sitä mieltä, jotta tässä tilanteessa valtiovalan on syytä ja oikeutus myös käyttää hyväksi sitä tilannetta ja siinä vaiheessa, kun kurssit ovat ylhäällä, myydä osa pois sitä mukaa, kun saadaan kova hinta, ei kertaheitolla, koska se romahduttaa joka tapauksessa kurssit, jos pannaan kertaheitolla myyntiin kaikki, jos halutaan myydä pois. Todennäköisesti ostajia ei löydy hetkessä niin paljon. Järkevällä myynnillä onnistuu niin kuin tuo 12 miljardin viimeinen myynti; se sattui juuri oikeaan saumaan, niin että sitä ei kukaan tässä salissa osaa arvostella, että se oli huono ajoitus.

Jos käytetään tässä esimerkkinä Ruotsia, niin Ruotsissa ilmeisesti ollaan tekemässä eilispäivän tietojen mukaan laajakaistaverkkoa ja ilmeisesti valtion tuella. Mutta mietitään sen hintaa, se lienee Suomen rahassa 5—6 miljardia enintään. Se kuvaa, miten valtava investointi voidaan tehdä niillä rahoilla. Tässä voi kysyä, että entä jos tämä olisi onnistuttu siinä vaiheessa muuttamaan rahaksi, kun kurssit olivat korkeimmillaan, 200 miljardia. Pienellä osuudella, kymmenesosalla, Suomeen olisi voitu rakentaa ne romppeet, mitä Sonera omistaa, todennäköisesti vähän vähemmälläkin. Se kuvastaa sitä odotusarvoa, jota odotetaan tulevaisuudessa tässä yhtiössä saatavan.

Sen takia olen yhä edelleen sitä mieltä kuin silloin, kun aloitteen kirjoitin alle, jotta olisi tärkeää saada liikkumavaraa huonompien aikojen varalle. Mihin niitä varoja sitten käytettäisiin? Ensimmäiseksi pitää olla tämä valtionvelan maksu, mutta muutamia rippeitä pitää kyllä käyttää sitten hyvinvointipalveluihin ja niihin turvaverkon aukkoihin, joita tässä 90-luvun tiimellykses-

sä, laman tiimellyksessä, on tullut näihin sosiaalisiin turvaverkkoihin. Sen lisäksi osa pitää aina käyttää kehitystoimintaan. Meillä on tarkoitus, että Suomi on jatkossakin edelläkävijä uusien innovaatioiden osalta. Sen takia tarvitaan jatkuvaa kehitystyötä, koulutusta, jotta meidän jengi olisi osaavaa ja oltaisiin monella alalla, niin kuin tänäkin päivänä ollaan, huippuja. Osa niistä varoista pitää käyttää myös uuden luomiseen, jotta uusia soneroita olisi olemassa sillä tavalla, että ihmiset voisivat saada työtä suomalaisessa yhteiskunnassa ja hyvinvointi voisi jatkua. Sen takia kannatan tätä.

Sen sijaan en kannata sitä, jotta sokeasti valtioyhtiöitä yksityistetään. Osa aikaisemmista ratkaisuista on tehty nimittäin sillä tavalla, jotta niissä ei ole tällaista Sonera-etua ollut olemassakaan. Ne ovat menneet jopa maksutta. En usko, että valtion kassa on niistä hirveästi rikastunut, vaan ilmeisesti ideologisista syistä on tehty näitä siirtoja, kun katsoo teollisuuden puolta. En usko, että ainakaan hirveän paljon — tai olen nähnytkin — valtion kassaan olisi kilahtanut. Eikä niissä sellaista kuplaa ole olemassakaan. Mutta tässä on kuplaa.

Toivon mukaan puheeni ei aiheuta sitä, että Soneran osakkeet romahtavat. Mutta täällä ei ole lehdistöä paikalla, ja ystävät, edustajat, jotka ovat paikalla, eivät ole Soneran hallituksessa mukana. (Ed. Vihriälä: Ei tämän takia romahda!)

9 Mauri Salo /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Jos ison maailman parlamenteissa käytetään tämän sisältöisiä puheenvuoroja kovin paljon, niin siellä tosissaan markkinat romahtavat.

Toimenpidealoite Sonera Oyj:n kaikkien osakkeiden myymiseksi valtion taholta on todella aika erikoisista lähtökohdista tehty ja nimenomaan se, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä pitkälti on ollut siinä liikkeellä.

Valtionvelka on tietenkin se, mikä on askarruttanut, ja se, millä tavalla valtionvelkaa aikanaan maksetaan. Valtionvelan korot ovat suuruusluokkaa 28 miljardia markkaa. Se on valtion budjetista todella iso osa, joka on näillä näkymin tullut jäädäkseen ja joka on poissa hyvinvointipalveluiden tuottamismahdollisuuksista.

Omaisuden myynti on keino saada velkämäärää pienemmäksi. Mutta mikä on se ajanjakso, jolla pyritään valtion velasta eroon? Teoreettisesti voidaan laskea, että sen päivän kurssin mukaan, kun aloite on tehty, valtio olisi saanut

noin 200 miljardia markkaa. Onko se yleisestä kehityksestä vai täällä tänään pidettävistä puheista johtuvaa, että Soneran kurssi on tullut alas 95 euron tasosta 67,7:een? Tämän päivän kurssilasku on ollut 12,87 prosenttia. Niistä lähtökohdist, joista silloin on lähdetty, on jo neljäsosa pudonnut pois.

Jos palataan alkuperäiseen ajatusleikkiin, että 200 miljardin markan potti löytyisi joltakin yksittäiseltä tai yleensä joltakin taholta riihikuivaa rahaa ja se voitaisiin käyttää valtionvelan maksamiseen, niin silloin tulisi budjettiin korkokulujen osalta 12—13 miljardia liikkumatilaa. Sehän on niin iso liikkuma, että valtiovarainministeriö olisi aivan ihmeissään, mihin sen rahan käyttää.

Kun itse olen laskeskellut näitä, olen päätenyt siihen, että 2—3 miljardia markkaa olisi varsinaista hyvinvointilisää budjettiin ja siitä 10 miljardia edelleen valtionvelan maksamiseen. Näin ollen päädyttäisiin siihen, että viidentoista vuoden kuluttua kaikki valtion velat olisi maksettu. Nykyisen ylijäämävauhdin mukaan se kestää 1 500 vuotta tai jotain sitä luokkaa. Nyt kuitenkin ollaan teoreettisella tasolla liikkeellä. On syytä eduskunnan, Suomen hallituksen ja viime kädessä liikenneministeriön toimia jatkossakin maltillisesti ja katsoa eteenpäin kokonaisuutta.

Sonera yrityksenä on maailman laajuisesti tunnettu ja vahvasti kasvava tietoteknologian yritys. Tietoteknologiapuolella, ainakin näyttää siltä, on suuret kasvumahdollisuudet ilman rajoja. Kysymys on vain siitä, onko meillä aivokapasiteettia tuottaa uusia ja uusia ideoita, joita maailma haluaa ostaa.

Soneran viime vuoden liikevaihto oli noin 11 miljardia markkaa. Se tuotti ihan hyvän tuloksen. Tosin edelleen pörssikurssiarvoista laskien tulos on vain puolen prosentin tasoa pääomatuotona, mutta mikä on sitten todellinen odotusarvo ja tulevaisuus? Hallituksella on tänä päivänä valtuudet myydä Soneraa 34 prosenttiin asti, ja jos sitten eduskunta päättäisi viisaudessaan alentaa rajaa 32 prosenttiin, niin se olisi ilman eri lausetta lupaus, että hallitus saa myydä kaikki osakkeet.

Nyt tässä keskustelussa ja tulevisissa päätöksissä on syytä muistaa, että vuonna 88 on tehty laki, joka mahdollistaa sen, että jos valtion omistus menee alle määrävähemmistön rajan, silloin voidaan myydä kaikki osakkeet. Juuri taannoin on ollut Sampo—Leonia-fuusio, jossa määriteltiin, että valtiolla pitää olla kuitenkin 20 prosenttia

Sampo-Leonian osakkeita. Se on oikeaoppisesti tehty laki, koska jos halutaan valtion omistusta pudottaa alle 20:n, siihen tarvitaan silloin eduskunnan lupa. Muussa tapauksessa, jos tätä lausumaa ei olisi, se olisi toteutettavissa ilman eduskunnan lupaa.

Arvoisa puhemies! Valtion omistus Sonerasta tulee mielestäni säilyttää sillä tasolla, että jatkossakin on myös valtio mukana nauttimassa niistä mahdollisista odotusarvoista, joita tähän yhtiöön on ladattu. 10 prosentin osuus mahdollistaa aina tilintarkastajan saamisen osakkeenomistajan taholta ja 20 prosenttia mahdollistaa todellisen vallan käytön. Mitkä ovat markkinat, löytyykö jostain rahakkaita ostajia vai syntyykö tarve tehdä yritysjärjestelyjä, joissa Soneran osakkeita annetaan maksuksi jonkin yrityksen osan tai koko yrityksen ostamiseen? Se on yritysjohtoon ja yhtiön hallinnon päätettävissä oleva asia, koska uskon, että eduskunta ei kaikista kiireistään johtuen ehdi tekemään näitä yritysjärjestelyjä. (Ed. Ihamäki: Puhutaan paljon ja tehdään vähän!) — Näin todennäköisesti on, että täällä paljon puhutaan ja vähän saadaan aikaan. Olen havainnut, että tänä päivänäkin on kohdennettu muutamia väitteitä yhden ja kahden miehen tai naisen tekemiseksi. Näin ollen meille muille ei jää hirvittävästi sanottavaa.

Tässä tilanteessa, jossa nyt mietimme, mitä Sonerasta mahdollisesti voidaan saada, itse koen, että saadaan sitten osakkeiden myyntituottoina mitä saadaan, ainoastaan vähenevistä korkokuluista voidaan rakentaa budjettiin lisää liikkumatilaa. Valtiohan on myynyt Leonian, josta se tulee saamaan 3,1 miljardia rahaa. Sekin tuo omalla tavallaan lisää liikkumatilaa budjettiin. Meidän on valmistauduttava tietyllä tavalla turvaamaan hyvinvointipalvelut, mutta unohtaa ei myöskään sovi muita tarpeita. Koulutus ja nimenomaan korkeammat kouluasteet kaipaavat edelleen lisää rahaa. Jos työllisyyttä aiotaan saada lisää, se edellyttää välillisten työvoimakustannusten alentamista, ja paremman työllisyyden kauttakin saadaan taas kertaalleen lisää liikkumatilaa. Hurjimmat vaateet ovat olleet, että Soneran myyntitulot käytettäisiin jatkossa verojen alentamiseen. Sehän on kaikkein järjettömin ehdotus, mitä voidaan tehdä.

Arvoisa puhemies! Toivon, että asiasta käydään aikanaan asiallista keskustelua ja mietitään, mikä on pitkällä aikavälillä Suomen valtion edun mukainen ratkaisu, joka palvelee myös samalla

Sonera Oyj:tä niin, että se maailman laajuisena huippuluokan yrityksenä menestyy markkinoilla.

¹⁰ **Bjarne Kallis /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Ensin muutamia toteamuksia ja totuuksia. Kautta historian laman jälkeen on tullut nousu ja nousun jälkeen on tullut lama. Varmasti meidän kaikkien mielessä on syvä lama 90-luvun alkupuolella, mutta senkin ohi olemme päässeet ja Suomi on tänään rikkaampi kuin koskaan aikaisemmin. Aivan varmasti tämän jälkeen tulee joskus lama, tulee lasku, mutta kyllä uskaltaisin väittää, että 20 vuoden kuluttua Suomi on rikkaampi kuin tänä päivänä.

Kun pörssikursseja seuraa, voi todeta ihan saman: Nousun jälkeen tulee lasku, laskun jälkeen tulee nousu. Jos katsoo kurssikehitystä 90-luvulla Suomessa, niin pörssikurssit ovat nousseet keskimäärin 27 prosentilla, ja jos vähän pidemmältä jaksolta tarkastelee, niin keskimäärin 10–15 prosenttia. Jokainen, joka on myynyt, enemmän tai vähemmän katu, miksi myi omaisuutensa, joka tuotti hyvin.

Mitä tulee sitten Soneran myyntiin ja ennen kaikkea käytyihin puheenvuoroihin, niin minulle on jäänyt kyllä sellainen kuva niistä puheenvuoroista, joissa on puhuttu valtion koko Sonera-omistuksen myymisestä, että nämä edustajat keinottelevat, jotka ovat niin voimakkaasti puhuneet sen puolesta: nyt pitää myydä, kun kurssi on korkea; kurssit laskevat, tulee lama. Minun mielestäni valtion ei pidä ollenkaan keinotella. Jos valtio ei tarvitse Soneraa, se voi myydä Soneran, mikäli se on huonosti tuottava. Mutta jos omaisuus tuottaa enemmän kuin velka meille maksaa, maksamme 6–7 prosenttia korkoa velastamme, miksi myisi jotakin, joka tuottaa enemmän kuin 7 prosenttia? Meillähan on mahdollisuus myydä vielä noin 20 prosenttia. Siitä 20 prosentista, jos käyttää tämän päivän kurssiarvoa, saa jo 80 miljardia markkaa, melkoisen summan. Ei saa olla liian ahne, niin että haluaa vielä enemmän. Pitää muistaa, että kun myy, silloin se, mitä on myyty, on myöskin menetetty.

Myymistä perustellaan myöskin valtionvelan suuruudella. Onko valtionvelka niin suuri? EU-maista Suomen julkisen sektorin velka suhteutettuna bruttokansantuotteeseen on Luxemburgin jälkeen pienin. Saksan velka on suurempi, Ruotsin on suurempi, Tanskan on suurempi, Ranskan on suurempi jne. Olen melko varma, että kyllä ne

selviytyvät tulevasta lamasta, vaikka lähtökohdat ovat huonommat kuin meillä. Ymmärrän myöskin, että on mielessämme ja muistissamme 90-luvun syvä lama, mutta siitäkin selviydyimme.

Yksi asia, joka myöskin pitää muistaa, on se, että Sonera tuottaa tänä päivänä, ei niin kovin paljon, mutta Soneran voitto oli viime vuonna noin 2 miljardia markkaa. Jos myymme osakkeemme, silloin emme saa tuotosta enää yhtään mitään.

Kun ed. Juurola aikaisemmin viittasi mahdolliseen laskuun ja piti silloin omistamista tärkeänä, ettei varattomana kohdata laskua, vaan meillä on omaisuutta, niin tämä on varteenotettava näkökanta. En tarkoita sillä, että kun lasku tulee, silloin myytäisiin osakkeet, joiden kurssi on alhaalla. Mutta, niin kuin totesin aikaisemmin, laskun jälkeen tulee aina nousu. Kun nousu tulee, silloin kurssitkin nousevat. Jos meidän velkamme silloin on liian suuri, silloin me tietenkin voimme myydä. Mutta ei valtionvelka tänä päivänä, kun se on noin 400 miljardia, ole niin suuri, että se pakottaisi meidät myymään omaisuutta ja ennen kaikkea hyvin tuottavaa omaisuutta. Niin kuin mainitsin, nykyisillä valtuuksilla voidaan omaisuutta, Soneran osakkeita, myydä vielä noin 80 miljardin markan edestä. Se on huomattava summa.

¹¹ **Timo Ihamäki /kok:** Arvoisa puhemies! Ed. Kallikselle haluaisin todeta, että vaikka valtionvelka ei ole niin suuri, että se pakottaisi myymään, mielestäni kuitenkin valtion korkomenot ovat niin suuret, että ne ehkä jossakin määrin pakottavat.

Sonera-asia olisi ilmeisesti edennyt muutenkin hallituksen toimesta, mutta tätä on nyt toimenpideoitteella tavallaan kiirehditty. Yllättävää on, että aloite tuli sosialidemokraattien ensimmäisinä allekirjoittajina ollen. Minusta tämä on myönteistä ja vastuullista. Laajemmin nähdään tässä yhteiskunnassa ajan henki, että näin valtava velkataakka kuin Suomen valtiolla nyt on, on raskas kantaa. Valtiolla on 400 miljardin markan velka ja 25 miljardin markan korkomenot. Jossakin vaiheessa suhdanteet painuvat alas. Myytävä on silloin, kun kurssit ovat korkealla. Minusta valtion omaisuutta voi vaihtaa toiseen omaisuuteen tai velan maksuun, mutta sitä ei voi vaihtaa esimerkiksi syömiseen.

Salin tällä puolella nähdään tärkeänä helpottaa valtion velkataakkaa. Soneran myyminen tai osittain myyminen on yksi keino, mutta Soneraa on myytävä viisaasti ja harkiten tilanteen mukaan, jopa paloittain. Näin saadaan ajan kuluessa korkomenot pienemään. Näin vähäisemmistä korkomenoista saadut säästöt voidaan käyttää yhteiskunnan kehittämiseen ja palvelujen kehittämiseen.

¹² **Bjarne Kallis /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin ihmettelen, minkä takia ed. Ihamäki haluaa myydä tuotavaa omaisuutta, omaisuutta, joka tuottaa enemmän kuin maksamme korkoa.

Toinen asia: Ed. Ihamäki totesi, että valtionvelka on 440 miljardia. Se oli vuodenvaihteessa 410 miljardia. Siinä on jo 30 miljardin markan ero. Nyt meni jo 10 prosenttia Soneran osakkeista. Tiedän, että valtionvelka oli 29. helmikuuta 420 miljardia, mutta vuodenvaihteessa se oli 410 miljardia.

¹³ **Timo Ihamäki /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kallis väitti minun sanoneen, että valtionvelka on 440 miljardia. En omasta mielestäni niin sanonut, vaan sanoin, että se on noin 400 miljardia markkaa. Tämä nyt korjauksena vain.

Periaatteessa olen sitä mieltä, että on myytävä sitä, mitä joku ostaa. Tässä tilanteessa meillä on nyt mahdollisuus valtion raskasta velkataakkaa helpottaa osittaisella Soneran myynnillä.

¹⁴ **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Sonera on pörssissä mitattuna tänä päivänä hyvä yhtiö. Soneralla on Suomessa paljon erilaista omaisuusmassaa. Jatkossakin pörssikursseista riippumatta Soneralla on arvoa Suomessa. Valtiolla tulee mielestäni jatkossakin olla merkittävä osuus Soneran omistuksesta. Tämä sen takia, että olemassa olevan omaisuusmassan, televerkkojen ym. hallinnassa valtion ohjausta ja valvontaa tarvitaan edelleen.

Myös Soneran henkilöstöpolitiikkaan voi olla valtion merkittäväällä omistuksella vaikutusta. Tämäkin on yksi tärkeä syy valtion mukanaoloon. Ammattiyhdistysliikkeen taholta muun muassa SAK on ollut sitä mieltä, että valtion omistusta Sonerassa edelleen tarvitaan. Myös haja-asutusalueiden kannalta valtion omistus on erityisen tärkeä asia. Valtio voi merkittävästi

omistajana tuoda oman panoksensa myös haja-asutusalueiden puolesta.

Nyt tarvitaan siis malttia, aivan niin kuin ed. Kallis puheenvuorossaan totesi. Meidän ei ole syytä eduskunnassa ryhtyä spekuloidaan tai keinottelemaan pörssikursseilla. Pörssihiuman so- kaisemana ei kaikkea valtion omaisuutta pidä myydä. Voidaan kysyä, eikö ole hyvä, että myös valtiolla on omaisuutta korkean teknologian alueella. Tämä alue voi olla hyvä tulevaisuuden mahdollisuus.

Arvoisa puhemies! En voi yhtyä niihin näkemys- kysiiin, että valtio luopuu kokonaan Soneran omistuksesta.

¹⁵ **Pertti Turtiainen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä toimenpideoite on monen edustajan allekirjoittama. Tietysti toisaalta ymmärrän heidän näkemyksiään siitä, että valtionvelka on suuri riippa ja siitä pitää päästä eroon. Tässä on nyt tarrauduttu asiaan, millä sitä voitaisiin osittain korjata, eli Soneran omistussosuudesta osittain luopumiseen, tai toimenpideoitehan tarkoittaa kokonaan luopumista. Mutta itse asiaan muilta osin.

Aikaisemminhan tehtiin päätös siitä, että myyntivaltuudet on 34 prosenttiin asti, joita ei ilmeisesti vielä ole kaikkia käytetty eikä ole löydetty sopivaa ajankohtaa. Niin kuin tuli esiin, pörssikurssit sahaavat melkoisesti. Tilannehan saattaa muodostua sellaiseksi, että notkahdus tapahtuukin pahaan aikaan. Kun olisi myyntihalua, kurssitaso onkin olematon ja mennään ojasta allikkoon, osakkeet myydään huomattavasti alihintaan, vaikka muutoin yrityksen normaalin toiminnan kautta tuotto-odotus olisi ollut paljon korkeampi.

Tässä on vedottu siihen, että tällä saadaan liikumavaraa korkojen pienentymisen osalta. Se on myös osittain oletusasia. Ihan tarkkaan ei pystytä sanomaan, mikä tässä on korkohyöty. Kuinka sidottuja korot valtionvelan osalta ovat, sitä en osaa sanoa.

Mikä on sitten tulevaisuudessa valtion omistussosius Sonera-yhtiössä, jos siihen mennään, että lähdetään vielä jatkossa myymään, niin oma kantani on aikaisemman käsittelyn jälkeen, jolloin vastustin lisämyyntivaltuuksien antamista, sellainen, että tietenkin johonkin määrään voidaan mennä. Olen edustanut kantaa, että valtion omistussosuuden pitää tässä yhtiössä olla noin 20 prosenttia. 20 prosenttiahan mahdollistaa tietysti

sen, että on mahdollista olla mukana yhtiön hallinnossa, ja hallinnon kauttahan voidaan silloin vaikuttaa yhtiön strategiaihin, millä tapaa yhtiötä johdetaan. Johtamistapa voi tietysti olla sellainen, että yhtiöstä tulee hyvinvoiva ja voimakkaasti kasvava, esimerkkinä Nokia. Pelkästään Sonera sinällään yrityksenä, jos se kasvaa, tuo tiettyä lisäarvoa yhteiskuntaan, mutta sen ympärillä voi tapahtua uusien yritysten syntymistä, mikä mahdollistaa taas laajentumisen ja tuo melkoisesti verotuloja yhteiskunnalle.

Omistajaohjaustahan siinä mielessä, mitä on yli 50 prosentin omistusosuudella, tässä yrityksessä ei ole, mutta niin kuin sanoin, 20 prosentin osuudella on jonkinlainen mahdollisuus asioita hoitaa. Tästä on esimerkkinä joitakin valtionyhtiöitä, joissa valtio on mukana. Esimerkiksi monialayhtiö Metsossa on KTM:n edustaja hallituksessa, ja hän pystyy osaltaan vaikuttamaan yhtiön toimintaan yhdellä äänellään. Varmaan sitenkin, kun on perusteluja, kuunnellaan.

Myynti osaltaan tietysti lämmittää hetken, mutta mikä on sitten tulevaisuus pitkällä aikavälillä Soneran kohdalla? Pitäisi tarkastella sitä, mikä on pitkän aikavälin tuottomahdollisuus verrattuna oletettuun korkovähennyshyötyyn. Siitä ei ole minkäänlaisia laskelmia eikä esityksiä edustajille tuotu saliin, eikä missään muussaakaan yhteydessä. Toivoisin, että tällainenkin selvitys aikanaan tulee, kun hallitus varmaan tulee tekemään esityksen lisämyyntivaltuuksien antamiseksi jatkossa.

Samoin kuin ed. Valpas viittaa siihen SAK:n kannanottoon liittyen Soneran myyntiin, että omistusosuutta pitää valtiolla olla jatkossa ja myyntituloja pitää käyttää tämän niin sanotun tulevaisuuspaketin sisällön rakentamiseen.

¹⁶ **Aulis Ranta-Muotio /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni valtion kannattaa vielä myydä Soneran omistusosuutta, mutta siinä ei kannata hätäillä. Kuten ed. Turtiainenkin totesi, korkohyöty nähdään ehkä liian yksioikoisesti. Asiahan on niin, että kun on jostakin velkaa, lyhentäminen ei aina onnistu. Velan antaja ei hyväksy sitä ennakkoaikataulussa. En osaa sanoa, mikä tilanne on valtionvelkojen osalta, mutta joskus on jopa epäedullista lyhentää liian nopeassa tahdissa. Mutta valtion velkojen korko on kaiken kaikkiaan sen verran suuri asia, että kyllä omistusosuutta harkitusti kannattaa vielä vähentää.

Mutta olisin myös sillä kannalla, että valtion kannattaisi säilyttää 20 prosentin omistusosuus juuri sen takia, että voi olla hallinnossa mukana ja turvata sen, että verkostot ovat koko maassa. Toki se asia voidaan hoitaa myös lainsäädännöllä, se ei välttämättä edellytä yhtiössä mukana oloa, mutta varmistaa tietyillä lailla, kun ollaan hallinnossa mukana. Myydään harkitusti, mutta nyt ei ole suinkaan syytä koko omistusosuutta myydä kerralla.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

3) Kirjastotoimen valtionosuuksien rahoittaminen yleisin budjettivaroin

Lähetekeskustelu

Toimenpidealoite TPA 27/2000 vp (Ilkka Kanerva /kok ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Ilkka Kanerva /kok:** Puhemies! Hyvinvointiyhteiskunta on suomalaisessa mallissaan merkittävissä määrin sen varassa, miten julkinen valta takaa, miten julkinen valta järjestää, kansalaisille kutakuinkin tasavertaiset edellytykset elämän perusehdoista huolehtimiseen. Mutta ei vain julkinen valta, vaan myös kansalaisyhteiskunta verkostuneena yhteen julkisen vallan kanssa tekee tästä maasta epäilemättä yhden maailman eturivin valtioista vauraudessaan, hyvinvoinnissaan, sosiaalisessa turvaverkossaan ja kansalaisten toimeliaisuudessa paitsi yhteisöllisesti myös omien asiointensa hoitamisessa.

Me elämme poikkeuksellisen pitkäaikaista nousukautta, joka on tasapainottamassa sen 90-luvun alun historiallisestikin arvioituna poikkeuksellisen vaikean ja hankalan laman seurausvaikutuksia, josta suomalainen yhteiskunta on suoriutunut ehkäpä työttömyyttä lukuun ottamatta melko lailla tänä päivänä katsottuna jo niin, että alkaa olla kovaa maata jalkojen alla. Tämä korkeasuhdanteen aika on tietysti merkinnyt myös sitä, että julkinen valta on kyennyt merkittävästi

tavalla tervehdyttämään omia toimintojaan, saamaan tasapainoa aikaiseksi. Myös valtionvelan kielteinen kasvukehitys on saatu katkaistua kohti terveemmän talouspolitiikan edellytyksiä.

Sen sijaan kansalaisjärjestöjen toiminnan puolella on eräitä selviä ongelmia, jotka näyttävät itse asiassa kansalaisjärjestöjen toimikenttää ajatellen, niiden järjestöjen toimintaedellytyksiä ajatellen, varsin uhkaaviltakin. Lakisääteisiä valtionosuuksia, joita aiemmin on rahoitettu budjet-tivaroin, tämän tyyppisiä toimeliaisuuksia on lisääntyvässä määrin siirretty veikkausvoittovaroista maksettaviksi. Ennen muuta kulttuurin ja liikunnan muiden alojen määrärahat eivät tällä hetkellä riitä tavanomaisten toimintojen pyörittämiseen, kehittämishankkeista puhumattakaan. Tämä oli ymmärrettävää laman olosuhteissa. On selvää, etteivät tiede tai ainakaan taide, liikunta ja nuorisotyö voi edellyttääkään itselleen lammavuosien aikana julkisen vallan toimesta sellaista rahoituksellista kasvua, joka merkitsisi niiden aseman suhteellista vahvistumista yhteiskunnassa samaan aikaan, kun yhteiskunnan elintärkeillä peruspalvelujen, hyvinvointipalvelujen, ydinalueilla joudutaan tekemään leikkauksia. Sen vuoksi on ymmärrettävää, että niin taide, nuorisotyö kuin liikuntakin on joutunut ottamaan osaa lamatalkoisiin. Mielestäni se on yhteiskunnallisesti ymmärrettävää ja oikeudenmukaistakin.

Tosiasiata on kuitenkin se, että tällä haavaa korkeasuhdanne on ollut pitkäaikainen. Lama on tällä hetkellä arvioituna peruuttamattomasti ohi, ainakin tuo viime vuosikymmenen vaihteen lama on ohi, eikä itse asiassa vuoden 96 jälkeen ole Suomessa tehty uusia leikkauksia. Mitään valtiontalouden leikkauksia ei ole tehty, säästötoimenpiteitä kyllä, muun muassa indeksitarkastuksia on jätetty tekemättä, mutta mitään uusia leikkauksia ei ole vuosikymmenen puolenvälin jälkeen uusina budjettipoliittisina leikkauksina enää tehty. Tässä suhteessa jää silloin kysyttäväksi, aikooko tämä yhteiskunta huolehtia siitä, että samalla kun julkisen vallan rahoitettavina olevat hyvinvointiyhteiskunnan peruspalvelut huolehditaan oikeudenmukaisuutta ja kansalaisten perusochtoja täyttävällä tavalla eduskunnan ja kuntien toimesta, ylipäänsä julkisen vallan toimesta, miten toimitaan niitten toimintojen osalta, joista vapaaehtoiset kansalaisjärjestö ovat vastuussa. Tässä mielessä nousee kysymys todellakin esille, kuinka tullaan jatkossa toimimaan niiden kansalaistoimintojen osalta, joista vastaa-

vat toisaalta Raha-automaattiyhdistys ja toisaalta Veikkaus.

Me odotamme tällä hetkellä, että eduskunnassa olevan arpajaislain käsittely omalta osaltaan ratkaisisi toivottavasti vuosittain toistuvan ikävän ja vastenmielisen vastakkainasettelun sijasta pysyvällä tavalla laintasoisesti Veikkauksen tuoton jaon eri edunsaajaryhmille. Samalla kun tähän on aihetta kiinnittää huomiota, on sitten erillisesti syytä kiinnittää myös huomiota siihen, millä tavoin tässä toimenpideoitteen esitetty erilliskysymys voitaisiin hoitaa. On selvää, että taiteella, nuorisolla tai liikunnalla on monissakin yhteyksissä erityyppisiä erillisintressejä, erityyppisiä kehittämiskohteita, ja preferenssit saattavat tässä mielessä olla eri suunnissakin. Mutta tässä tapauksessa, joka nyt on eduskunnan käsiteltävänä, on kyse siitä, että niin taiteen, liikunnan kuin nuorisotyönkin intressit ovat ehdottomasti saman suuntaisia. Me tarvitsemme tällä hetkellä liikunnan puolelta katsottuna lisäresursseja, ennen muuta lasten ja nuorten toimintojen saattamiseen hyvälle mallille, ennen muuta iltapäivätoiminnan suunnassa, samoin kuin eri puolilla olevien tuhansien suomalaisten urheiluseurojen nuorisotoiminnan lisäämiseen samoin kuin ilman muuta myös lähiliikuntapaikkojen monipuolisen rakenteen turvaamiseen. Olemme myös vakavasti sitä mieltä, että terveysliikunnan kehittäminen järjestyneen liikuntatoimen piirissä on merkittävä yhteiskunnallinen arvo, jolla voidaan saada aikaiseksi seurausvaikutuksia, jotka tällä tavoin hoidettuina ovat myös yhteiskunnan kannalta huomattavasti taloudellisempia kuin jälkikäteisesti vastattavina asioina.

Eduskuntahan on, en nyt muista, kuinka monta kertaa, mutta likipitään vuosi toisensa jälkeen ottanut myönteisellä tavalla kantaa liikunnan rahoituksen puolesta. 90-luvulla tähän on liittynyt klausuuli "heti, kun valtiontalous antaa siihen mahdollisuuksia". Valtiontalous antaa tänä päivänä siihen ehdottomasti mahdollisuuksia. Liikuntamäärärahat ovat tälläkin hetkellä edelleen alhaisemmalla tasolla kuin ne olivat vuosikymmenen vaihteessa. Eduskuntahan viime joulukuussa budjettikannanottoonsa yhteydessä otti tähän asiaan kantaa.

Lamavuosien sato alkaa tällä hetkellä olla erittäin hankala kysymys suomalaisen nuorison keskuudessa. Nuorten lisääntyvä pahoinvointi, nuorison ongelmat, ovat tässä suhteessa todellisia. Väitän, että liikunta on yksi kaikkein terveimpiä

ja tehokkaimpia keinoja esimerkiksi nuorten riskillisuuden ennaltaehkäisemiseksi. Nuori, joka on mukana tuon tyyppisessä kansalaisjärjestötoiminnassa, on varmasti turvallisemmalla puolella elämän käyttävää kuin ne, jotka eivät ole noitten toimintojen piirissä. Tämän tyyppiset toiminnot kaikkine reunailmiöineenkin joka tapauksessa merkitsevät nuorelle monen kaltaista turvallisuusverkostoa. Siinä mielessä liikunnalla on loistava mahdollisuus olla myötävaikuttamassa nuoren ihmisen terveitten elämäntottumusten toteutumiseen.

Liikuntahan on suomalaisten nuorten suosiossa selvästi parhaimmissa rooleissaan, ja tähän toimintaan hakeudutaan ilman suurempiakin markkinointeja. Vaarana on, että vain sellaiset nuoret, joiden fyysinen tai sosiaalinen kasvu nimenomaan edellyttäisi muun muassa paikallista tukea, paikallista toimintaa liikuntaseuran, urheiluseuran kautta, eivät kykene hakeutumaan eivätkä osaa hakeutua suoraan järjestyneen toiminnon piiriin. Uusia mahdollisuuksia tässä suhteessa pyritään avaamaan muun muassa liikunnallisten iltapäivätoimintojen kautta nimenomaan niille nuorille, joilla on taipumusta sortua niihin toimintoihin koulun ja kodin välisessä vapaaajassa, joita tänä päivänä nuorilla taatusti enemmän kuin riittävästi löytyy. Osallistumiskynnsy vapaamuotoiseen liikuntatoimintaan on matala ja mukaan tulo on helppoa. Toiminta on tärkeä senkin johdosta, että liikuntatunteja on koulussa tänä päivänä poikkeuksellisen vähän ja niitten lisääminen on sangen vaikeaa.

Urheiluseuratoiminta on tietysti monien haasteitten ja uudistumisen kohteena ja monien uusien vaatimustenkin edessä. Uusina hankkeina ovat käynnistyneet tietysti mainittu iltapäiväkerhotoiminta, mutta samoin terveysliikunta entistä enemmän. Työssäjaksamisen ongelmat on myös tiedostettu fiksuissa suomalaisissa yrityksissä henkilöstön suunnassa, ja iäkkäitten henkilöitten toimintakyvyn ylläpitäminen on ilman muuta myös kansantaloudellinen näkökanta. Väittäisin melkein, että tämän vuosikymmenen aikana tullaan Suomessa näkemään tilanne, jossa liikuntapainotteisten koulujen ja lukioitten rinnalle alkaa tulla liikuntapainotteisia vanhainkoteja. Se tuntuu aika todennäköiseltä tulevaisuusvisiolta, ja on aika tärkeää, että juuri myös iäkkäämpien henkilöitten toimintakyvyn ylläpitäminen voisi olla tarkoituksellisesti tämän tyyppisen vapaaehtoisen kansalaisjärjestötoiminnan taustalla.

Viime vuoden syksyllä tehtiin Kulttuuripuntari-niminen tutkimus, selvitys, joka osoitti, että taiteen ja kirjastojen samoin kuin liikunnan ja nuorisopuolen palvelut ovat erittäin olennainen osa ihmisten jaksamista jokapäiväisessä työssä, vapaa-aikanaan ja opiskelussaan. Koska kaikkien käytettävissä olevien selvitysten mukaan Veikkauksen vuosittainen tuotto on saavuttamassa kattonsa eikä ole oletettavissa, että sen maailmanlaajuisestikin raju 90-luvun kasvu voisi jatkua yhtä vahvalla trendillä, vaan päinvastoin on olemassa monia syitä, jotka viittaavat siihen, että nykytasollakin pysymisessä on ponnisteltava onnistuneella tavalla, on näissä olosuhteissa tärkeää, että nyt Veikkauksen tuotosta rahoitettavat kirjastotoiminnan menot kyettäisiin siirtämään takaisin budjettivaroihin, joka on normaali, luonnollinen ja välttämätönkin asiantila, johon lainsäädäntökin on edellyttämässä ja joka monin tavoin Valtiontilintarkastajista lähtien ja eduskunnan moniin päätöslauselmiin ja ponsiin liittyen on todettu. Se on järjestely, jolla vältettäisiin nyt edunsaajatahojen suunnalta varsin huolestuttavassa näkökulmassa oleva kehityspiirre, joka saattaa merkitä niiden toiminnan taloudellisen pohjan olennaista heikkenemistä. Se olisi kansalaisyhteiskunnan kehityksen kuvan kannalta varsin huolestuttavaa.

Sen vuoksi kulttuuriväki, liikuntaväki ja nuorisoväki ovat yhdessä katsoneet oikeaksi sen, että siirryttäisiin normaaliin päiväjärjestykseen tässäkin, niin että veikkauusvoittovaroin rahoitettava 400—450 miljoonan vuosittainen erä voisi siirtyä kirjastojen toiminnan vakaan taloudellisen pohjan turvaamiseksi vähitellen, asteittain lähivuosien kuluessa, budjettivaroista toteutettavaksi. Näin muodoin puolestaan Veikkauksen kautta rahoitettava normaali vapaaehtoinen kansalaisjärjestötoiminta voisi saada itselleen sen tuoton, jossa suhteessa Veikkaus ei kykene lupamaan kasvavia kehityskäyriä enää tulevina vuosina. Sen vuoksi, puhemies, on tärkeää, että eduskunta kykenisi tässä yhteydessä asiallisesti tämän asian niin käsittelemään, että myös tässä suhteessa voitaisiin palata ikään kuin normaaliin päiväjärjestykseen.

² **Jyrki Katainen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Nykyinen hallitus on ohjelmassaan linjannut muun muassa, että erityistä huomiota kiinnitetään nuorisotyöttömyyden torjuntaan, syrjäytymisen ehkäisyyn sekä koululaisten iltapäivätoi-

minnan laajentamiseen ja sisällölliseen kehittämiseen. Tämän lisäksi hallitus on linjannut, että työpajat ovat tarpeellisia ja kasvavassa määrin tuettavia toimintamuotoja nimenomaan edellä mainittujen ongelmien torjumisessa. Edelleen on käyty keskustelua siitä, että yhteiskunnan ja kansalaisjärjestöjen on keskityttävä tukemaan terveyttä edistävää ja lasten ja nuorten kasvua tukevaa liikuntaa. Nämä kaikki ovat sellaisia toimintoja, joita Suomessa on perinteisesti toteutettu kansalaisjärjestöjen toimesta. Tämä on nimenomaan sitä kansalaisyhteiskunnan vastuuta, jota jatkosakin tulee arvostaa ja tukea.

Kirjastojen lakisääteisiä valtionosuuksia on viime vuosina rahoitettu lähes kokonaan veikkausvoittovaroilla, ja onkin kyseenalaista, onko kirjastotoimi sellaista yhteiskunnallista palvelua, jota voidaan jatkossa rahoittaa veikkausvoittovaroista. Perusajatushan on se, että Veikkauksen kautta tulevista varoista vahvistetaan nimenomaan kansalaisyhteiskunnan toimintaa ja niitä ongelmakohtia, joita äsken mainitsin.

Sivistysvaliokunta teki viime syksynä varsin edistysmielisen lausuman, joka varmasti kaikille täällä on tuttu, että vähitellen siirrytään kirjastojen rahoituksen kohdalla normaaliin budjettirahoitukseen, jolloin varoja vapautuisi nimenomaan kansalaisjärjestötoiminnan vahvistamiseen. Tämä on siinä mielessä hyvin suuri päätös, että sen lisäksi, että tämä on periaatteellinen päätös, kysymys on varsin mittavasta rahasummasta, kokonaissummaltaan 450 miljoonasta, liki puolesta miljardista markasta, ja mikäli näin halutaan tehdä, on otettava samalla vastuuta myös siitä, että budjettitalous pysyy tasapainossa. Tästä syystä sivistysvaliokunta halusi nimenomaan painottaa asteittaista siirtymistä kohti normaalia budjettirahoitusta. Asia ei ole niin yksinkertainen, että esimerkiksi seuraavan vuoden budjetissa puoli miljardia markkaa siirrettäisiin esimerkiksi opetustoimen kehyksiin ja todettaisiin, että säästettävä raha jätetään säästämättä ja otetaan se jostakin muualta. Tässä eduskunnan täytyy myös tuntea oma vastuunsa.

Nuorisoasiain neuvottelukunta on linjannut oman tavoitteensa, että seuraavien neljän vuoden aikana nuorisomäärärahojen osuuden on kasvettava noin 10 prosenttiin, mikä tarkoittaa paluuta 90-luvun alun tasolle. Tämä tavoite ei ole pelkästään rahan ruikuttamista, se ei nimenomaan ole sitä, vaan kasvavat paineet, kasvava muuttoliike, huumeongelmat, juurettomuus, ka-

saavat paineita kansalaisjärjestöjen päälle niin liikunta- kuin nuorisopuolellakin. Tästä syystä on erityisen ilahduttavaa, että pitkästä ajasta eri kansalaisjärjestöt, niin liikunta-, nuoriso- kuin muutkin kansalaisjärjestöt, ovat halunneet löytäytyä yhteen ja osoittaa, että huoli on yhteinen, koska monessa tapauksessa toimintasektori on myös yhteinen.

Rouva puhemies! Toivon, että toimenpideoite johtaa vilkkaaseen keskusteluun eduskunnassa ja asiassa päästään eteenpäin tuntien vastuuta myös valtakunnan taloudesta.

³ **Lasse Virén /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin aivan lyhyesti ottaa kantaa siihen, millä tavoin veikkausvoittovaroja on viime vuosina jaettu. On mielestäni kyseenalaista, että kirjastojen lakisääteiset valtionosuudet on rahoitettu lähes kokonaan veikkausvoittovaroilla. Tähän asiaan ovat puuttuneet niin valtiontilintarkastajat kuin sivistysvaliokuntakin. Molemmat ovat todenneet, että kirjastojen toiminnan rahoitusta tulisi asteittain siirtää budjettivaroista katettavaksi.

Toivoisin, että Veikkauksen tuoton jaossa otettaisiin jatkossa nykyistä paremmin huomioon entiset tahot eli urheilu ja liikunta, etenkin lapset ja heidän saamisensa ohjatun liikunnan pariin, mutta myös niin sanottu terveysliikunta, joka voi tuoda vuosien saatossa isojakin säästöjä esimerkiksi terveydenhoitopuolelta. Ei myöskään sovi unohtaa nuorisoa, eikä tiedettä ja taidetta.

⁴ **Pekka Ravi /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Edellä on kuultu jo monia hyviä puheenvuoroja, ja ed. I. Kanervan varsin syvälinen ja taustoihin pureutuva puheenvuoro lyhensi omalta osaltaan merkittävästi oman puheenvuoroni pituutta.

Haluan kuitenkin todeta tässä yhteydessä, että täällä eduskunnassa vuosittaisten budjettikäsittelyjen yhteydessä on viime vuosien aikana jatkuvasti käyty varsin kiivasta keskustelua veikkausvoittovarojen tuoton käytöstä. Tässä yhteydessä varsin yleinen johtopäätös on ollut, että arpajaislain uudistamisen yhteydessä jako-osuudet pitäisi vahvistaa lailla. Nyt arpajaislaki on eduskunnan käsittelyssä, mutta pohjaehdotuksessa tätä toivetta ei ole huomioitu. Eduskunnan käsittelyn alle jää nyt, tuleeko se tuohon lakiin lopullisesti.

Täällä on jo viitattu siihen, että kirjaston lakisääteiset valtionosuudet on viime vuosina lähes kokonaisuudessaan rahoitettu veikkausvoittova-

roin. On myös aivan oikein viitattu valtiontilintarkastajien ja sivistysvaliokunnan näkemykseen asiasta.

Haluun tuoda vielä erään näkökulman ja se liittyy nykyisen hallituksen hallitusohjelmaan, jossa todetaan, että varat on käytettävä tieteen, taiteeseen, liikuntaan ja nuorisotyöhön. Tästä on ainakin kääntäen pääteltävissä se, että kirjastojen valtiontuki tulisi ohjata muualle. Olenkin sitä mieltä, että tavoitteeksi tulee selkeästi asettaa se, että kirjastojen valtionosuudet palautetaan asteittain rahoitettavaksi yleisillä budjettivaroilla vaarantamatta tietenkään valtiontalouden budjetin tasapainoa.

⁵ **Mirja Ryynänen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. I. Kanervan hyvä aloite vastaa paitsi sivistysvaliokunnan ja eduskunnan tahtoa laajasti myös kirjastoalan tavoitetta. Lakisääteiset kirjastotoimen valtionosuudet on todella rahoitettava yleisillä budjettivaroilla, ja tähän normaalikäytäntöön on asteittain siirryttävä. Voi tietysti ajatella, että tärkeintä on, että kirjastotoimi rahansa saa, tulivat ne mistä tahansa, mutta asialla on minusta kyllä isompi periaatteellinen merkitys myös kirjastotoimen kannalta. Nimittäin kirjasto on meillä keskeinen sivistystoimen peruspalvelu kansalaisille, ja sellaisena se on oikeastaan oppilaitoksiin rinnastettava eikä sen rahoitus silloin saa olla kiinni siitä, miten veikkausvoittovaroja kertyy, siis ei edes kuvaannollisesti saa olla kiinni siitä. Kyse tietysti myös jatkossa on siitä, mihin kaikkeen Veikkauksen tuotto riittää, ja näitä muita tarpeita nykyisillä edunsaajilla on yllin kyllin, kuten ed. Kanerva täällä esitteli.

Sinänsä huolestuttavinta kirjastojen kohdalla on uuden aineiston hankinnan voimakas väheneminen, samalla kun me kaikki tiedämme, että tarve on valtavasti kasvanut. Tähän ovat tietysti kuntien säästötoimet johtaneet. Eli kehittämisrahoitusta kovasti tarvitaan. Nyt tarvittaisiin myös suomalaisen kansainvälisesti hyvin korkeatasoisen kirjastoalan osaamista ja mahdollisuuksia juuri tasa-arvoisen tietoyhteiskunnan kehittämisessä, takaamassa kansalaisten digitaalista tietohuoltoa ja elinikäistä oppimista. On todella vahinko, jos me emme pysty tätä osaamista hyödyntämään myös sisältötuotannossa. Se on valtava osaamispotentiali, jota on. Jos kirjastoista vähennetään juuri ammattitaitoista henkilöstöä, niin kuin tällä hetkellä tapahtuu, me menetämme suuren mahdollisuuden. Eli keskitettyä elektro-

nisia kirjastopalveluja on kehitettävä ja kehittämishoidot turvattava, mutta varsinaiset kirjastotoimen valtionosuudet normaalin lakisääteisen käytännön mukaisesti.

⁶ **Pekka Nousiainen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Aloite kirjastotoimen valtionosuuksien rahoittamisesta yleisin budjettivaroin on sinänsä hyväksyttävä ja kannatettava. Nythän on usean vuoden ajan kirjastojen valtionosuus koottu veikkaus- ja raha-automaattivaroista, määrällään noin 450 miljoonaa markkaa vuodessa.

Hyvää tässä aloitteessa on se, että aloite lähtee tuon rahoituksen kartuttamisesta budjettivaroin asteittain. Huoleni nimittäin on se, että kun viime aikoina täällä on käsitelty valtion ensi vuoden budjettikehystä, on saatettu siinä yhteydessä todeta, että hallitus ei kyennyt turvaamaan kunnille lakisääteisiä valtionosuuksien tasotarkistuksia ja indeksitarkistuksia täysimääräisinä, vaan ne puolitettiin ja loppuosat siirrettiin kahdelle seuraavalle vuodelle maksettaviksi. Näin ollen budjettivaroin rahoittaminen ei saa merkitä sitä, että valtionosuuksien määrää rajoitetaan tai supistetaan muilla sivistystoimen aloilla tai peruspalvelualoilla, ja toisaalta, että tätä rahaa ei oteta budjettikehysten sisältä, vaan kun valtiontalous sallii ja antaa liikkumavaraa, niin se kyetään tulouttamaan normaalissa järjestyksessä valtionosuuksiin lisärahoituksena. Siinä mielessä lähdän siitä, että kunnille tulee taata lakisääteiset valtionosuudet ja niiden tarkistukset täysimääräisinä ja edetään asteittain tässä asiassa valtiontalouden liikkuman puitteissa.

⁷ **Marja Tiura /kok:** Arvoisa puhemies! Pidän ed. I. Kanervan toimenpidealoitetta erittäin hyvänä. Kun tässä salissa käytiin lähetekeskustelu hallituksen arpajaislaista tekemästä esityksestä, toin silloin esiin oman mielipiteeni kirjastotoimen rahoittamisesta veikkaus- ja raha-arpapeliin voittovaroista. Veikkauksen ja raha-arpajaisen voittovarat pitää tulevaisuudessa käyttää laissa säädettyyn tarkoitukseen eli urheilun, liikuntakasvatuksen sekä tieteen, taiteen ja nuorisotyön tukemiseen eikä valtion budjetin kattamiseen.

Haluun myös muistuttaa siitä, että kirjastojen lakisääteisten valtionosuuksien rahoittamiseen veikkausvoittovaroista ovat ottaneet kriittisen kannan eduskunnan sivistysvaliokunnan lisäksi myös valtiontilintarkastajat. Kirjastojen valtionosuudet eivät ole arpajaislaissa tarkoitettua tai

teen tukemista. Ne tulee asteittain palauttaa takaisin budjettivarojen katettaviksi.

Vuoden 99 talousarviossa kirjaston menoista katettiin veikkausvoittovaroilla yli 450 miljoonaa markkaa ja budjettivaroilla ainoastaan 3,2 miljoonaa. Jokaikinen veikkausvoittovaroista kirjastoihin sijoitettu markka on poissa voittovarojen lakisääteisistä käyttötarkoituksista. 90-luvulla nuorisotyö on menettänyt suhteellista osuuttaan jaetuista varoista kaikkein eniten. Viime vuosikymmenen aikana nuorisotyöhön sijoitettu osuus on pudonnut pyöreästi 13 prosentista 5 prosenttiin. Täytyy samanaikaisesti muistaa myös se, että meillä on tällä hetkellä tässä yhteiskunnassa 10 000—15 000 nuorta, jotka ovat välittömän syrjäytymisuhan alla.

Arvoisa puhemies! Mielestäni olisi hyvä, että näin ollen veikkausvoittovarojen tuotto palauteetaan takaisin sen alkuperäisiin käyttötarkoituksiin, mitä myös eduskunnan sivistysvaliokunta on kannanotossaan edellyttänyt.

⁸ **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ilkka Kanervan tekemä toimenpideoito on hyvä ja perusteltu. Valtiontilintarkastajat ja eduskunta ovat jo useaan kertaan puuttuneet kyseiseen asiaan. Kun tällä hetkellä valtion taloudellinen tilanne on kuitenkin merkittävästi parempi kuin aikaisemmin, niin perusteluita on myös taloudellisesti hoitaa tilanne niin, että kirjastojen rahoitus, joka on tietenkin erittäin välttämätöntä ja tärkeää, palautetaan niin, että se otetaan yleisistä budjettivaroista. Minusta meillä on siihen varaa. Kun myös tiedän, että eduskunnan selkeä tahtotila tässä salissa tänä päivänä on se, että näin pitäisi tehdä, niin toivon, että nyt kun hallitus valmistelee ensi vuoden tulo- ja menoarviota, niin kuin toimenpideoitteessa esitetään, asteittain tähän voidaan mennä, jos ei kertarysäyksellä.

⁹ **Ilkka Kanerva /kok:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin annan arvoa ed. Ryynäsen puheenvuorolle kirjastotoimenpuolelta sinänsä, koska olen saattanut seurata hänen työskentelyään aikaisemmassa luottamustoimessaan Euroopan unionin parlamentissa, jossa hän kunnostautui koko Suomenkin nimissä kirjastotoiminnan esilletuomisessa ja suomalaisen mallin esittämiseksi siellä, joka havaintojeni mukaan sai suurta myönteistä huomiota koko suomalaisen kirjastotoiminnan osalta. Sen perinteen huolehtimisesta osaltaan

tässä on myös kysymys. Tätä samaa asiaa, muistan sen, koetettiin valtiovarainministeriön toimesta viedä ryttäkällä läpi, ehkä vuosina 92, 93, siis laman vaikeimpina vuosina. Silloinkaan siihen asiaan ei kuitenkaan hallituksen sisällä katsottu olevan aiheellista mennä. Siihen on menty sitten tuonnempaan ikään kuin pehmeänä keinona valtion finanssipuolen toimenpiteitten joukossa. Mutta niin kuin sanottu, nyt asiaan on finanssipoliittisesti aihetta asteittaisella politiikalla palata.

Se, puhemies, josta olen pahoillani, on se seikka, että vaikka takana on monien puolueiden edustajia ja eduskuntaryhmienkin johtoa asian hoitamiseksi, tässä eivät ole kaikki kansanedustajat mukana, koska en tullut pyytäneeksi. En ole ehkä hyvä kansanedustaja nimenomaan siinä, että keräisin nimiä aloitteisiin. Tiedän, että useat ovat pahoillaan, että heitä ei ole tähän pyydetty mukaan. Erityisen pahoillani olen siitä, että tästä puuttuu vihreitten eduskuntaryhmä, jota en nyt vain yksinkertaisesti poliittisen kokemuksen heikon puutteen vuoksi osannut tulla tähän muiden joukkoon pyytäneeksi.

¹⁰ **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. Ilkka Kanervan ja muiden toimenpideoito on todella perusteltu, meidän elämme nyt normalisoituvaa budjettitilannetta ja taloustilannetta. Tässä mielessä pitäisi todella eritoten hallitusryhmissä harkita tämän aloitteen asteittaista toteuttamista. Korostan kuitenkin sitä puolta, että kirjaston taloudellisten voimavarojen heikentämiseen se ei saa johtaa, vaan vastaava rahoitus on todella turvattava normaalin talousarvion kautta kirjastoille.

Meillähän kirjastotoimi on hoidettu esimerkiksi hyvin, se on kaiken kansan ulottuvilla. Nyt verkostoituneina myös tietoyhteiskunnan palvelut ovat sitä kautta saatavissa. Taannoin hyväksyttiin uusi kirjastotoimen laki. Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että meillä kirjastopuoli on hyvässä hoidossa. Nyt vain tarvittaisiin tämän aloitteen toteuttaminen niin, että kirjastot rahoitettaisiin jatkossa aiempaan tapaan budjettivaroista ja että liikunnan ja nuorisotyön osuus vastaavasti veikkausvoittovaroista voisi lisääntyä.

Parhaillaan meillä on mahdollisuus käsitellä tätä myös eduskunnassakin käsiteltävänä olevan arpaajaislain yhteydessä. Jos siinä sitten yhteistä tahtoa löytyy, niin sitäkin kautta voidaan tätä aloitetta osaltaan viedä eteenpäin.

¹¹ **Olli Nepponen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Kansalaiset ja myöskin eduskunnassa heidän edustajansa ovat tunteneet suurta huolta Veikkauksen voittovarojen jaosta. Kun järjestelmä aikanaan toimeenpantiin, silloin nähtiin liikkunnan ja nuorisotyön osuuden paljon suurempi panos kuin nyt. Nyt jos koskaan eduskunnalla olisi mahdollisuus viedä tahtonsa lävitse laittamalla toimeen arpajaislain käsittelyn yhteydessä riittävän suuri osuus juuri näille, joiden osuus on merkittävästi laskenut, juuri näin kuin aloitteessa todetaan, että asteittain kirjastomäärärahat siirretään budjettivaroilla rahoitettavaksi. Nämä kaikki ovat siksi tärkeitä, että niiden tulisi saada riittävä osuus, oli se sitten budjettivaroista tai erityisesti juuri liikkunnan, nuorisotyön ja taiteen osalta Veikkauksen tuotosta, koska näissä kaikissa on kysymys meidän tulevaisuudestamme, oli kysymys nuorista, varttuneemmasta tai vanhuksissa olevasta väestöstä.

¹² **Pentti Tiisanen /vas:** Arvoisa puhemies! Todella pääasia on se, että vaikeinakin aikoina Suomessa on säilynyt kirjastolaitos ja nimenomaan maksuttomana, esimerkiksi mihin jo aikaisemmin viitattiin, eikä esimerkiksi ole otettu kirjastomaksuja käytäntöön, mistä myös on ollut keskustelua tietyillä tahoilla. Rahoitus on nyt tapahtunut veikkausvoittovaroista, ja siihen kritiikkiin yhdyin, joka liittyy tähän myös sen suhteen, että kysymyksessä on toki selkeä budjettirahoitteinen toiminta. Jos tätä latua edettäisiin, myös veikkausmonopolin kohtalo voisi olla kyseenalainen ajatellen Euroopan unionin suhtautumista tähän valtion monopoliiin.

Näin ollen ed. Ilkka Kanervan toimenpidealoite on tältä osin oikean suuntainen.

¹³ **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Eduskunnan sivistysvaliokunta on esittänyt, että kirjastotoimen valtionosuudet rahoitettaisiin tulevaisuudessa budjettivaroilla. Mitä ed. Tiisanen jo toi esille, missään nimessä kirjastomaksuihin meillä ei pidä mennä. Siinä mielessä budjettivaroihin siirtyminen olisi paikallaan. Se varmistaisi tulevaisuudessakin sen, että meillä olisi kaikilla saatavilla hyvät kirjastopalvelut myös eri alueille maassamme. Näillä perusteilla aloite on ihan oikeaan osuva.

¹⁴ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. I. Kanerva on aloitteen tekijänä oikealla asialla. Jo

tämä keskustelu osoittaa, että tätä pitkään eduskuntaa jäytännyttä kysymystä ei ole kyetty vielä ratkaisemaan. Viime vaalikaudella havaitsimme, että Veikkauksen tuotosta käytettiin varoja tilapäisesti muun muassa vammaisten asuntolatoimintaan ja taiteilijaprofessoreiden palkkaamiseen, joka on jatkunut. Siltä osin pitäisi myös keskustella etenkin nyt, kun koko kulttuuri-, nuoriso- ja taideväki liikkuvat yhdessä, siitä, mikä on esimerkiksi juuri näiden keskinäinen tukemisen suhde valtion toimesta. Edustan sitä kantaa, että esimerkiksi tie voisi olla tehtäväalue, jonka rahoituksen valtio hoitaa pääsääntöisesti budjetista yleiskatteisesti.

Mitä tulee kirjastotoimeen, se on määritelty lähes kautta maan kunnissa peruspalvelutoiminnaksi. Siltä osin vaikuttaa erikoiselta, että Suomessa on nyt ajautettu toki taloudelliset seikat huomioon ottaen lamatilanteeseen, että tällainen peruspalvelu on vyörytetty Veikkauksen tuoton kautta rahoitettavaksi. Toivon osaltani, että aloite saa myönteisen vastaanoton ja että eduskunta voi päättää ed. I. Kanervan aloitteen mukaisesti.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

4) Miesten eturauhasen syövän seulontatutkimukset

Lähetekeskustelu

Toimenpidealoite TPA 48/2000 vp (Jukka Vihriälä /kesk ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Eturauhassyöpä on miesten yleisin syöpä tällä hetkellä Suomessa. Vuonna 91 se ohitti yleisyydessä miehen keuhkosyövän. Vuosittain todetaan noin 2 000 uutta tapausta ja eturauhassyöpään kuolee lähes 800 miestä. Eturauhassyöpä on vanhenevan miehen tauti. Keskimääräinen toteamiskäsi on noin 72 vuotta. Sairautta esiintyy hyvin harvoin alle 50-vuotiailla miehillä. Esimerkiksi vuonna 95 alle 50-vuotiaiden osuus tode-

tuista eturauhassyöpätapauksista oli vain 0,34 prosenttia, mutta 50 ikävuoden jälkeen sairastuvuusluvut nousevat ja jo 60 ikävuoden jälkeen nousu on erittäin jyrkkä.

Suuret ikäluokat, lähes 300 000 miestä, ovat juuri tulossa riski-ikä. Eturauhassyövän syitä ei tunneta. Koska tämän takia ei ole olemassa keinoja estää sen kehittymistä, on kautta maailman ja niin myös Suomessa syntynyt vahva mielenkiinto kyetä seulonnalla saamaan miesten eturauhassyöpä todetuksi mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, kun syöpä vielä rajoittuu eturauhasen eikä ole levinnyt ympäristöön ja muualle elimistöön. Eturauhasen syövän spontaani seulonta on Yhdysvalloissa hyvin yleistä. Perusteluina seulonnalle ovat taudin yleisyys, käytävissä oleva testi, psa-pitoisuuden määrittäminen verestä, ja paikallisena todetun syövän hyvä ennuste. Yhdysvaltain syöpäyhdistys suosittelee eturauhassyövän vuosittaista psa-seulontaa rutiinitoimenpiteeksi yli 50-vuotiaille miehille.

Arvoisa puhemies! Suomessa on toteutettu jo vuosikaudet naisten kohdunkaulan, kohtusyövän ja rintasyövän seulontatutkimuksia erinomaisin ja hyvin tuloksin. Kokeellisessa mielessä on miesten eturauhasen syövän seulontatutkimus ollut meneillään vuodesta 96 lähtien Helsingin ja Tampereen yliopistollisissa sairaaloissa. Tutkimuksesta on julkistettu kahden ensimmäisen vuoden tutkimustulokset. Sen mukaan otantatutkimuksissa oireettomilta miehiltä löytyi merkittävä määrä uusia eturauhasen syöpiä. Näin löydettyistä syövästä 85 prosenttia oli paikallisia. Tutkijoiden ennakkoraportin mukaan vaikuttaa todennäköiseltä, että eturauhasen syövä löydetään näin seuloen varhaisemmassa vaiheessa kuin muulloin, jolloin ne todennäköisesti ovat parannettavissa niin sanotulla radikaalileikkauksella tai sädehoidolla.

Tutkimus jatkuu edelleen. Jotta tutkimuksesta saadaan luotettavat tulokset, pitkä seuranta on edellytys tutkimuksen onnistumiselle, koska eturauhassyöpä on hitaasti etenevä tauti ja mahdollisista kuolleisuuden alenemisista voidaan havainto tehdä aikaisintaan kymmenen vuoden seurannan jälkeen. Apurahoja tutkimukselle on saatu enimmillään kahden kolmen vuoden jaksoille. Tämä ei tietenkään pitkäjänteistä tutkimustyötä edistä, ellei rahaa ole riittävästi. Siksi olisi tärkeää, että tutkimukselle saataisiin riittävät määrärahat, vähintään 1,4 miljoonaa markkaa vuositasona.

Arvoisa puhemies! Toimenpideoitteessani, jonka on allekirjoittanut yli sata kansanedustajaa, ehdotan, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin, että 50 vuotta täyttäneille miehille suoritettaisiin määräväuosin yhteiskunnan toimesta, tietenkin vapaaehtoisesti, eturauhasen syövän seulontatutkimuksia. Nyt jo suoritettut tutkimukset Helsingin ja Tampereen yliopistollisten sairaaloiden yhteydessä osoittavat, että seulontatutkimuksille olisi olemassa selkeitä perusteita.

2 Pentti Tiusanen /vas: Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälän toimenpideoite on ylimalkainen ehdotuksensa suhteen: syövän seulontatutkimuksia alettaisiin suorittaa. Hänen puheenvuoronsa oli lähinnä — ymmärrän itse kirurgina — määrärahojen lisäämisen puolesta. Se nyt pitää paikkansa.

Tuohon maallikkopuheenvuoroon haluaisin tuoda muutaman täsmennyksen. Jos ajatellaan, minkä takia — tässäkin salissa on nyt arvoisan rouva puhemiehen lisäksi ainoastaan mieskansanedustajia — näitä ei ole tähän saakka tehty miehille verrattuna siihen, mitä täällä puhutaan gynekologisten pahanlaatuisten kasvaimien ja rintasyövän suhteen tehdyn, niin sen takia tietysti, että ei ole ollut mitään järkeä alkaa tehdä niitä.

Se vielä, että eturauhasen sijaitsee anatomisesti erittäin hankalalla alueella. Biopsian ottaminen siitä on jatkuvan kiistelyn aihe, myös esimerkiksi Yhdysvalloissa, mihin ed. Vihriälä viittasi, jossa on, ed. Vihriälä, täysin erilainen lääketieteellinen systeemi. Sen käyttäminen esimerkkinä on aika hankalaa monesta syystä. Nimenomaan Yhdysvalloissa on käyty kiistaa jatkuvasti ja myös Saksassa siitä, mitä trucutneulan taikka jonkin muun sytologisen näytteen ottovälineen aiheuttama mekaaninen ärsytys aiheuttaa, minkälaisen tuloksen se luo prostataani eli eturauhasen. Nimenomaan me tiedämme, että kysymys siitä, tuleeko prostatitiitista pahanlaatuinen kasvain vai ei, on auki — sama asia on haiman suhteen — jolloin suora invasiivinen operatiivinen toiminta eli näytteenotto eturauhasesta on aika tavalla poissuljettu. Manipulaatio sinänsä saattaa olla pikemminkin vahingollinen kuin positiivinen.

Edelleen prostataspesifisestä antigeenistä eli psa:sta: Sitä on ensinnäkin kahta laatua: on kokonais-psa ja vapaa psa. Vapaa psa merkitsee sitä, että psa ei ole sitoutunut valkuaisaineeseen, esimerkiksi albumiiniin tai yleensä proteiiniin. Va-

paan psa:n suhde kokonais-psa:han on oleellinen asia. Me tiedämme, että jos psa:n määrä on yli 10 mikrogrammaa litrassa, todennäköisyys, että asianomaisella on pahanlaatuinen prostatakasvain eli prostatakarsinooma, on 50 prosenttia, joten psa:n osuvuus siitä huolimatta, että se on kehittynyt — nythän on tullut uusia psa-systeemejä käyttöön aivan viime vuosina — on edelleenkin hiukan huono.

Miten sitten suhtaudutaan siihen, että tehtäisiin, niin kuin ed. Vihriälä esittää, joka vuosi psatutkimus yhteiskunnan toimesta miehille, vapaaehtoisella pohjalla tietysti. Siihen on tietysti suhtauduttava niin, että löydämme hälyttäviä psa-arvoja. Vapaan psa:n suhde kokonais-psa:han saattaa olla hyvin pieni murtoluku, ja mitä pienempi se murtoluku on, sen hankalampi tilanne, sen todennäköisempää, että olisi pahanlaatuinen kasvain, ja tällaisia tapauksia tulee varmasti aika tavalla. Seuraava askel, lähdetäänkö invasiivisiin tutkimuksiin, on tietysti toinen kysymys.

Yleensä ottaen miesten pitäisi tietenkin selvittää omaa terveydentilaansa yhtä aktiivisesti kuin naisten. On tietysti fysiologisia eroja. Naiset ovat tottuneet siihen johtuen erilaisesta biologiasta jo nuoruudestaan alkaen, miehet eivät. Miehet, niin kuin yleisesti tiedetään, kuolevat saappaat jalassa.

Psa:n hinta vapailla markkinoilla on tietysti kohtuullisen korkea, mutta sen hinta esimerkiksi yliopistollisen laboratorion suorittamana toimenpiteenä on taas kohtuullisen matala. Se sitten, kannattaako tällainen järjestelmä yhden psatutkimuksen verikokeen pohjalta per vuosi luoda yli 50-vuotiaitten miesten kohdalla, on minusta hie-man kyseenalainen asia. Mieluummin pitäisi olla niin, että miesten olisi kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, jos ja kun tulee virtsaamishäiriöitä, painon tunnetta alavatsalla, istumiseen liittyviä ongelmia, prostatiitteja eli eturauhastulehduksia jne. Ehkä se olisi paljon järkevämpää kuin se, että luodaan järjestelmä, että käydään vuosittaisessa psa-tutkimuksessa. Varmasti ja olen siitä täysin vakuuttunut, jos olisi ollut medisiinistä syytä, kyllä niin miesvaltainen edelleenkin lääketiede on, että tämä olisi aikaa sitten toteutettu. Siitä ei ole kysymys.

Vielä siitä, miten voitaisiin itse kukin, niin kuin ed. Vihriäläkin, välttää prostatakarsinooma. Se on tietysti aika vaikeata, koska tiedämme, että noin 100-vuotiailla miehillä on noin 100-prosenttisesti eturauhassyöpä, 75-vuotiailla

on 75-prosenttisesti. Tällainen on todennäköisyys, joka myös liittyy kysymykseen, mitkä ovat invasiivisten operaatioiden perusteet. Tähän palaan myöhemmin.

Siihin vielä: Tiedämme, että vegetaristeilla, esimerkiksi Yhdysvalloissa adventisteilla, on tavallista vähemmän prostatakarsinoomaa. Eniten sitä on maailman mitassakin Yhdysvalloissa syvällä etelässä, nimenomaan mustan väestön keskuudessa. Miksi heillä? Koska he käyttävät halpoja eläinrasvoja ravintonaan. Nimenomaan syövä ja ravinnon yhteys, niin kuin hyvin monessa karsinoomassa, on selvästi todistettu. Eli hampurilaisten ja sen tyyppisten syöminen lisää todennäköisyyttä sairastua prostata- eli eturauhassyöpään, ja niistä pidättäytyminen taas vähentää sitä. Japanissa ja Kiinassa on vähiten miesten eturauhassyöpää. Suomessa todellakin — ed. Vihriälän paperissa on aivan oikein — määrä on nopeasti noussut. 70-luvulla oli noin 500 tapausta vuodessa, tällä hetkellä on siis yli 3 000, ja määrä kasvaa.

Sitten hoitoon, mitä itsekkin olen joskus harrastanut. Miten eturauhassyöpä operoidaan? Operaatiot eivät välttämättä ole kovin helppoja. Siihen liittyy myös komplikaatioita. Mutta, aivan oikein, radikaali operaatio luo sellaisen ennusteen, joka on niin kuin terveilläkin miehillä ilman prostatakarsinoomaa, eli se on hyvä. Kannattaa tietysti pyrkiä mahdollisimman aikaiseen havainnoimiseen.

Mutta löytäminen on sitten — sen hyvin pienen noduksen, hyvin pienen syöpäpesäkkeen löytäminen — toinen asia. Se ei ole suinkaan itsestäänselvää. Se ei siis välttämättä näy suoraan psatutkimuksesta lainkaan. Radikaalioperaatioon liittyy myös tiettyjä jälkiseuraamuksia, kuten inkontinenssia eli virtsanpidätyskyvyn heikkenemistä ja myös impotenssia. Impotenssiinhan on tämä vapauttava lääke Viagra keksitty. Se on siinä omalta osaltaan auttamassa.

Jos taas aletaan hoitaa muutoin kuin radikaalioperaatiolla, esimerkiksi poistamalla kivekset tai käyttämällä, sanotaan vaikka, lääkehoitoja tai konservatiivisia hoitomuotoja laajasti ottaen, valitettavasti edelleenkin huolimatta lääketieteen kehityksestä odotettavissa oleva elinikä radikaalioperaation ulkopuolella olevan prostatakarsinooman toteamisen jälkeen on noin viisi vuotta eli se ei ole muuttunut. Se on aika vavahduttava löydös.

Ed. Vihriälän mainitsema Tampereella ja Helsingissä suoritettava tutkimus on siis vahvasti kesken, niin kuin ed. Vihriäläkin totesi. Lopputuloksiakin odotetaan noin vuonna 2020, eli se on tietysti hyvin mittava tutkimus.

Oma käsitykseni tästä asiasta on se, että en tiedä, onko adekvattia esittää, että kerran vuodessa yhteiskunnan toimesta yli 50-vuotiaille miehille suoritetaan eräs hyvinkin yksinkertainen, siinänsä ei millään tavalla taloudellisesti ongelmallinen verikoe. Ehkä tällainen ikään kuin henkisen sabluuna siihen, että jokaisen yli 50-vuotiaan miehen pitäisi käydä kerran vuodessa tässä verikokeessa, voisi olla perusteltua, mutta oleellisia ovat sitten ne kaikki toimenpiteet, joihin siinä tapauksessa ryhdytään, jos kokonais-psa on todella koholla. Se on se olennainen kysymys.

Ne eivät ole tietenkään enää mitään skriinaus-tutkimuksia. Ne ovat ultraääntä, ehkä magneettitutkimusta, ct:tä, tietokonetomografiaa. Ne ovat juuri näitä ohutneula- eli trucutneulabiopsiatutkimuksia, joihin liittyy komplikaatioita, joihin liittyy myös tämä vielä auki oleva kysymys, ovatko ne mukana lisäämässä pahanlaatuisen kasvaimen aktiivisuutta. En usko, että me nimenomaan tätä asiaa vielä tiedämme.

Näin ollen tämä aloite oli sellainen, että itse puhemiesneuvostossa esitin ajatuksen, onko siitä hyötyä, että tämä asia käsitellään täällä suures-salissa. Kuitenkin ehkä katsotaan niin, että kun on kunnioitettava määrä allekirjoituksia, aloite on syytä tuoda. Itse tietysti yhdyin tähän ajatukseen, että näin on. Ed. Vihriälä on tässä tapauksessa ollut aktiivisempi kuin ed. Ilkka Kanerva aloitteensa suhteen.

Lopuksi, jos arvoisa rouva puhemies, joka on ollut myös puhemiesneuvostossa, sallii, haluan todeta, että seksuaalinen aktiivisuus ei ilmeisesti lisää prostatakarisinooman esiintymistä.

3 Jukka Vihriälä /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tiisanen käytti tietenkin lääkärin ja kirurgin, ammatti-ihmisen, puheenvuoron, johon ei näin maallikkona voi juuri mitään todeta.

Kun tämän aloitteen olen tehnyt ja nimiä siihen kerännyt, keskeisenä tavoitteena on tietenkin se, että myös miehet kiinnittäisivät omaan terveyteensä enemmän huomiota. Myös tässä maassa eräät urologit lähtevät siitä, että näitä seulontatutkimuksia pitäisi tehdä, ja perustelevat sitä sillä, että riittävän ajoissa todettu eturauhas-

syöpä voidaan parantaa ja ennen kaikkea tämän kautta voidaan myös miesten elämänlaatua parantaa ja myös elinikää pidentää. Näin ainakin useat urologit perustelevat tätä.

Siinä mielessä on tietenkin mielenkiintoista kuulla täällä mielipiteitä, kun nämä ajatukset jakaantuvat urologien kesken näin voimakkaasti myös meidän maassamme. Toivoisin sitä, että tätä asiaa ja toimenpideoitetta voitaisiin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa asiallisesti käsitellä ja viedä eteenpäin. Ainakin näin maallikkona tuntuu siltä, että näistä asioista ei liiaksi ole puhuttu ja näissä varmasti myös toimenpiteitä tarvitaan.

4 Marjatta Vehkaoja /sd: Arvoisa rouva puhemies! Kuunnellessani ed. Tiisanen puheenvuoroa vahvistui se ajatukseni, jota olen yrittänyt näissä yhteyksissä toistaa, että kaikkiin sellaisiin seulontoihin varmasti Suomessa tullessa jatkossakin ryhtymään, jotka osoittautuvat lääketieteellisesti perustelluiksi ja panos—tuotos-suhteensa osalta riittäviksi. Silloin tähän tulee mukaan tietysti terveyden taloustiedekin. Eli niin ikävältä kuin se kuulostaakin, tällaisesta seulonnasta täytyy saada riittävä määrä tautitapauksia ilmi, ennen kuin siihen voidaan yleisesti lähteä.

Seulontojen historiahan on meillä ollut se, että niitä suoritettiin joskus 70-luvulla aika avokäsitestikin. Erilaisia seulontoja oli silloin menossa. Sitten seurasi kriittisempi vaihe juuri panos—tuotos-näkökulmasta johtuen. Tiedän, että uusiin seulontoihin suhtaudutaan aika lailla peruskriittisesti. Olkoon kyse millaisesta ehdotuksesta tahansa, vaatimuksena siis on, että se on taloudellisesti mielekästä sen lisäksi, että sillä on terveydelliset oikeutuksensa.

Itse en ole tätä aloitetta allekirjoittanut, mikä kuitenkin pääasiassa johtuu siitä, että minä en valiokunnan puheenjohtajana niihin asioihin, jotka ovat tulossa valiokuntaan, mielelläni kirjoittele nimeäni. Poikkeuksen tekevät valiokunnan yksissä tuumin, omissa nimissään tavallaan, tekemät aloitteet. Mutta kyllä tähän tällä kertaa oli näitä asiallisiakin syitä.

5 Kalevi Olin /sd: Arvoisa puhemies! Tämä dialogi on erinomainen esimerkki mielestäni siitä, niin kuin ed. Vihriälä sanoi, että hän maallikkona, kansanedustajana, tuo asian esille, minkä jälkeen me kuulumme myös ammatti-ihmisen eli ed. Tiisanen näkökulman asiaan.

Omalta osaltani sanoisin, että olen tietoinen tämän ed. Vihriälän esiin ottaman asian tärkeydestä, sen laajuudesta, ja eturauhasongelmien yleisyys miesten keskuudessa todella seuraa 50 ikävuoden jälkeen melkein käytännössä tätä ed. Tiusasenkin toteamaa ikälukua prosentteina, ja nimenomaan yhteys ravintoon näyttää osoitetun. Mutta se, mikä oli myös ed. Tiusasen puheenvuorossa tärkeä havainto mielestäni, oli, että hyvin paljon urologeistakin löytyy henkilöitä, jotka ovat sitä mieltä, että mekaaninen ärsytys saattaa aiheuttaa juuri esimerkiksi näytteenoton yhteydessä, jos siellä on huono kasvain, ikään kuin yltymisen. Mutta kyllä uskon, että ed. Vihriälä on tästä tietoinen. Pidän kuitenkin hyvänä, että hän on nostanut tämän asian esille.

Mitä tulee muutoin seulontoihin, edustan yleensä sellaista ajattelua, että esimerkiksi ihmisen työuraan pitäisi rakentaa sisälle tietynlainen vakuutusjärjestelmä ajatellen esimerkiksi sydän- ja verisuonisairauksia, infarkteja ja muita. 20 vuoden työuran jälkeen pitäisi olla jonkinlainen mahdollisuus tarkistuttaa magneettikuvauksella tai jollain muulla järjestelmällä.

6 Timo Ihmäki /kok: Arvoisa puhemies! Suomen kuolinsyytilastojen mukaan 50 prosenttia suomalaisista kuolee sydän- ja verisuonisairauksiin ja 20 prosenttia on syöpiä, ja sairastuvuus on suurin piirtein samaa luokkaa. Jos jotain halutaan tehdä, on tietysti puututtava näihin sairauksiin. Eturauhassyöpä on miesten yleisin syöpämuoto.

Syöpään pidetään yleisesti vaarallisena, jopa tappavana tautina, vaikka hoitotulokset ovat viime aikoina parantuneet. Ongelma on siinä, että syöpä todetaan liian myöhään. Alkuvaiheessa syöpä olisi helposti hoidettavissa, jos se voitaisiin todeta, mutta ongelma on siinä, että syöväällä ei ole varhaisoireita, ja kun oireita alkaa ilmetä, on syöpä jo pitkälle kehittynyt ja alkaa olla myöhäistä.

Siksi on yritetty kehittää seulontatutkimuksia, ja naisilla on onnistuttu seulontatutkimusten suorittamisessa kohtuullisen hyvin ja saatu hyviä tuloksia. Tämä johtuu tietysti anatomiasta, biologiasta, mutta myös ennen kaikkea suhtautumiskulttuurista, joka naisilla on paljon parempi tällaisiin asioihin.

Eturauhassyöpään on periaatteessa monissa tapauksissa helposti saavutettavissa ja todettavissa, joskin mahdollisuus väärin diagnooseihin

varsinkin alkuvaiheessa on kovasti mahdollista. Verikoe antaa positiivisen vastauksen, jos syöpä on levinnyt ympäristöön. Tässäkin vaiheessa on paikallaan todeta syöpä mahdollisimman varhain.

Haluan korostaa, mikä on kaikkein tärkeintä, että lopullista sanaa ei ole myöskään eturauhasyövän seulontojen kehittämisen suhteen vielä sanottu. Tutkimus jatkuu, ja tätä tutkimusta jatketaan Helsingissä ja Tampereella. Tässä mielessä tämä aloite on erittäin paikallaan, jotta asiaa myös eduskunnassa seurataan.

7 Pentti Tiusanen /vas: Rouva puhemies! Olen seuraamisesta täysin samaa mieltä ja myös siitä, että miehiä pitäisi ikään kuin patistaakin — tätähän ajateltiin myös tämän keskustelun tekemän — oman terveytensä seuraamiseen eikä vain siihen vaan myös avoimesti puhumaan omista terveysasioistaan. Ehkä tämän keskustelu pikkuisen siihen suuntaan vie, toivottavasti. Suomalaiset miehet eivät todellakaan erityisemmin valita vaivojaan, se on tunnettu asia, eivätkä yleensä kiinnitä kylliksi terveyteen huomiota.

Vielä tähän ongelmaan, mikä on tietysti aika spesifinenkin. Vielä tuon esille eturauhasen hyvänlaatuisen liikakasvun, joka myös saattaa nostaa psa-arvoa. Se on yksi asia. Se tekee asiasta vielä pikkuisen ongelmallisen. Sen voi kokenut lääkäri todeta palpaatiotutkimuksella, mutta hänen on mahdoton aina sanoa, onko se hyvälaatua vai pahalaatuista kasvua. Nimenomaan ei ultraäänitutkimuksilla, ct-tutkimuksilla eikä magneettitutkimuksillakaan varmasti näe kaikkea. Nimenomaan pientä aktivoitunutta nodusta, niin kuin sanoin, ikään kuin syövän alkua, on todella vaikea todeta, ja se liittyy näihin ongelmiin, jotka poikkeavat rintasyövän kohdalla todentamisesta. Siihen liittyy se aika filosofinen tai teoreettinen asia, onko mekaaninen esimerkiksi neulaärsytys lisäämässä kasvua.

Arvoisa puhemies! Hyvin paljon on ongelmia. Lopuksi, jotta asia on selkeä, totean, että meillä on eturauhasen ympärillä kapseli. Jos syöpä pysyy kapselin sisällä, se voidaan radikaalisti leikata eli poistaa koko eturauhanen, mutta jos se leviää sen ulkopuolelle, yleensä ei edes yritetä leikkausta.

8 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa rouva puhemies! On mielenkiintoista kuunnella asiantuntijanäkemyksiä, mitä ed. Tiusanen edustaa tässä asi-

assa. Viimeinen puheenvuoro oli mielestäni tähän asiaan sopiva, mutta ensimmäisestä jäi semmoinen käsitys ja vaikutelma näin maallikkona, että muuta tapaa ei ollut tähän asiaan kuin lopullinen kuolema. Ei kannata tutkia eikä miettiä mitään tämän asian suhteen, vaan se on menoa, oli pa siitä havaintoja ennakkoon taikka ei.

Olen kuitenkin sitä mieltä, että kaikki aktiivinen terveydenhuolto ja tutkiminen etukäteen on kannattavaa, niin että saadaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa asia selville ja, niin kuin ed. Tiusanen lopuksi totesi, silloin kun se on vielä rauhasen sisällä leviämättä muualle, voidaan leikata ja hoitaa. Käsittäkseni ed. Vihriälän tekemä aloite, missä itsekin olen allekirjoittajana, tarkoittaa nimenomaan sitä, että löydetäisiin tämä ennen kuin lopullinen tuho on saavutettu. Siinä mielessä toivon, että tässä käytettäisiin maalaisjärkeä ja eduskunta antaisi semmoisen signaalin, että tätä lähdettäisiin viemään eteenpäin ja todella seulomaan ja hoitamaan näitä, ennen kuin koko mies on mennyttä, ettei siitä ole enää kenellekään mitään hyötyä.

⁹ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Haluaisin hieman jatkaa tätä keskustelua siltä osin vielä, mikä liittyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtajan ed. Vehkaojan kommenttiin, että hän ei ole allekirjoittanut tätä aloitetta. Mielestäni se on oikea tapa valiokunnan puheenjohtajalta ja jopa sellainen, että sitä kannattaisi kunnioittaa sillä tavoin kuin hänkin on tehnyt. Toisaalta, kun meillä on myös lääkärikansanedustajia tässäkin salissa, oikeastaan kysyisin teiltä: Miksi tämä on eturauhanen? Onko ihmisellä joskus ollut takarauhanen, vai mistä tässä oikein on kyse? Pidän kuitenkin hyvänä, että tämä asia myös puidaan ja keskustellaan eduskunnassa.

¹⁰ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. Olin itse on oppinut mies. Hänen kysymyksensä oli anatomiaan liittyvä. Prostata sijaitsee edessä, häpyluun alapuolella, joten se on nimenomaisesti edessä. En nyt ala sen asemaa sen enempää selvittää. Takarauhasta ilmeisesti ei ole ollut. (Ed. Pulliainen: Se on koiran elin!) — Nimellä ei siis ole yhteyttä koiraeläinten takarauhasseen, mihin myös hyvin oppinut ed. Pulliainen välihuudossa viittaa.

Vielä ed. Seppo Lahtelankin puheenvuoroon viitaten käytännön lääkärinä näkisin sillä tavalla, että kun on yli 50-vuotias mies ja kun käy ter-

veyskeskuksessa tai muuten lääkärin vastaanotolla, olisi aivan järkevää ottaa psa-tutkimus aivan rutiininomaisesti. Kun tehdään pvk-tutkimuksia, otetaan senkkää ikään kuin vanhasta muistista ja tämän tyyppisiä, niin miksi ei otettaisi tätä, joka ei ole todellakaan mikään kallis tutkimus esimerkiksi terveyskeskuksen oloissa, yksityissektorilla jonkin verran kalliimpi. Tämä olisi minusta aika tavalla lääkäreiden käytäntöön liittyvä asia. Se ei vaatisi rakennettavaa seulontajärjestelmää, vaan minusta se kuuluu ihan luonnolliseen avohoitoon ja on tietyllä tavalla aivan oikein ennalta ehkäisevä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi yksi lause: Ed. Seppo Lahtela sanoi, että kaikki kuolevat ja miehistä ei jää kenellekään iloa. Tässä on ehkä juuri asioiden ja informaation välittämisen ongelma, koska niin en todellakaan sanonut, vaan totesin, että radikaali operaatioennuste on yhtä hyvä kuin terveellä ihmisellä, jolla ei siis ole eturauhassyöpää.

¹¹ **Timo Ihämäki /kok:** Arvoisa puhemies! Seulontatutkimus on menetelmä, joka tehdään suurelle määrälle oireettomia miehiä tarkoituksella seuloa ennakolta nämä miehet, onko heissä eturauhassyöpätauti vai ei. Nyt ei ole vielä olemassa tähän tarkoitukseen mitään erittäin hyvää menetelmää, joka ottaisi kaikki mahdolliset taudit kiinni. Osa tapauksista nykyisillään menetelmillä saadaan kiinni, enkä näe mitään syytä estää näitten tautien kiinniottamista. On varmasti näille ihmisille eduksi, jos tauti mahdollisimman varhaisessa vaiheessa otetaan kiinni.

Haluan vielä todeta, että yleensä lääketieteesä käydään monitahoista keskustelua jonkin menetelmän eduista ja haitoista. Muun muassa mammografiasta, joka on yleisesti hyväksytty, käydään keskustelua, onko se tarpeellista ja onko se kustannushyödyllistä vai ei. Keskustelu on aina paikallaan, ja nyt ovat vielä voimassa ne mielipiteet, jotka sanovat, että mammografia on paikallaan. Nyt keskustelemme tässä eturauhasasiasta, ja toivon, että tässäkin mennään eteenpäin.

¹² **Eero Akaan-Penttilä /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Arvaan, että täällä ovat lähes kaikki lääkärit olleet äänessä jo tästä asiasta, mikä varmasti kuvastaa tämän asian tärkeyttä. Minun nimeni on tässä toimenpidealoitteessa mukana sen takia, että näen tämän hyödyn kaksiosaisena.

Toinen on se, että siitä keskustellaan salissa kunnolla. Toivottavasti tämä keskustelu osittain referoitaisiin myös julkisuuteen, koska kliinisiä keinoja, joilla tässä päästään eteenpäin, vartenhan ei välttämättä tarvita tämmöistä otetta. Tämä voidaan tehdä toisella lailla, niin kuin edelliset edustajat aivan aiheellisesti sanoivat. Toisaalta nykyaika on mennyt hyvin tekniseksi ja vähän, miten sen sanoisi, ei aina niin potilaslähtöiseksi, ja silloin verinäytteillä ja vastaavilla on enemmän merkitystä seulontamielessä kuin joskus aikaisempina kliinisinä vuosina. Kaksitasoisella tavalla tämä on tärkeää, sillä aikainen diagnoosi säästää tässä paljon huolta, murhetta, rahaa ja myös sairastamista.

¹³ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! En malta olla vielä sanomatta sitä, että mielestäni sinänsä on hienoa, että ed. Jukka Vihriälä on tehnyt tämän toimenpidealoitteen, mutta ehkä informaatio, viesti, mikä tästä olisi oleellisin miesväestölle, olisi tässä tapauksessa se, että jos todella pahanlaatuinen eturauhasen syöpäkasvain todetaan siinä vaiheessa, jolloin se voidaan leikata radikaalisti eli kokonaan eturauhanen poistaen, niin tulevaisuus näyttää hyvältä, ei siis huonolta, niin kuin ed. S. Lahtela toista puolta arvioi. Näin ollen tämä olisi se viesti, ja kun se sisäistettäisiin, se aktivoisi miehiä hakeutumaan oman harkintansa mukaan mahdollisimman nopeasti myös lääkärin pakeille, jolloin psa-tutkimus ja myös muu kliininen tutkimus tarvittaessa voidaan tehdä.

¹⁴ **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Jotta eivät vain lääkärit puhuisi, niin arvelin todeta omana näkemyksenäni, että yleensäkin näissä asioissa asiasta puhuminen on jo sinällään tärkeää, se että kiinnitetään huomiota tällaiseen sairauteen. Asiahän on ollut julkisuudessaakin monien tähän sairastuneiden henkilöiden esiin nostamana, ja olen kokenut, että se julkisuus on sinällään jo tehnyt asialle hyvää, itse kukin seuraa tarkemmin. Kuten eri yhteyksissä on jo todettu, tämä aloitekin tähtää siihen, että päästäisiin taudin varhaiseen toteamiseen. Se on kai olennainen asia, ja jos seulonnan järjestäminen todetaan onnistuneeksi ja taloudelliseksi toimintamalliksi, niin toteutettakoon tämä.

Ymmärrän niin, että edellytykset taudin parantamiseen ovat sitä paremmat, mitä varhaisemmassa vaiheessa se havaitaan. Tämä todettakoon

näin maallikon näkemyksenä, ja mielestäni tämä aloite ja siinä esitetyt toimenpiteet ovat varsin paikallaan.

¹⁵ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Sanotaan, että jos savolaiset puhuvat, niin vastuu on kuulijalla ainakin ymmärtämisen suhteen. Käsittääkseni täällä ei ole kukaan savolainen puhunut tästä, mutta niin kuin kuulin selvästi, ed. Tiusanen sanoi, että kannattaa leikata, jos tauti todetaan sitä ennen. Mutta väkisin jäi ensimmäisestä ed. Tiuasanen puheenvuorosta se käsitys, että ei tälle kannata tehdä yhtään mitään, aloite on jopa periaatteessa jos ei huono niin kyseenalainen. Uskon, että tämä keskustelu on selvittänyt tilannetta niin, että ed. Tiuasanen ammatillisena ja minä maallikkona olemme jopa päässeet samaan tulokseen, että kannattaa varhaisessa vaiheessa hoitaa ja leikata silloin, kun se on mahdollista.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

5) Ulkosuomalaisten paluumuuton edistäminen

Lähetekeskustelu

Toimenpidealoite TPA 49/2000 vp (Marjatta Vehkaoja /sd ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Käsillä on ulkosuomalaisten paluumuuton edistämistä koskeva toimenpidealoitteeni, jossa olen ehdottanut, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin paluumuuttopoliittisen ohjelman laatimiseksi ja toisi eduskunnalle mahdollisimman nopeasti esityksen, jolla säännöspohjaisesti edistettäisiin paluumuuttoa Suomeen.

Miksi tein tämän aloitteen? Siihen on useita syitä. Ensinnäkin haluan todeta, että maailmalla on tämmöinen juuribuumi. Pelkästään Suomen kansalaisia tai suomalaista syntyperää olevia kansalaisia ulkomailla on tällä hetkellä arvion

mukaan 1,3 miljoonaa. Potentiaalisten paluumuuttajien määrä on paljon suurempi kuin pelkästään Ruotsista 80—90-luvuilla Suomeen muuttaneitten määrä 100 000 osoittaa.

Kolmantena haluan mainita, että meillä on vilkastunut keskustelu siitä, mistä hankitaan lisää väkeä työvoimapulan kohdatessa.

Neljänneksi, on osoittautunut tämän asian selvittelyn yhteydessä, että voimassa oleva kotouttamislakimme on riittämätön palvelemaan paluumuuttajia. Kysymys on laajasti yhteiskunnallista päätöksentekoa koskettavasta aiheesta. Kaikkein eniten kansanedustajien puheilla lienevät käyneet eläkeläispaluumuuttajat, jotka ovat kiinnittäneet huomiota erittäin korkeaan verotukseen ja sairausvakuutusmaksuihin, jotka jarruttavat paluumuuttoa Suomeen. Työikäisten osalta voidaan sanoa, että työttömyysturvan karenssi on ongelmakysymys. Samoin työpaikan tai asunnon hankinnan ongelmat kaukomailta tai muista maista ovat erittäin hankalia hoitaa. Koulua käyvien kohdalla tukiopeutuksen ja kielen opetuksen puutteet tulevat esiin.

Viidenneksi voin sanoa, että tiedotus, jota ulkosuomalaiset voivat paluumuuttonsa osalta saada, on ollut hyvin hajanaista ja osin epäluotettavaa.

Siirtolaisuuden etiikastakin on puhuttu viime aikoina aika paljon. Kaikki tiedämme, että ihmisoikeuksien polkeminen tai syrjäyttävän sosiaalipolitiikan harjoittaminen ovat perinteisiä siirtolaisuuteen työntäviä syitä. Työntövoiman lisäksi tarvitaan myös vetovoimaa, mitä talouskasvu selkeästi edustaa.

Eettisesti kestävin näkökulma olisi luonnollisesti, että jokainen kansakunta rakentaisi talouskasvunsa vain omien luonnollisten edellytysten varaan. Valitsemalla nopeamman talouskasvun kuin mihin omat rahkeemme riittävät olemme valinneet tietoisesti myös siirtolaisuuden mahdollisuuden ja tätä kautta positiivisen suhtautumisen muuttoliikkeeseen.

Edelleen samaan suuntaan ajava tekijä on se, ettei suomalainen työelämä juuri jätä tilaa perheelle tai lapselle, mistä syystä syntyvyys ei nykyisestä kasvane. Ennen pitkää on täälläkin turvaututtava siirtotyöväkeen. Maailman väestönkasvun hillitsemistarve ja kansalliset tarpeemme eivät käy välttämättä yksiin.

Suomi on perinteisesti ollut muualle väkeä luovuttava maa. Nyt kun väestömme ikärakenteen vinous on kostaumassa lisääntyvänä työ-

voimapulana, katseemme on syytä kääntää luonnollisesti ensimmäiseksi maanmiehiimme, joilla mahdollisesti olisi halu palata, jos heitä hiukan rohkaistaisiin ja autettaisiin. Voisin hyvin kuvitella, että muuttoliikkeeseen yleensä liittyvät sosiaaliset riskit olisivat tämän ryhmän osalta kaikkein pienimmät.

Yrityksistäni huolimatta en ole onnistunut löytämään kirjallisuutta, joka todistaisi, että Rooman sopimusta vuodelta 57 olisi edeltänyt työntekijöiden vapaaseen liikkumiseen liittyvää minkäänlaista epäröintiä, kuten sosiaalisten riskien arviointia. Muuttoliikkeen välttämättömyys nähtiin ennen muuta talouskasvun näkökulmasta, ei ensisijaisesti kansalaista koskevana ylevänä ihmisoikeutena.

Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden piti ennen kaikkea turvata nopea talouskasvu ja tuotannon etu. Alun pitäenkään ei ole ollut tarkoitus, että yhteisön alueella edistettäisiin muiden kuin ensisijaisesti työntekijöiden liikkumista. Euroopan integraatioon kuuluva vaatimus työntekijöiden vapaasta liikkumisesta yli valtiollisten rajojen muistuttaa oikeastaan edellisen vuosisadan lopulla tapahtunutta kehitystä, jossa teollistuminen ja kansallisten markkinoiden syntyminen mursivat kunnallisten työmarkkinoiden rajat. EU:ssa työntekijöiden vapaan liikkumisen esteitä pyritään vähentämään yhteensovittamalla ennen muuta sosiaaliturvaa ja tutkintovaatimuksia. Muuttoa säätelee tänään nimenomaan sosiaaliturva, ei henkikirjoittaja, maahanmuuttoviranomainen tai poliisi.

Suomen kannalta tilanne on erittäin monimutkainen, koska sosiaaliturvamme kuuluu yleensä jokaiselle, ei vain työntekijöille. On hyvä muistaa, että EU-yhteisössä sosiaaliturva nähdään henkilöpiiriltään siis kapeampana kuin esimerkiksi YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa tai Suomen perustuslaissa. EU-yhteisössä sosiaaliturvaa koskevat vaatimukset on esitettävä yleensä työn kautta.

Seuraava kysymykseni ja ydinkysymys tämän asian yhteydessä on: Saako paluumuuttoa edistää? Työministeriöstä saamassani muistiossa sanotaan: "Mitään joukkopaluumuuttoa ei kuitenkaan toteuteta poliittisella periaatepäätöksellä, vaan päätös paluumuutosta tapahtuu yksilökohtaisesti, edellyttäen että työ-, asunto- ym. asiat järjestyvät ja että paluumuuttoa suunnitteleva

tilannettaan arvioidessaan päätty ratkaisussaan Suomeen muuttamiseen." Oikein ja väärin.

Mielestäni on kummallista, jos saamme puhua äänemme käheäksi EU:n työntekijöiden vaapaasta liikkuvuudesta ja teemme hikihatussa töitä yhteensovittaaksemme sosiaaliturvaa näissä puitteissa, mutta emme saisi puhua siitä, miten saisimme ulkosuomalaisia houkutelluksi takaisin kotimaahansa.

Oma kantani tässä asiassa siis on selvä: ulkosuomalaisten paluumuuttoa saa ja pitää edistää. Erityisesti haluan tässä yhteydessä tuoda esiin, että on järkevää edistää myös eläkeläisten paluumuuttoa, koska he vetävät magneetin tavoin Suomeen takaisin myös nuorempia.

Inkeriläisten paluumuutto on jokaiselle suomalaiselle tuttu, läheinen asia. Sitä ei olisi ikinä pystytty toteuttamaan ilman erityisiä tukitoimia, olkoonkin, että paluumuuton järjestelyjä ja tarkeitustakin on viime aikoina melkoisesti kritisoitu. Näiden paluumuuttajien joukossa on paljon eläkeläisiä, jotka joutuvat hankkimaan pysyvän toimeentulonsa Suomessa toimeentulotuen kautta, vaikka katsovat, että heille kuuluisi kansaneläke.

Muista ulkosuomalaisista paluumuuttajista seuraavaksi. Mielestäni on selvää, että ihminen itse ratkaisee, lähteekö liikkeelle maasta pois tai palaako maahan. Kun useampi tekee näitä päätöksiä, syntyy ilmiö, jota on aiheellista yrittää myös hallinnoida, jotta voisimme luoda kohtuulliset olosuhteet ja vähentää inhimillistä kärsimystä. Kotouttamislainhan oli tarkoitus kattaa myös ulkosuomalaisten tarpeet, mutta käytännössä paluumuuttavat suomalaiset rinnastetaan kantaväestöön ja he jäävät näin vaille mitään erityistoimenpiteitä. Näin tapahtuu, vaikka paluumuuttaja ei olisi koskaan asunutkaan Suomessa eikä osaisi suomea. Kun tukiopestusta ja suomen kielen opetusta on resurssien niukkuuteen vedoten kunnissa vähennetty, yritys paluumuutosta saattaa keskeytyä ja lähdetään takaisin.

Työikäisten paluumuuttajien ongelmana on vähäinen neuvonta ja eri työvoimapiirien erilaiset käytännöt työttömyysturvan ja lisäkoulutusratkaisujen osalta. Paluumuuttava Suomen kansalainen joutuu kolmen kuukauden karenssiin, koska on irtisanoutunut paluumuuton takia. Tämä taas johtaa siihen, ettei hän voi jättää edes hakemusta vuokra-asunnosta, koska siihen vaaditaan näyttöä vakinaisista tuloista. Työpaikan ja

asunnon hankkiminen ulkomailta käsin on erittäin vaikeaa, joskus jopa mahdotonta.

Kun eliniän odote on noussut, eläkkeelle jäädään yhä hyväkuntoisempana. Eläkepäivien hyvät vuodet halutaan mieluusti viettää Suomessa tutussa kieliympäristössä. Maailman kansainvälistyminen on lisännyt paluumuuttoa harkitsevien eläkeläistenkin lukumäärää. Eläkeikäisten paluumuuttajien ongelmana on verotus ja sv-maksut, kuten jo totesin. Pohjoismaainen verosopimus ei koske pakollisia veroluonteisia sv-maksuja, josta syystä paluumuuttava eläkeläinen maksaa sekä Suomen että Ruotsin eläkkeestään sv-maksun Suomeen. Kun eläkeläiset ovat maksaneet muita korkeampia sv-maksuja viime vuosina, on tämän epäkohdan merkitys korostunut. Valtiovarainministeriö puolustaa nykyistä käytäntöä toteamalla, että paluumuuttajat saadaan näin samalle viivalle vain Suomesta eläketulosaavien kanssa.

Nykyisessä verosopimusten viidakossa on kuitenkin mahdotonta saada eri eläkeläisryhmiä samaan asemaan ilman suurremonttia. Näin on varsinkin, jos tarkastelemme elämää koko EU-alueella. Suomesta Espanjaan muuttavat eläkeläiset eivät maksaa Suomen eläkkeestään veroa tai sv-maksua lainkaan Suomeen, vaikka Suomen valtio joutuu korvaamaan heidän sv-kulunsa Espanjalle. Nuo eläkeläiset eivät ole samalla viivalla sen paremmin Suomessa asuvien eläkeläisten kuin espanjalaistenkaan eläkeläisten kanssa. Muitakin esimerkkejä tietysti löytyy.

Edellä olen luetellut koko joukon seikkoja, joilla on paluumuuttoa estävä vaikutus. Mielestäni tilanne on Suomen kannalta typerä. Ulkosuomalaiset ovat voimavara, joka meidän olisi opittava nyt hyödyntämään. He osaavat useimmiten kieltä valmiiksi, ainakin heillä on valmiiksi kiinnekohtia maahamme. Nykyisen ja pahenevan työvoimapulan edessä olisi nyt ryhdistäydyttävä ja pyrittävä eri keinoin edistämään niin eläkeläisten kuin työikäistenkin paluumuuttoa Suomeen. Edistäminen voi laimeimmassa tarkoituksessa merkitä näkyvämpää ja osuvampaa informointia, mutta se ei mielestäni riitä. Paluumuuton edistämiseksi on ryhdyttävä määrätietoisiin toimiin, joilla nyt tiedostettuja todellisia konkreettisia esteitä poistetaan tai niiden vaikutuksia lievennetään.

Arvoisa puhemies! Toivon, että toimenpideohjelmeeni saa innostuneen ja asiantuntevan käsittelyn hallintovaliokunnassa ja että valiokunta

päätyy ehdottamaan, että hallitukselta edellytetään ulko-suomalaisten paluumuuttoa käsittävän ohjelman toimittamista eduskunnan käsittelyyn.

² **Aulis Ranta-Muotio /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Toimenpideoite ulko-suomalaisten paluumuuton edistämiseksi on mielestäni erittäin hyvä ja kannatettava aloite.

Lähinnä Ruotsista tulevien eläkeläispaluumuuttajien verotuksen ja sosiaaliturvamaksun ongelmaa on viime vuosien aikana eduskunnassa moneen otteeseen ja muun muassa kirjallisilla kysymyksillä selvitetty. Vajaa pari vuotta sitten eri puolueista koostuva kansanedustajien ryhmä jätti silloiselle veroministerille Skinnarille selvityspyynnön verotuksen kaksinkertaisuuden ongelmista ja myös sosiaaliturvamaksuihin liittyvistä ongelmista koskien juuri Ruotsista Suomeen paluumuuttavia. Saimme runsas vuosi sitten, viime vuoden helmikuussa, ministeriöstä vastauksen, jota oli todella yli puoli vuotta siellä selvitetty.

Vastaus kyllä tietyllä lailla selkeytti paluumuuttajien verotus- ja sosiaaliturvaongelmaa. Silti jäi se kuva, että jotain on tehtävä, kuten ed. Vehkaojakin on toimenpideoitteessaan esittänyt. Jos haluamme paluumuuttajat tänne, ei riitä se, että tiukasti pidetään siitä kiinni, että he ovat verotuksellisesti täsmälleen samalla viivalla täällä olevien ja täältä kokonaan eläkettä saavien kanssa.

Jos tätä vastausta vähän kertaisi vielä, mitä valtiovarainministeriö totesi. Siinähan oli lähtökohta se, että verotuksen osalta periaatteellisesti ei tapahdu kaksinkertaista verotusta, koska Ruotsin eläkkeestä maksetaan 25 prosentin kiinteä lähdevero Ruotsiin ja Suomeen ei siitä veroa makseta. Mutta sitten, kun Suomesta tulee osa eläkkeestä ja sen veroprosenttia määritetään, huomioidaan myös Ruotsista saatu eläke. Niin kuin tiedetään, kun meillä on progressiivinen verotus, kokonaisverotus saattaa nousta aika korkeaksi.

Kuitenkin lopullista veroa määrättäessä veronmaksu jaetaan eläketulojen suhteessa ja Ruotsista saatu tulo erotetaan siitä verosta, eli vain progression verran joutuu kotimaasta saadusta eläkkeestä maksamaan enemmän. Mutta se voi tietyissä tapauksissa olla aika suuri, voi huveta jopa kokonaan veroon se pieni Suomen eläke. On hyvin ymmärrettävää, että paluumuuttajaeläkeläiset kokevat tämän hyvin epäoikeudenmukai-

seksi. Mutta valtiovarainministeriö on juuri sillä tätä perustellut, että jos koko tulo olisi Suomessa, niin vero on kuitenkin saman suuruinen tai ei ole sitä suurempi tässä tapauksessa. On pidetty tiukasti kiinni yhdenvertaisuudesta, että eläketulosta maksetaan sama vero, on se sitten peräisin pelkästään Suomesta tai jostain toisesta maasta.

Paluumuuttajat kuitenkin ovat tuoneet meille edustajillekin esimerkkilaskelmia, jotka osoittavat, että on paljon tapauksia, jolloin ne ei aivan näin toimi, eli siinä on vielä epäselvyyksiä. Siitäkin syystä tätä on syytä selvittää.

Mielestäni sosiaaliturvamaksuasia on hyvinkin selkeä asia. Lähtisin siitä, kuten veroministerikin on todennut ensimmäisessä vastauksessaan — ministeri Siimeshän on myöhemmin vastannut siihen samaan paperiin vedoten tämänkin eduskunnan aikana pariin kirjalliseen kysymykseen — että sosiaaliturvamaksun kohta on sellainen, jota hyvin voisi perustella niin, että tänne muuttanut eläkeläinen maksaa sosiaaliturvamaksua vain Suomesta tulevasta eläkkeestä, koska se on Ruotsissa peritty vuosien mittaan aktiivivaihe aikana. Tästä on laskelmiakin, minkä verran se tulisi maksamaan. Tähän olisi kyllä perusteita. Itse olen sitä mieltä, että tämä voisi olla yksi houkutin, jolla paluumuuttajia voitaisiin kotimaahan saada muuttamaan.

Tähän liittyy toki paljon muitakin asioita, asuntokysymykset, kuten ed. Vehkaoja totesi, jne.

Olen myös samaa mieltä kuin ed. Vehkaoja edellisessä puheenvuorossa, että kielellisistä syistä ja muutenkin ensisijaisena tavoitteena pitäisi olla saada paluumuuttajina juuri entisiä kotimaan kansalaisia ja heidän jälkeläisiään tänne. On nurinkurista, jos asetetaan jotkut muut ryhmät tavallaan parempaan asemaan. Eduskunnan hyväksymä maahanmuuttajien kotouttamislaki, joka sekin periaatteessa koskee paluumuuttajia, on nyt kirjoitettu etupäässä kattamaan työikäisten turvapaikan hakijoiden, pakolaisten ja muiden ei-suomalaisten maahanmuuttajien tarpeet, eikä ole oikein, jos tämä on heille edullisempi kuin kotimaan paluumuuttajille.

Omalta osaltani toivon, että tämä saa valio-kunnassa asiallisen käsittelyn ja tämä tietyntyyppinen ikuisuusasia voidaan kokonaisuutena tarkastella — aloitekin edellyttää kokonaisvaltaista tarkastelua koskien myös muitakin kuin Ruotsista paluumuuttavia — ja se voidaan nyt ratkaista kestäväällä tavalla.

³ **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Tässä on kuultu kaksi hyvin asiantuntevaa puheenvuoroa paluumuuttajien ongelmatiikasta. Yritän olla toistamatta keskeisiä rakenteellisia näkökohtia, mutta kiinnitän ikään kuin täydentäen tähän eräitä asioiden historiaan ja nykyisyyteen liittyviä näkökohtia.

Ensinnäkin historiallisesti arvioinnin pohjaksi täytyy todeta, niin kuin Einstein jo totesi, että kaikki on suhteellista. Tässä se on suhteellista siinä ajassa, jota kulloinkin eletään. 60- ja 70-luvulla, jolloin kansalaisiamme muutti suurin joukoin maasta pois siirtolaisiksi, silloin suhteellisesti heille oli parempi vaihtoehto se, että he jättivät kotimaan ja siirtyivät ansion tekemiseen muualle, Ruotsiin, Keski-Eurooppaan, Pohjois-Amerikkaan, Australiaan jne. Nyt ollaan tilanteessa, että he ovat elämäntyönsä siellä tehneet, ansainneet eläkkeensä, ja nyt suhteellisesti heillä olisi halua muuttaa kotimaahan takaisin, kun se syy, miksi he muuttivat Suomesta pois, on eräällä tavalla menettänyt merkityksensä. Nyt he ovat tilanteessa, jossa he pystyisivät tämän henkilökohtaisen ratkaisunsa hyödyntämään myönteisesti sekä itselleen että varsinaiselle kotimaalleen Suomelle. Siinä tullaan juuri siihen tilanteeseen, minkä kaksi edellä puhunutta on todennut, eliikka muuttoa harkitsevat katsovat, että verotuksellisesti he tulevat väärin kohdelluiksi. Tämä voidaan ilmaista myöskin niin, että suhteellisesti he katsovat jotkin tilapäisjärjestelyt paremmiksi kuin sen, että he muuttavat Suomeen pysyvästi viimeisiksi elinvuosikseen asumaan. Siitä, millä tavalla suhteellisuus tällä hetkellä mitataan, meillä on erittäin konkreettisia esimerkkejä.

Yksi esimerkki on Haaparannan reservaatti. Kaikki ne sadat ja tuhannet ihmiset, jotka asuvat juuri Ruotsin puolella viettäkseen, oleskellakseen — sanotaanko näin — alle puoli vuotta Suomessa, ovat ratkaisseet suhteellisuuden niin, että tällainen aivan ihmeellinen menettely on taloudellisesti järkevää. Meidän täytyy itse miettiä sitä, onko tämä oikeaa kohtelua suomalaisille, omille maanmiehillemme ja -naisillemme.

Edelleen on uusi Espanja-aalto, johon jo kaksi edellä puhunutta on kiinnittänyt huomiota. On jokseenkin kornia, että jostakin päivästä 183 tulee elämää hallitseva päivämäärä. Siis 183 päivää pitää olla Suomen ulkopuolella, Espanjassa, ja sitten täällä, eliikka vietetään talvikausi siellä. Pitäisi tämänkin jo panna raksuttamaan.

Vielä on katsottava, minkälaiset ovat rahavirat nyt, huom! suhteellisesti, Suomen kannalta. Toinen mahdollisuus on, että he tuovat ulkomailta siellä ansaitut eläkerahat Suomeen ja kuluttavat ne täällä elämiseensä, eivät enää kerää mitään pottia vaan todella kuluttavat sen, niin kuin asiaan kuuluu, kun hautaan ei mitään mukaansa saa. Suhteellisesti pitäisi mitata nyt juuri sitä, onko parempi, että Suomi saa ne tulot, sekä liikevaihdon kautta tulot että verotulot, kuin se, että he vievät rahat ulkomaille — suhteessa siihen, mikä ero on esimerkiksi savamaksussa. Minulla on sellainen vaikutelma, että tässä valtiovarainministeriön virkahenkilöt ovat osoittaneet erittäin keuhkoa matematiikkapäätä eikä mitään muuta. Eliikka edustajien olisi paikallaan kerätä yhteinen potti ja hankkia jokin pieni taskulaskin ja lähettää valtiovarainministeriöön. Siellä voitaisiin laskeskella tämä yhtälö uudestaan.

Toisin sanoen tässä toimivat kaikki mahdolliset systeemit tämän mukaisesti. Sitten tähän liittyy vielä yksi näkökohta, että eihän se kuitenkaan ole peruuttamatonta, että muuttoa miettivät nyt menettelevät juuri äsken kuvatulla tavalla. Hyvin todennäköistä on se, että kun he tulevat itse siihen elämäntilanteeseen, että he ovat erittäin merkittävien hoivapalvelujen tarpeessa jnp. ikääntymisensä ja sairastumisensa johdosta, silloin heidän kannattaa tulla yleisen turvallisuuden ja sanotaanko hoito-, turvapalvelujen takia Suomeen. Toisin sanoen tällä menettelyllä he tuovat sen vihonviimeisen laskun varsinaisen kotimaansa maksettavaksi, kun olisi ollut sellainen vaihtoehto, että he olisivat olleet täällä veronmaksajina väliajan, siis eläköitymisestään hoivapalvelujen saamisajankohtaan.

Arvoisa puhemies! Tästä kaikesta ei voi päätyä kuin siihen, että asia pitäisi tässä hyvässä Lipposen hallituksessa saada jollakin tavalla jalalle. Tietyksi on hyvä, että toimenpidealoite menee valiohkuntaan arvioitavaksi, mutta mielestäni tarvittaisiin myös hallituksen puolelta voimallisia toimenpiteitä. Ei mitään muuta kuin että me hallituspuolueitten kansanedustajat ryhdymme ajamaan sitä, että asetettaisiin työryhmä selvittämään, tekemään konkreettinen ohjelma asiassa. Työryhmän ensimmäinen tehtävä on matematiikkakoneen käyttäminen, ja sen jälkeen sen pitää kaivaa poliittinen tahto esiin ja pukea se sanoiksi ja ohjelmaksi.

4 Kalevi Olin /sd: Arvoisa puhemies! Käytän puheenvuoron siksi, että asiasta on tullut hyvin paljon palautetta erityisesti niiden ihmisten taholta, jotka ovat jo muuttaneet esimerkiksi Ruotsista Suomeen. Tarkoitin tällöin esimerkiksi Pohjoisen Keski-Suomen kuntia: Kinnula, Viitasaari, ja luetteloa voisi jatkaa.

Näiden ihmisten tilanne on sikäli ongelmallinen, että he kokevat muutettuaan Suomeen myös pettyneensä, koska kaikille heistä järjestelmä ei ole ollut tuttu silloin, kun ovat Ruotsissa muuttopäätöksen tehneet. Hyvin usein tilanne on kohdannut myös sen sukupolven, jonka todella oli välttämätöntä muuttaa esimerkiksi Ruotsiin ja joka ei kuitenkaan juurtunut sinne, mutta hoiti työnsä kunnolla. Silloin ikääntymisen myötä nämä ihmiset haluavat palata kotimaahansa. Ed. Vehkaojan aloitteen kakkosivulla oleva toteamus, että paluumuuttajien on erityisen vaikea käsitellä, ettei Suomen pakollista sv-maksua rinnasteta veroon pohjoismaisissa verosopimuksissa, pitää osaltaan asiaan liittyvän pulman sisällään.

Toivon, että asia löytäisi myönteisen ratkaisun myös tämän aloitteen kautta.

5 Unto Valpas /vas: Arvoisa puhemies! Esillä oleva aloite on hyvä ja ajankohtainen. Sisäinen muuttoliike maassamme jatkuu tällä hetkellä varsin voimakkaana.

Aikoinaan 1960- ja 1970-luvuilla muuttoliike suuntautui Suomesta pääasiassa Ruotsiin. Erityisesti Pohjois-Suomesta muutettiin Ruotsiin satakuntaa. Muuttaneet ovat nyt tulossa eläkeikään, sillä monet heistä kuuluvat sodanjälkeisiin niin sanottuihin suuriin ikäluokkiin. Monet heistä ja erityisesti Ruotsissa asuvista harkitsevat paluuta Suomeen viettämään eläkepäiviään.

Mielestäni Suomen tiukka verotuskäytäntö on pahin este paluumuutolle. Eläkeläiset muuttaessaan Suomeen joutuvat tiukemman verotuksen kohteeksi kuin esimerkiksi Ruotsissa. Tässä yhteydessähän puhutaan niin sanotusta kaksinkertaisesta verotuksesta tai kaksoisverotuksesta. Tämä ongelma on ollut pitkään tiedossa, niin kuin monissakin puheenvuoroissa on tullut esille, mutta asiaa ei ole silti mitenkään korjattu. Eli Suomi toimii tällä hetkellä näissä asioissa varsin typerästi ja menettää paljon, kun kokonaistaloudellisuus otetaan huomioon.

Aivan niin kuin ed. Pulliainen totesi, nyt tarvittaisiin matematiikkaa ja erityisesti hallituspuolueitten taholta toimenpiteitä. Rahastahan

tässä on kysymys. Tuntuu, että kyllä hallitus muutoin tuntuu tänä päivänä rahan päälle ymmärtävän, mutta jostain syystä se ei tässä asiassa ymmärrä rahan merkitystä. Paluumuuttajille kannattaa tehdä ohjelma, joka huomioi erityisesti verotuksen epäkohdat.

Eräs asia vielä. Monet paluumuuttajat haluat palata Suomeen niille alueille, joista nyt väkeä muuttaa kasvukeskuksiin. Tässäkin mielessä nyt kannattaisi tukea niitä toimenpiteitä, joilla paluumuutto tehtäisiin muuttajille houkuttelevammaksi.

Arvoisa puhemies! Paluumuuttajat olisivat erittäin tervetullut väestönlisäys monille väestökatoa poteville alueille. Asiassa olisi siis hyvä tehdä myös toimivaa aluepolitiikkaa.

6 Eero Akaan-Penttilä /kok: Arvoisa rouva puhemies! Ulko-suomalaisien paluumuutossa on hämmästyttävällä tavalla kokonaisuuden kannalta ollut monta niin sanottua ikuisuusasiaa, niin kuin salissa on jo sanottu. Termi "seisova vesi" on minusta aika lailla oikeaan suuntaan tässä. Hyvin monia taloudellisia ja verotuksellisia ongelmia on tässä lueteltu, enkä niihin nyt lähemmin puutu. Minä olen kannattanut tätä toimenpideoitoa sen takia, että minua on pitkän aikaa ihmetyttänyt se tapa, millä Suomessa on paluumuuttajien osalta jouduttu tilanteeseen, jossa terveydenhoidon tarve toteutetaan Suomessa sitten, kun sen aika on, mutta sitä ennen asutaan muualla. Se on ongelma, joka ilman muuta täytyisi järjestää asialliselle tasolle. On myös usean puhelinkontaktin kautta selvinnyt tämä sairausvakuutusmaksun koko problematiikka. Siinä olkoon nyt kaksi esimerkkiä niistä seikoista, mitä tässä olisi syytä selvittää. Sen takia olen kannattanut tätä aloitetta.

7 Jukka Vihriälä /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Ulko-suomalaiset ovat voimavara, jota meidän todella pitäisi paremmin hyödyntää. Siinä mielessä ed. Vehkaojan tekemä toimenpideoito on hyvin perusteltu.

Täällä on jo useasti todettu se, mistä päin muuttajia on lähtenyt, kuten ed. Valpas äsken, että Pohjois-Suomesta. Toteaisin, että 60- ja 70-luvuilla nimenomaan Pohjanmaalta, Etelä-Pohjanmaalta, Keski-Pohjanmaalta, Pohjois-Pohjanmaalta, hyvin laajasti siltä alueelta lähdettiin erityisesti Ruotsiin, ja juuri nämä henkilöt nyt olisivat palaamassa.

Tämä asia on ollut esillä jo hyvin pitkään Lipposen ensimmäisenkin hallituksen aikana, ehkä jo sitä ennenkin. Ed. Pulliainen totesi, että kun meillä on maassa hänen käsityksensä mukaan Lipposen hyvä hallitus, se voisi tämän asian hoitaa. Tähän tietenkin toivon, että hallitus vie asiaa nopeasti eteenpäin, mutta toivon myös sitä, että koska myös oppositiopuolueet ovat nähneet tämän tärkeäksi ja merkittäväksi asiaksi, tässä todella edettäisiin eikä myöskään oppositiopuolueita unohdettaisi silloin, jos jokin työryhmä asetetaan. Toivon mukaan tämä on koko eduskunnan eikä vain hallituksen asia.

8 Matti Väistö /kesk: Arvoisa puhemies! Tämä toimenpidealoite on lähdössä hallintovaliokuntaan. Me olemme siellä keskustelleet aiemminkin tähän asiakokonaisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Viimeksi asia nousi esille, kun valiokunnassa oli kotoutusta koskeva lainsäädäntö valmisteltavana. Pääosinhan tässä on kyse erilaisista paluumuuttoa edistävistä ratkaisuksista, joista keskeiselle sijalle nousevat ne toimenpiteet, joita verotuksen osalta tarvitaan. Tämän ohella tarvitaan varmasti myös muita sellaisia toimenpiteitä, joilla paluumuuttajien tilannetta helpotetaan ja luodaan sellaiset edellytykset, että he voivat palata kotimaahansa niin halutessaan.

Kuten ed. Vehkaoja totesi, nyt on noussut esille kysymys juurista. Ihmiset haluaisivat palata sinne, missä ovat lapsuutensa ja nuoruutensa eläneet, haluaisivat tulla kotimaahan ja kotiseudulle. Tästä syystä mielestäni tähän asiaan tulisi hallituksen ja myös eduskunnan suhtautua osaltaan myönteisesti.

Kun tässä esitetään paluumuuttopoliittisen ohjelman laatimista ja esimerkiksi työryhmän asettamista, mielestäni tähän asiaan pitäisi suhtautua myönteisesti. Jos eduskunta ja hallintovaliokunta osaltaan voivat olla tässä mukana, niin mielellämme sen teemme.

9 Unto Valpas /vas: Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälälle toteaisin, että mainitsin Pohjois-Suomen esimerkkinä. Toisaalta Pohjois-Suomi käsitte on minulla sen verran laaja, että se kyllä ulottuu ihan sinne... (Ed. Vihriälä: Etelä-Pohjanmaaakin sopii siihen!) — Kyllä se sopii. Samoja ongelmia siellä on aikoinaan ollut ja taitaapa olla tänäkin päivänä vähän saman suuntaisia ongelmia.

Toinen asia on, että oppositiota ei tämän asian tiimoilta pitäisi unohtaa. Olen ihan samaa mieltä, että tähän on varmasti ihan yhteinen asia niin oppositiolle kuin hallituksellekin, mutta erityisesti meidän hallituspuolueitten edustajien täytyisi nyt patistaa ja saada hallitus tekemään asian eteen jotakin. Tätä vastuutahan tässä halusin korostaa, en sitä, että haluaisin sulkea keskustan jotenkin ulos tästä erittäin hyvästä asiasta, jota ollaan nyt yhdessä viemässä eteenpäin.

Keskustelu päättyi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

6) Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 30/2000 vp (Liisa Hyssälä /kesk ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

7) Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 19 ja 20 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 32/2000 vp (Jukka Vihriälä /kesk ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

1 Jukka Vihriälä /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Ammatillisen koulutuksen tulee mahdollisimman nopeasti ja joustavasti kyetä vastaamaan työ- ja elinkeinoelämän muutoksiin. Tämä edellyttää joustavuutta sekä opetussisältöjen muutosten että tilajärjestelyjen suhteen. Usein opetustilojen vuokraaminen on joustavin ja myös kokonaistaloudellisesti edullisin ratkaisu, koska siten koulutuksen ylläpitäjän ja omistajatahon ei tarvitse sitoa pääomia liian pitkäksi aikaa. Tar-

peiden muuttuessa tilasta voidaan kätevästi luopua tai hankkia lisää tilaa.

Nykyisen opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaista annetun lain mukaan tilojen vuokraaminen ei kuitenkaan ole taloudellisesti kannattavaa. Rahoituslaki kannustaa ja käytännössä pitkälti pakottaa hankkimaan omia opetustiloja vuokraamisen sijasta. Vuokrauskustannukset voidaan nyt ottaa huomioon vain, jos koulutusta järjestetään toiminnan laajuus huomioon ottaen olennaisessa määrin vuokratiloissa. Tällöin koulutuksen järjestäjälle määrättyä yksikköhintaa voidaan jonkin verran korottaa.

Arvoisa puhemies! Lakialoitteessa ehdotetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia muutettavaksi siten, että ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen yksikköhintoja laskettaessa otettaisiin huomioon täysimääräisesti myös vuokrauskustannukset.

2 Matti Väistö /kesk: Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälän lakialoite rahoituslain muuttamisesta on erittäin perusteltu etenkin tässä tilanteessa, jolloin rahoitusjärjestelmät eivät tunnu ottavan huomioon muutoinkaan tapahtuneita kustannusnousuja. Nythän ammatillinen koulutus korkeastetta myöten on taloudellisesti varsin tiukilla. Järkevää on tilojen vuokraus. Tähän liittyy kuitenkin myös kysymys siitä, millä tavoin esimerkiksi ammattikorkeakoulun ylläpito on järjestetty. Ongelmalliseksi on muodostunut osakeyhtiömuotoisen ylläpitäjän asema. Jos kysymys on ylläpitäjästä, joka on osakeyhtiö, tällöin eritoten arvonnäkövero tulee ongelmaksi. Jos ammattikorkeakoulu rakentaa omia tiloja, jotka muutoin koetaan edullisemmiksi rahoitusjärjestelmän osalta, tässä arvonnäköveroetuutta ei ylläpitäjä saa hyväkseen. Se merkitsee investointien osalta sitä, että kustannus ylläpitäjälle nousee yli viidenneksen korkeammaksi. Siitä syystä mielestäni pitäisi laajemminkin pohtia sitä, että tällaiset ongelmakohdat, joita nykymuodossaan on olemassa, voitaisiin poistaa.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

8) Laki tuloverolain 56 ja 72 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 36/2000 vp (Pekka Ravi /kok ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

1 Pekka Ravi /kok: Arvoisa rouva puhemies! Olen uudistanut lakialoitteeni, koska se suureksi hämmästykseni ei ensimmäisellä kerralla johdantakaan tässä talossa suotuisaan lopputulokseen. Aloitteeni tarkoitus on palauttaa kaikille metsänomistajille mahdollisuus tehdä yrittäjäpäivärahavähennys metsätalouden pääomatuloista. Muutama näkökohta perusteluiksi.

Nykyisin yhä suuremmalla osalla metsänomistajia on pitkä matka asunnoltaan omistamalleen metsätalolle. Nykyisin metsänomistajista jo noin puolet on niin sanottuja kaupunkilaismetsänomistajia. Heidän hoitokäynneistään metsätiloille aiheutuu matka- ja majoituskustannuksia, jotka voidaan nykyisin vähentää metsätalouden pääomatulosta. Ennen viimekesäistä korkeimman hallinto-oikeuden päätöstä myös ruoka- ja muista elantokustannuksista oli mahdollista tehdä yrittäjäpäivärahavähennys. Korkeimman hallinto-oikeuden tulkinnan mukaan metsätalolle tehdyt matkat eivät ole tilapäisiä työmatkoja, ja siten metsänomistajat eivät tällä hetkellä korkeimman hallinto-oikeuden tulkinnan mukaan ole oikeutettuja tekemään metsätalouden pääomatulosta elantokustannuksiin perustuvaa yrittäjäpäivärahavähennystä, vaikka he joutuisivat tekemään matkoja metsätalalleen muualle kuin omalle asuinpaikkakunnalleen. Metsänomistajien kuten muidenkin pääomaveroa maksavien tulee mielestäni voida vähentää pääomatuloistaan pääomalähteistä aiheutuneet kustannukset.

Arvoisa rouva puhemies! Myös metsänhoidolisten seikkojen kuten esimerkiksi nuorten metsien hoidon kannalta yrittäjäpäivärahavähennyksen mahdollistamisella olisi merkittäviä suotuisia vaikutuksia. Tällä hetkellä nuorten metsien hoitoon ollaan satsaamassa myös yhteiskunnallisia tukirahoja, ja tämä olisi eräs mahdollisuus myös edesauttaa tätä asiaa. Samaten aloitteen läpimeno tukisi käsittääkseni myös kan-

sallisessa metsäohjelmassa asetettuja laajempia-kin metsänhoidollisia tavoitteita.

² **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. Ravin ja muiden lakialoite koskee tärkeää asiaa, jossa verotuksellisin toimenpitein edistettäisiin metsien hoidon taloudellisuutta. Muun muassa täällä Pääkaupunkiseudulla asuu paljon henkilöitä, jotka omistavat metsätilan Pohjois-Karjalassa. Välimatka sinne on varsin pitkä. On ymmärrettävää, että siitä koituu kustannuksia, ja jo toki tietysti lyhyemmistäkin matkoista. Pääsääntöisesti hän nyt ollaan siirtymässä tilanteeseen, että entistä suurempi osa yksityismetsistä on muualla asuvilla metsätilan omistajilla, joiden toivoisi mahdollisimman hyvin paneutuvan oman metsälönsä tilanteeseen, sen hoitotarpeisiin ja erilaisiin hoidon edellyttämiin toimenpiteisiin, niin että kyettäisiin turvaamaan jatkossakin puun tuotannon edellytykset ja teollisuuden puuraaka-aineen saanti. Tästä syystä mielestäni pitäisi toteuttaa kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla tuettaisiin

tämän metsäpoliittisessa ohjelmassakin hyväksytyn tavoitteen toteuttamista.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 22.25.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio
